

اسلامي ښوونه او روزنه

يوولسم ټولگی

اسلامي ښوونه او روزنه - يوولسم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه پان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هیواد به تل خلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اسلامي بنوونه او روزنه

يوولسم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

د کتاب ځانگړتیاوې

مضمون: اسلامي ښوونه او روزنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کونکي: د پښتو ژبې د ادیت دپارتمنت غړي

ټولگی: یوولسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او بښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږگونې بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تاسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سيموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوبښنې وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولني متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو گډوډوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم. د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وگړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دكتور محمد ميرويس بلخي

د موضوعاتو فهرست

- ۱ لومړی لوست - آسماني کتابونه.....
- ۵ دویم لوست - وحې.....
- ۸ دریم لوست - پر انبیاوو او رسولانو ایمان.....
- ۱۳ څلورم لوست - د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام صفتونه.....
- ۱۷ پنځم لوست - اولو العزمه پیغمبران.....
- ۲۰ شپږم لوست - معجزه او سحر.....
- ۲۴ اووم لوست - کرامت او استدراج.....
- ۲۶ اتم لوست - قضاء او قدر.....
- ۳۰ نهم لوست - د برزخ حالات.....
- ۳۵ لسم لوست - بعث او حشر.....
- ۳۸ یوولسم لوست - د پیغمبر ﷺ شفاعت.....

۴۱

د حدیثو برخه

- ۴۲ دولسم لوست - غیبت لویه گناه ده.....
- ۴۶ دیارلسم لوست - مسلمان د مسلمان هنداره ده.....
- ۴۹ څوارلسم لوست - د مشورې اهمیت.....
- ۵۲ پنځلسم لوست - د بېوزلو سره مرسته.....
- ۵۵ شپاړسم لوست - د لونیو پالنه او روزنه.....
- ۵۹ اوولسم لوست - د حلالې روزې گټل.....
- ۶۲ اته لسم لوست - په دین کې آسانتیا.....
- ۶۶ نو لسم لوست - لعنت (ببیرا) وېل.....
- ۶۹ شلم لوست - په چارو کې منځنی حالت غوره کول.....
- ۷۲ یوویشتم لوست - په ځوانۍ کې د الله ﷻ بنده گي.....
- ۷۶ دوه ویشتم لوست - په لار کې د کنیناستلو آداب.....

۸۰

د فقهې برخه

- ۸۱ در ویشتم لوست - کورنۍ.....
- ۸۵ څلور ویشتم لوست - نکاح.....
- ۸۷ پنځه ویشتم لوست - د نکاح مقدمات.....

- ۹۲ ..... شپږ ويشتم لوست - د نکاح ارکان او شرطونه
- ۹۵ ..... اوه ويشتم لوست - ولايت
- ۹۸ ..... اته ويشتم لوست - کفائت
- ۱۰۰ ..... نهه ويشتم لوست - د نکاح محرمات
- ۱۰۳ ..... دېرشم لوست - رضاعي محرمات (حراموالي)
- ۱۰۵ ..... يو دېرشم لوست - موقتي محرمات
- ۱۰۹ ..... دوه دېرشم لوست - مُتعه
- ۱۱۱ ..... درې دېرشم لوست - مهر
- ۱۱۵ ..... څلور دېرشم لوست - وليمه
- ۱۱۸ ..... پنځه دېرشم لوست - د بنځې او خاوند حقوق
- ۱۲۲ ..... شپږ دېرشم لوست - د خاوند حقوق په بنځه باندې
- ۱۲۶ ..... اوه دېرشم لوست - حجاب
- ۱۳۲ ..... اته دېرشم لوست - د بنځې او ميره د ستونزو د حل لارې
- ۱۳۶ ..... نهه دېرشم لوست - طلاق
- ۱۳۹ ..... څلوېښتم لوست - د طلاق ډولونه
- ۱۴۱ ..... يو څلوېښتم لوست - د تفریق ډولونه (۱)
- ۱۴۵ ..... دوه څلوېښتم لوست - د تفریق پاتې ډولونه (۲)

لومړی لوست

آسماني کتابونه

الله تعالی د خپلو بندگانو د لارښوونې لپاره وخت پر وخت کتابونه را لېرلې دي، تر څو دوی د هغو کتابونو له لارښوونو سره سم خپل ژوند عیار او د دنیا او آخرت نېکمرغی خپلې کړي.

د کتاب تعریف

کتاب په لغت کې له کتابت څخه اخیستل شوی او لیکنې ته ویل کېږي او آسماني کتاب د الله تعالی د لارښوونو هغه کلام دی چې د خپلو رسولانو څخه یې یو رسول ته ورکوي چې خلکو ته یې ورسوي.

د تعریف شرح

له کتاب څخه دلته د الله تعالی کلام مراد دی چې له نور او لارښوونو څخه برخمن دی، الله تعالی په هره زمانه کې د خپلو بندگانو د لارښوونې لپاره آسماني کتاب را نازل کړی چې هغوی دغه آسماني کتاب د خپل سپېڅلي قانون په توګه ومني او پیروي یې وکړي چې د دنیا په ستونزمنو او کړکېچنو لارو کې خپله لار ورکه نه کړي.

د آسماني کتابونو د اثبات دلایل

په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات لپاره په قرآن کریم او د نبی کریم ﷺ په مبارکو احادیثو کې ډېر زیات دلایل شته چې مور یې دلته په لنډ ډول بیانوو:

قرآن کریم

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: **﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾** [البقرة: ۱۳۶] ژباړه: ووايي چې! مونږ ایمان راوړی دی په الله او پر هغه هدایت چې مونږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیم عليه السلام، اسماعیل عليه السلام، اسحاق عليه السلام، یعقوب عليه السلام او د یعقوب عليه السلام څوځات ته راغلی و او هغه چې موسی عليه السلام، عیسی عليه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی و، مونږ د هغو په منځ کې هېڅ توپیر نه کوو، او مونږ الله ته سر ټیټوونکي یو.

پدې مبارک آیت کې الله تعالیٰ مؤمنان مامور کړي چې په قرآن کریم او په هغو کتابونو چې له قرآن کریم څخه مخکې نازل شوي ایمان راوړي.

الله تعالیٰ په بل آیت کې فرمایي: ﴿أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ۲۸۵]

ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړی دی چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شوی دی او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبران عليهم السلام منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: "مور د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، مور حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! مور ستا څخه د گناه د بښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زموږ درتگ دی.

الله تعالیٰ پدې مبارک آیت کې د نبی کریم ﷺ او مؤمنانو د ایمان صفت بیان کړی او هغه څه یې پکې څرگند کړي چې دوی په ایمان راوړلو پرې مامور شوي دي چې هغه ایمان په الله تعالیٰ، ملایکو، کتابونو، رسولانو او نورو دی.

همدارنگه الله تعالیٰ په یو بل مبارک آیت کې داسې فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: ۱۳۶] ژباړه: ای مؤمنانو! په الله، په رسول یې او په هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله تعالیٰ پر خپل رسول را نازل کړی او په هغه کتاب چې لومړی یې نازل کړی او څوک چې له الله او د هغه له ملایکو، کتابونو، رسولانو او وروستی ورځې څخه منکر شي، نو رښتیا چې هغه په بې لاریتوب کې ډېر لرې ولاړ.

حدیث شریف

کله چې جبرائیل عليه السلام له نبی کریم ﷺ څخه د ایمان په هکله پوښتنه وکړه، رسول الله ﷺ ورته وفرمایي: «أَنْ تُوْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».^(۱) ژباړه: ایمان دې ته ویل کیږي چې ته ایمان او یقین وکړې په الله تعالیٰ او د هغه په

ملايکو، کتابونو، رسولانو، د قيامت په ورځ او پدې ايمان او باور ولرې چې د خير او شر ټولو اندازه د الله تعالی له لوري ده.

په آسماني کتابونو د ايمان لرلو حکم

په ټولو آسماني کتابونو چې د الله تعالی له لوري را نازل شوي ايمان راوړل، يقين او باور کول پرې فرض دي.

آسماني کتابونو ته د خلکو اړتيا

د بشر د تاريخ له پلټلو څخه څرگنديږي چې انسان له يو لوري ځان غوښتنه لري، ځان خوښوي او د نورو آزادي او حقوق د برلاسي توب په وخت کې اکثراً په نظر کې نه نيسي.

فعاليت: له پخواني او معاصر تاريخ څخه د ظالمو چارواکو او زورورو خپلسرو قومونو د بشري ځان غوښتنې ځينې بېلگې د مثال په توگه په وار سره بيان کړئ.

او له بل پلوه د بشر پوهه نيمگړې ده، د کایناتو او د هغو د خالق په اړه له لارښوونې پرته حقيقت ته نه شي رسېدای او په همدې توگه د ټولنيزو اصولو او قوانينو په هکله بې علم نيمگړی دی، غوره او گټورې لارې چارې په خپل سرۍ سره نه شي پېژندلی، الله تعالی د انسان دې نيمگړتيا ته زمونږ پام را اړوي فرمايي: **﴿اِحْسَبُ الْاِنْسَانَ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى﴾** **﴿اَلَمْ يَكُنْ نُطْفَةً مِنْ مَّيِّمِي﴾** [القيامة: ۳۶، ۳۷] آيا انسان گومان کوي چې خپل سرى دې پرېښودل شي، آيا دى د منيو نطفه نه و چې په رحم کې غورځول کېده.

فعاليت

- زده کوونکي دې په وار سره د لاندې پوښتنو او ځوابونو په هکله خبرې اترې وکړي:
۱. هغه فيلسوفان چې په خپل عقل باندې په تکیه کولو بې د بشر د ژوند لپاره قوانين رامنځته کړي، آيا د ژوند د اصولو په هکله سره يوه خوله دي؟
  ۲. آيا بشر د دې وړتيا لري چې خپل سرى پرېښودل شي؟
  ۳. د الله تعالی له لوري د شريعت رالېږلو ته څه اړتيا ليدل کېږي؟

نو بشر سخته اړتيا درلوده چې الله تعالى د دوی د لارښوونې او له هک پک کېدو څخه د ويستلو لپاره په بېلابېلو وختو کې پیغمبران را واستوي او د هغوی په لاس شریعتونه او کتابونه رانازل کړي.

الله تعالى فرمایي: **﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِنَاسٍ لِّئَلَّا يُكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾** [نساء: ۱۶۵]،

ژباړه: (الله تعالى) زېری وړکونکي او وېروونکي پیغمبران راواستول چې له هغوی وروسته د خلکو لپاره په الله تعالى کوم حجت نه وي او الله تعالى غالب او د حکمت خاوند دی.

دا خبره ضروري ده باید پرې پوه شو چې د ټولو آسماني کتابونو پېغام په قرآن کریم کې شتون لري او دغه کتاب د ټول بشریت د لارښوونې وروستی کتاب دی. په دې سربېره د الله ﷻ په دې کتاب کې برکتونه دي، د هغه تلاوت ذکر دی او په دنیا کې د رحمتونو او په آخرت کې د ژغورنې سبب گرځي.

۱. کتاب تعریف کړئ!
۲. په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات دلایل ووايئ!
۳. رسول الله ﷺ جبرائیل علیه السلام ته د ایمان په هکله څه وویل؟
۴. په آسماني کتابونو باندې د ایمان حکم بیان کړئ!
۵. آسماني کتابونو ته خلک څه اړتیا لري؟

زده کوونکي دې آسماني کتابونو ته د خلکو د اړتیا تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

دويم لوست

وحي

پدې لوست کې مور په وحي باندې له ايمان راوړلو څخه بحث کوو. وحي څه ته ويل کېږي؟ وحي د چا له خوا په چا باندې نازلېږي؟

د وحي تعريف

وحي په لغت کې په ډېرو معناگانو سره استعمال شوې ده لکه: اشاره، پيغام، الهام، خفي کلام، امر او کتابت.^(۱) او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د الله تعالی له لوري په پټه او خارق العاده طريقي سره د نبي خبرولو ته وحي ويل کېږي.^(۲)

د تعريف شرح

وحي د الله تعالی له لوري له هغه چا سره چې د پيغمبرۍ لپاره يې غوره کړی وي په هر هغه څه چې اراده يې لري، په خفي او داسې طريقو سره خبرولو ته ويل کېږي چې د بندگانو په وس او توان پوره نه وي.

د وحي د ثبوت دليل

نقلي دليل: حضرت محمد ﷺ لومړنی پيغمبر نه و او نه لومړنی انسان و چې خلکو ته يې له وحي څخه خبرې کولې او دوی يې په آسماني خبرو باندې خبرول، بلکې له آدم ﷺ څخه پيل تر حضرت محمد ﷺ پورې ډېر پيغمبران تېر شوي چې خلک يې له وحي څخه خبرول. دوی له خپلو ځانونو څخه خبرې نه جوړولې، بلکې د الله تعالی له لوري په رالېږلې وحي به يې دوی خبرول لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴿۱۶۳﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقُصُّهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا ﴿۱۶۴﴾﴾ [النساء: ۱۶۳، ۱۶۴] ژباړه: اې محمده ﷺ مور تا ته په هم هغه شان وحي لېږلې ده، لکه چې نوح ﷺ او له هغه وروسته پيغمبرانو ته مو لېږلې وه. مور ابراهيم ﷺ، اسماعيل ﷺ، اسحاق ﷺ، يعقوب ﷺ او د يعقوب ﷺ اولادې، عيسى ﷺ، ايوب ﷺ، يونس ﷺ، هارون ﷺ او سليمان ﷺ ته وحي ولېږله او مور داؤد ﷺ ته زبور ورکړ او مور پر هغو پيغمبرانو هم وحي نازله کړې چې د هغو يادونه مو

۱ - لسان العرب، القاموس المحيظ، تفسير الرازي او تفسير البيضاوي.

۲ - مناهل العرفان - (۱ / ۴۶)

له دې نه مخکې تا ته کړېده او پر هغو پیغمبرانو هم چې د هغو یادونه مو تاته نه ده کړې. الله له موسی عليه السلام سره داسې خبرې کړې دي لکه څنگه چې خبرې کېږي. په یو بل آیت کې الله تعالی د محمد صلى الله عليه وسلم په هکله فرمایي: **﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾** [النجم: ۳، ۴] ژباړه: هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږېږي، دا خو یوه وحی ده چې پر هغه نازلېږي. همدارنگه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایي: **﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ هُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُّبِينٌ﴾** [یونس: ۲] ژباړه: آیا د خلکو لپاره دا د حیرانتیا وړ خبره شوه چې مور له همغو څخه یوه سړي ته وحی وکړه چې (په غفلت کې لوېدلي) خلک را وینس کړه او څوک چې یې ومني هغو ته زېری ورکړه چې د دوی لپاره د هغو له رب سره ریښتونی عزت او سرلوري ده؟ منکرانو وویل چې دا سړی ښکاره کوډگر دی؟.

عقلي دليل

وحی یو ریښتونی واقعیت دی، څوک چې د الله تعالی پر وجود او د هغه د قدرت په کمال ایمان لري د وحی له وجود څخه نه منکرېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د وحی د دلیلونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

پر وحی د ایمان حکم

په ټولو نازل شویو کتابونو او په ټولو وحیو باندې په اجمالی توګه ایمان او باور لرل فرض دي.

د وحی ډولونه

الله تعالی خپلو پیغمبرانو ته په درې ډوله وحی کړې ده:

۱. د الهام او خوب په توګه وحی.

۲. الهام: لکه څرنگه چې نبي کریم صلى الله عليه وسلم فرمایي: **«إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رُوعِي أَنْ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتَّىٰ تَسْتَكْمَلَ أَجْلَهَا وَتَسْتَوْعِبَ رِزْقَهَا فَأَجْمَلُوا فِي الطَّلَبِ وَلَا يَحْمِلَنَّ أَحَدُكُمْ اسْتِطْءَ الرِّزْقِ أَنْ يَطْلُبَهُ بِمَعْصِيَةِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِطَاعَتِهِ»**^(۱) ژباړه: یقیناً چې جبرائیل عليه السلام زما په

زړه کې دا خبره الهام کړه چې هېڅ نفس تر هغه وخته نه مړ کېږي، تر څو خپله

ټاکلې نېټه پوره کړي او خپل رزق پوره تمام کړي، نو رزق له روا لارو وغواړي او د

رزق ورو کېدل او کموالی دې په تاسو کې هېڅ یو دې ته اړ نکړي چې په ناروا

لارو پي ولتوي، ځکه هغه څه چې د الله تعالی په وړاندې شته هغه د طاعت څخه پرته په نورو ناروا لارو نه شي تر لاسه کېدای.

ب. په خوب کې لیدل: لکه څرنګه چې الله تعالی ابراهیم عليه السلام ته په خوب کې وحې وکړه چې خپل زوی اسماعیل عليه السلام ذبحه کړي او له همدې رښتینو خوبونو څخه پر حضرت محمد صلى الله عليه وسلم باندې وحې پیل شوې ده.

۲. د پردې تر شا خبرې کول: یعنې پدې صورت کې به د پیغمبر او الله تعالی تر منځ واسطه موجوده نه وه، بلکې پرته له واسطې به الله تعالی خپل پیغمبر ته وحې کولې لکه څرنګه چې موسی عليه السلام د الله تعالی خبرې پرته له واسطې څخه اورېدلې دي.

۳. د ملايکې په واسطه: یا به الله تعالی خپل پیغمبر ته ملايکه لېرله، نو دې ملائکې به هغه وحې پیغمبر ته رسوله چې دا د جبرائیل عليه السلام دنده وه. ^(۱)

د وحې پورتنې درې ډولونه الله تعالی پدې مبارک آیت کې داسې بیانوي: **﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكَلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾** [الشوری: ۵۱] ژباړه: هېڅ بشر دا مقام نه لري چې الله له هغه سره مخامخ خبرې وکړي یا خو د هغه خبرې په وحې (اشاره) سره وي یا د پردې تر شا، یا کوم پیغام راوړنکې (پرښته) لېري او پرښته د الله په حکم سره هر څه چې هغه غواړي وحې کوي، هغه لوړ او د حکمت خاوند دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د وحې د ډولونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

۱. وحې لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
۲. د وحې د شتون دلیلونه بیان کړئ.
۳. په وحې باندې د ایمان حکم څه دی؟
۴. د وحې ډولونه بیان کړئ.
۵. هغه مبارک آیت ذکر کړئ چې الله تعالی د وحې ډولونه په کې ذکر کړي دي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د وحې په اړه په خپلو کتابچو کې یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

۱ - تفسیر الرازي، ج: ۲۷، ص: ۱۸۶.

دریم لوست

پر انبیاوو او رسولانو ایمان

۱. نبي او رسول چا ته ويل کيږي؟
۲. آیا نبوت او پیغمبري په کار او زیار سره ترلاسه کېدای شي؟

۱- د نبي او رسول تعريف

أ. نبي: چې د الله تعالی له لوري وحی ورته راغلې وي.

ب. رسول: هغه چا ته ويل کيږي چې الله تعالی خپلو بندگانو ته د خپلو احکامو د رسولو لپاره له نوي شريعت سره استولی وي.

۲. د نبي او رسول تر منځ توپير

رسول هغه چا ته ويل کيږي چې الله تعالی خپلو بندگانو ته له نوي شريعت سره را استولی وي چې هغه خلکو ته ورسوي او نبي هغه دی چې الله تعالی د خپلو بندگانو د لارښوونې لپاره رالېږلی وي، برابره خبره ده که د پخوانيو انبياوو شريعت خلکو ته رسوي، نوی شريعت ورسره نه وي او يا هم نوی شريعت ورکړل شوی وي، نو هر رسول ته نبي ويل کيږي، خو هر نبي ته رسول نه ويل کيږي.

۳. د انبياوو شمېر

په قرآن کریم کې د پنځه ويشو انبياوو يادونه راغلې، اتلس تنه يې د الله تعالی په دې قول کې ذکر شوي: ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَاءٍ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿۸۳﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمَن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿۸۴﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿۸۵﴾ وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۸۶﴾﴾ (الأنعام: ۸۳ - ۸۶)

ژباړه: او دا زمونږ دليل دی چې ابراهيم ته مو د قوم په مقابل کې ورکړی و، چا ته چې مو خوښه شي درجې يې لوړوو، يې شکه ستا خښتن ډېر د حکمت او علم خاوند دی او ده ته مو اسحاق او يعقوب وربښلي وو، ټولو ته مو لاره ښودلې وه او نوح ته مو پخوا لاره ښودلې وه او د ده له اولادې څخه داوود، سليمان، ايوب، يوسف، موسی او هارون

ﷺ وو او مونږ نېك عمله خلكو ته همداسې غوره بدل وركوو او زكريا، يحيى، عيسى او الياس ﷺ ټول له صالحانو څخه وو او اسماعيل، اليسع، يونس، لوط او نور ټول مو په نورو خلكو غوره گرځولي وو.

او اوه تنه يې په نورو ځايونو كې ذكر شوي چې هغوى عبارت دي له: آدم، ادريس، هود، صالح، شعيب، ذُو الْكِفْلِ او مُحَمَّدٌ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ (عَلَيْهِمْ جَمِيعًا صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ).

په قرآن كې راغلي چې نور پيغمبران هم شته، الله تعالى فرمايي: **﴿وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾** [النساء: ۱۶۴]

او په حديثونو كې د انبياوو شمېر يو لك او څلورويشت زره او د رسولانو شمېر درې سوه او ديارلس تنه بنودل شوى، خو علماء وايي چې په دې حديثونو كې ضعف دى ^(۱) نو د مجموعي تعداد په هكله يې توقف غوره دى.

۴. په رسولانو باندې د ايمان د اثبات دليل

الله تعالى په خپل كتاب قرآن كريم كې فرمايي: **﴿أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾** [البقره: ۱۸۵] ژباړه: پيغمبر پر هغه هدايت ايمان راوړيدى، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شويدي او څوك چې د دې پيغمبر منونكي دي، هغوى هم دا هدايت د زړه په مينه منلى دى. دوى ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه كتابونه او د هغه پيغمبران ﷺ منلي دي او د هغو وينا دا ده چې: «مور د الله په پيغمبرانو كې يو له بله توپير نه كوو، مور حكم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! مور ستا څخه د گناه د بښنې غوښتونكي يو او همدا ستا لوري ته زموږ درتگ دى.»

فعاليت: زده كوونكي دې په خپلو منځونو كې د نبي او رسول تر منځ پر توپير خبرې وكړي.

۵. په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان حكم

په ټولو انبياوو او رسولانو عليهم السلام باندې ايمان لرل فرض او د اسلامي عقيدې له اركانو څخه شمېرل كېږي، نو له يوه نبي او رسول څخه انكار د ټولو انبياوو او رسولانو

۱. د ابن كثير تفسير د دې آيت لاندې (وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ).

څخه انکار بلل کېږي، له همدې امله مسلمان د تل لپاره له خپلې عقیدې سره سم دا گواهي ورکوي چې د هېڅ نبي تر منځ په ايمان کې توپير نه کوي، په ټولو رسولانو او نبیانو باندې پرته له کوم توپيره يو ډول ايمان لري، ځکه دوی ټول د الله تعالی له لوري را استول شوي دي.

۶. نبوت الهي ورکړه ده

نبوت يوه الهي ورکړه ده. هر هغه چا ته چې الله تعالی وغواړي نبوت او رسالت ورکوي، په ذوق، کوشن او خپله خوښه هېچا ته نه ورکول کېږي، يعنې دا چې په عبادت، رياضت او زيار نه تر لاسه کېږي، الله تعالی د انبياو ستاينه او توصيف په قرآن کریم کې داسې کړی دی: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ۴۷]

ژباړه: په يقيني توگه زموږ په نزد هغوی په غوره شويو نېکو کسانو کې شمار دي له دې. آيت څخه دا څرگنده شوه چې انبياء د الله ﷺ د لوري غوره شوي کسان دي.

فعاليت: زده کوونکي دې پر انبياوو او رسولانو باندې د ايمان د حکم په اړه يو له بل سره خبرې وکړي.

۷. په نبیانو او رسولانو باندې د ايمان تفصيل

په انبياوو او رسولانو باندې ايمان درلودل د قرآن او سنتو په رڼا کې تفصيل لري چې په لاندې کرښو کې ورته اشاره کوو:

۱. پر هغو انبياوو او رسولانو باندې ايمان لرل چې الله تعالی په قرآن کریم کې ذکر کړي دي او ټول شمېر يې پنځه ويشت تنه دي، همدارنگه پدې باندې هم ايمان لرل چې الله تعالی له دې ذکر شويو پيغمبرانو څخه پرته نور پيغمبران هم را استولي دي.
۲. پدې ټينگ باور او ايمان لرل چې د ټولو انبياوو د بلنې محور د الله تعالی د يووالي منل او د هغه عبادت و.
۳. پرته له توپيره په ټولو انبياوو باندې ايمان لرل، د دوی د نبوت او رسالت تصديق کول، سره له دې پدې باور لرل چې ځينې يې له ځينو نورو څخه غوره او محمد ﷺ تر ټولو پيغمبرانو غوره دی.

۴. پدې باندې ایمان او باور لرل چې دوی ټول انسانان دي او د الوهیت هېڅ ډول خصوصیات نه لري.
۵. پدې باندې ایمان لرل چې انبیاء او رسولان له ټولو خلکو څخه د علم، عمل او اخلاقو له پلوه کامل دي، دوی خپل امانت پوره کړی او رسالت یې په پوره امانت داری سر ته رسولی دی.
۶. پدې باندې ایمان لرل چې الله تعالی د خپلو انبیاوو د تصدیق لپاره دوی ته معجزې ورکړې دي.
۷. پدې باندې ایمان لرل چې د نبوت لړۍ په محمد ﷺ پای ته رسېدلې او محمد ﷺ ټولو خلکو ته استول شوی دی او د ده له رحلت څخه وروسته بل نبی یا رسول د قیامت تر ورځې پورې نه راځي او د وحې لړۍ پای ته رسېدلې ده.

فعالیت: په قرآن کریم کې د څو پیغمبرانو نومونه ذکر شوي دي؟

۸. په انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان معنا

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمایلي دي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ۱۳۶] ژباړه: ووايي چې! مونږ ایمان راوړیدی په الله او پر هغه هدایت چې مونږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیم عليه السلام، اسماعیل عليه السلام، اسحاق عليه السلام، یعقوب او د یعقوب عليه السلام څوځات ته راغلی و او هغه چې موسی عليه السلام، عیسی عليه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی و، مونږ د هغو په منځ کې هېڅ توپیر نه کوو، او مونږ الله ته سر تیتوونکي یو.

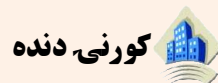
په انبیاوو او رسولانو باندې ایمان او ټینګ باور لرل دې ته وايي چې الله تعالی خپلو ځینو بنده گانو ته وحې کوي، تر څو خلکو ته د الله تعالی د نعمتونو زېری ورکړي او د هغه له عذاب څخه یې ووېروي، خو دا هر څه یوې موخې ته د رسېدو لپاره تر سره کوي چې هغه د الله تعالی عبادت، د دین اقامت او الله تعالی په ربوبیت، الوهیت، نومونو او صفاتو کې یو گڼل دي.

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. نبي او رسول تعريف کړئ.
۲. نبي او رسول څه توپير لري؟ په لنډو ټکو کې يې بيان کړئ.
۳. آيا نبوت په زيار او عبادت سره تر لاسه کيږي؟
۴. په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان د وجوب دلایل ذکر کړئ.
۵. په قرآن کریم کې د څو پيغمبرانو نومونه راغلي دي؟ کوم چې درته ياد دي وېې ليکئ.
۶. په انبياوو او رسولانو باندې ايمان څه حکم لري؟

زده کوونکي دې د نبي او رسول په اړه په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکي چې له لسو کړنو څخه کمه نه وي.

څلورم لوست

د انبياوو او رسولانو عليهم السلام صفتونه

الله تعالی پیغمبران د بنو، غوره او نېکو صفتونو خاوندان گرځولي دي، تر څو په ښه توګه خلک سمې او نېکې لارې ته دعوت کړي. همدارنګه الله تعالی دوی له ټولو هغو خویونو او کړنو څخه چې د نبوت له منصب سره مناسب نه دي، پاک او سپېڅلي کړي دي.

د انبياوو صفتونه

د انبياوو عليهم السلام ځينې صفتونه په قرآن کریم کې ذکر شوي دي چې په لاندې ډول بيانېږي:

۱. عصمت

د عصمت تعريف: عصمت په لغت کې حفظ او ساتلو ته وايي او د عقايدو د علم په اصطلاح کې عصمت (پاکوالي) د الله تعالی هغه لطف دی چې پیغمبر ﷺ د نېکو کارونو کولو ته هڅوي او د بدو کارونو له کولو څخه يې ساتي، له انسان څخه اختيار نه ساقطوي، تر څو د ازماینبت او امتحان حقیقت باقی وي.^(۱)

د تعريف شرح

الله تعالی خپل ټول انبياء په خپل فضل او کرم سره له نبوت څخه مخکې او وروسته له ټولو گناهونو څخه پاک ساتلي دي، داسې ځواک يې ورکړی دی چې د نېکو کارونو کولو ته يې هڅوي او د ناوړه کارونو له کولو څخه يې منع کوي، خو له دوی څخه اختيار نه ساقطوي.

له گناهونو څخه د انبياوو عليهم السلام عصمت

د ښه وضاحت لپاره د انبياوو عصمت په لاندې ډول شرح کوو:

أ. کبائر گناهونه: کبیره گناه هغې گناه ته ويل کېږي چې يا په دنيا کې حد ورته ټاکل شوی وي او يا د جهنم په اور باندې وعده ورکړل شوې وي او يا لعنت او يا غضب ورباندې ويل شوی وي.

ب. صغائر گناهونه: صغیره گناه هغې گناه ته ويل کېږي چې په دنيا کې حد ونه لري او په آخرت کې ورته عذاب نه وي ټاکل شوی.

لومړۍ: له لویو گناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت (پاکي)
 ټول انبیاء کرام له بعثت څخه مخکې او وروسته له ټولو لویو گناهونو لکه: کفر، دروغ
 ویل او داسې نورو څخه پاک او سپېڅلي دي، له دوی څخه قصداً او یا سهواً هېڅ وخت
 لویه گناه نه پېښېږي، بلکې له دې ټولو گناهونو څخه معصوم دي.

د دې عصمت دلایل

څرنګه چې د انبیاوو له ټولو ستره او مهمه دنده خلکو ته د الله ﷻ پیغام رسول دي، نو
 قرآن کریم په څرګندو ټکو کې په دې هکله د هغوی په صدق گواهي ورکړې، الله
 تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ [النجم: ۳، ۴] ژباړه: هغه
 له خپل نفسي خواهش څخه نه غږېږي، دا خو یوه وحې ده چې پر هغه نازلېږي.

همدارنګه نبي کریم ﷺ په خپل یوه مبارک حدیث شریف کې فرمایي: **عن أبي هريرة**
قال: قالوا: يا رسول الله إنك تُداعِبُنَا. قال: (إني لا أقولُ إلا حَقًّا) ^(۱)

ژباړه: له حضرت ابو هريره رضي الله تعالى عنه څخه روایت دی چې اصحابو کرامو
 وویل: اې د الله تعالی رسول! ته له مور سره ټوکې کوي. رسول الله ﷺ وفرمایل: زه له حق
 څخه پرته بل څه نه وایم.

همدارنګه د دوی په هکله الله تعالی فرمایي: ﴿وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾
 (الانعام: ۸۷) ژباړه: او دوی مو خوښ کړي او نېغه لاره مو ورته ښودلې ده.

دویم: له صغائرو (کوچنیو) گناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت
 د امام ابو حنیفه رحمه الله په نزد پیغمبران علیهم الصلاة والسلام لکه څرنګه چې له لویو
 گناهونو څخه پاک او معصوم دي همدارنګه له صغائرو (کوچنیو) گناهونو څخه هم پاک
 او معصوم دي.

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ۴۷].
 ژباړه: په یقیني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شویو نېکو کسانو کې شمار دي.
 ۲. بشریت: انبیاء او رسولان ټول بشر دي، خوراک، څښاک کوي، ویده کېږي، ناروغه
 کېږي، وري کېږي، تزي کېږي، نکاح کوي په غیو باندې نه پوهیږي او د داسې
 نورو ټولو بشري صفتونو خاوندان دي، تر څو له خلکو سره صله رحمي وکړي، د

دوی له احساس څخه خبر وي او د مستقيمي لارې په بنودلو کې الله تعالی په دوی باندې قوي حجت قائم کړی، الله تعالی په دې اړه فرمایلي دي: **﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾** [التوبة: ۱۲۸]. ژباړه: وگورئ تاسې ته یو پیغمبر راغلی دی چې په خپله له همدا تاسې څخه دی، په زیان کې ستاسې لوېدل پر هغه گران تمامېږي، هغه ستاسې د رغېدنې حرصناک دی. د مؤمنانو لپاره هغه خواخوږی او زړه سواندی دی.

۳. تبلیغ: خلکو ته د هغو احکامو رسول چې په رسولو یې مامور شوی وي تبلیغ بلل کېږي، تر څو هغوی ته د دنیا او آخرت د نېکمرغيو لارښوونه وکړي چې دا کار ټولو پیغمبرانو تر سره کړی او هېڅ شی یې نه دی ورڅخه پټ کړی، الله تعالی پدې اړه فرمایلي دي: **﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾** [المائدة: ۶۷] ژباړه: اې پیغمبره! څه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل کړی شویدی هغه خلکو ته ورسوه. که داسې دې ونه کړل، نو د هغه د پیغمبرۍ حق دې ادا نه کړ.

۴. زیرکتیا: هر نبي د زیرکتیا او لوړ فهم څخه برخمن وي، الله تعالی پدې اړه فرمایي: **﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ﴾** [الأنبياء: ۷۹] ژباړه: نو په هغه وخت کې مور د فیصلې صحیح صورت سلیمان ته وښوده پداسې حال کې چې مور حکم او علم دواړو ته ورکړی و، له داؤد سره مور غرونه او الوتونکي ایل کړي وو چې پاکي یې بیانوله، د دغه کار کوونکي همدا مور وو.

۵. نارینتوب: ټول علماء پدې اتفاق دي چې الله تعالی ټول انبياء نارینه رالېږلي دي هېڅ ښځې ته د نبوت منصب نه دی ورکړای شوی، آن تر دې چې ځینو علماوو په دې خبره اجماع هم نقل کړې ده، ځکه الله تعالی فرمایلي دي: **﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ﴾** [یوسف: ۱۰۹] ژباړه: اې محمده (ﷺ) له تا نه مخکې چې مور کوم پیغمبران لېږلي وو هغوی هم ټول سړي وو، همغو لوري ته مور وچې لېږو. په پورتنی آیت کې د رجل لفظ ذکر شوی دی او په عربي ژبه کې «رجل» نارینه ته ویل کېږي.

۶. له عیبونو څخه پاکوالی: پیغمبران **عليه السلام** له لاندې عیبونو څخه پاک او سپېڅلي دي:

- أ. هر پیغمبر د بعثت په وخت کې د خپلې زمانې له ټولو خلکو څخه د خلقت له مخې غوره وي.
- ب. هر نبي له داسې عیبونو څخه چې طبیعت ورڅخه کرکه او نفرت کوي، پاک او سپېڅلی دی، لکه: پیس، جذام او داسې نور.
- ج. نبي د داسې کسب خاوند نه وي چې عرف یې بد وگڼي، لکه: ښکر لگول او داسې نور.
- د. نبي د زړه له سختوالي څخه پاک وي، ځکه که چېرې نبي بې رحمه او د سخت زړه خاوند وي. نو بیا خلک ورڅخه نفرت کوي، الله تعالی پدې اړه داسې فرمایلي دي: **﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا لَفُضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾** [آل عمران: ۱۵۹] ژباړه: اې پیغمبره (ﷺ) دا د الله لوی رحمت دی چې ته د دې خلکو پاره ډېر نرم خوږه جوړ شوی یې، که داسې نه وای او ته توند خوږه او سخت زړی وای، نو دا ټول به ستا له شاوخوا نه خواره شوي وو.

فعالیت: زده کوونکي دې د انبیاوو علیهم السلام د صفتونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

۱. عصمت تعریف کړئ.
۲. د انبیاوو د عصمت دلایل بیان کړئ.
۳. د بشریت د صفت دلایل ووايئ.
۴. د تبلیغ د صفت دلایل ووايئ.
۵. د زیرکتیا د صفت دلایل ووايئ.
۶. د نارینتوب د صفت دلایل بیان کړئ.
۷. له کومو عیبونو څخه د انبیاوو پاکوالی لازمي دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انبیاوو د صفتونو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

اولو العزمه پیغمبران

ټول پیغمبران د الله تعالی په وړاندې معزز او د عزت خاوندان دي، ټول پیغمبران د ډېر زیات عزم، صبر او حوصلې خاوندان وو، خو ځینې پیغمبران الله تعالی په عزم سره ستایلي دي دا په دې دلالت کوي چې دوی د نورو انبیاءو عَلَيْهِمُ السَّلَامُ په پرتله د ډېر قوي عزم او د الله تعالی په وړاندې د ډېر لوړ مقام او لوړې درجې خاوندان دي.

د عزم تعریف

عزم صبر، ثبات او د یو کار د کولو لپاره قوي هوډ ته ویل کیږي.

ولې ځینو پیغمبرانو ته اولو العزم ویل کیږي؟

ځینو پیغمبرانو ته ځکه اولو العزم ویل کیږي چې دوی د دعوت او رسالت په کار کې له صبر، ډېر زغم او حوصلې څخه کار اخیستی دی، نو الله تعالی په اولوالعزم صفت سره ستایلي دي او فرمایي: **﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾** [الاحقاف، ۳۵] ژباړه: نو صبر کوه لکه چې همتاکو رسولانو صبر کولو.

د اولو العزمه پیغمبرانو شمېر

د اولو العزمه پیغمبرانو د شمېر په اړه له علماوو څخه ډېر قولونه نقل شوي دي، خو د جمهورو علماوو په نزد اولو العزم پیغمبران پنځه کسان دي، حضرت نوح عَلَيْهِ السَّلَامُ، حضرت ابراهیم عَلَيْهِ السَّلَامُ، حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ، حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَامُ او حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

چې الله تعالی پدې قول کې راټول کړي دي: **﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾** [الأحزاب: ۷] ژباړه: او هغه مهال چې مور له (ټولو) انبیاءو او (خصوصاً) له تا، نوح، ابراهیم، موسی او د مریمې زوی عیسی

نه ژمنه واخیسته او ښه پخه ژمنه مو ترې واخیسته او همدارنگه الله تعالی په دې مبارک آیت کې هم ذکر کړي دي: **﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾** [الشوری: ۱۳] ژباړه: تاسو ته یې هماغه دین ټاکلی (بیان کړی) چې په هغه سره یې

نوح ته سپارښتنه کړې وه او هغه چې تا ته مو وځپ کړې او په هغه سره مور ابراهیم،

موسی او عیسی ته سپارښتنه کړې وه چې (همدغه) دین تر سره کړئ او اختلاف مه پکې اچوئ. مشرکانو باندې هغه خبره ډېره درنه ده چې ته یې وربلې.

د اولوالعزمه پیغمبرانو نومونه

۱. حضرت نوح عليه السلام
۲. حضرت ابراهیم عليه السلام
۳. حضرت موسی عليه السلام
۴. حضرت عیسی عليه السلام
۵. حضرت محمد صلى الله عليه وسلم

فعالیت: زده کوونکي دې د اولوالعزمه پیغمبرانو د شمېر په اړه په خپلو کې سره خبرې اترې وکړي.

د اولوالعزمه پیغمبرانو فضیلت

دغه اولوالعزمه پیغمبران له نورو ټولو پیغمبرانو څخه د زیات فضیلت خاوندان دي او په دوی کې د ډېر زیات فضیلت خاوند حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دی.

له ابی هریره رضي الله تعالى عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل: «خيارٌ وُلِدَ آدَمَ نُوحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعِيسَى وَمُوسَى وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ»، ژباړه: د آدم عليه السلام د اولادې تر ټولو غوره حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهیم عليه السلام، حضرت عیسی عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام او حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دی.

همدارنگه امام بخاري له ابی هریره رضي الله تعالى عنه څخه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «أَنَا سَيِّدُ أَدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشْفَعٍ»^(۱).

ژباړه: زه د قیامت په ورځ د آدم عليه السلام د اولادې سید او مشریم، لومړی به له ما څخه قبر شق او خبرې کېږي، زه لومړی شفاعت کوونکی یم او لومړی به زما شفاعت قبلېږي.

۱ - أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة - (۱ / ۲۲۱)

فعالیت: زده کوونکي دې د اولو العزمه پیغمبرانو نور فضیلتونه هم بیان کړي.

۱. آسماني کتابونه څو او په چا نازل شوي دي؟
۲. عزم تعريف کړئ.
۳. اولو العزمه پیغمبرانو ته ولې اولو العزمه ويل کيږي؟
۴. اولو العزمه پیغمبران څو دي؟
۵. د اولو العزمه پیغمبرانو د فضیلت په اړه یو حدیث شریف ووايئ.

معجزه او سحر

۱. معجزه

د معجزې تعريف

معجزه په لغت کې له عجز څخه اخيستل شوې چې بېوسې کوونکي او عاجز کوونکي ته وېل کېږي او په اصطلاح کې د هغه ننگوونکي، خارق العاده کار او وينا څخه عبارت ده چې الله تعالی یې د نبوت او رسالت د دعوا لرونکو د ريښتینولۍ په قصد له دوی څخه صادروي چې نور انسانان ورڅخه عاجز وي.

د معجزې تعريف شرحه

معجزه داسې کار او وينا ته ويل کېږي چې د نبوت او رسالت له دعوا لرونکو څخه صادرېږي چې لاندې شرطونه لري:

۱. معجزه به ننگوونکې وي، که چېرې ننگونه ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۲. د رسالت او يا نبوت د دعوا د ريښتینولۍ په خاطر یې ښکاره کوي که څوک خارق العاده کار تر سره کوي مگر د نبوت يا رسالت دعوا ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۳. خارق العاده کار به له دعوا سره برابر وي.
۴. مقابل لوری به د دغه خارق العاده کار له سر ته رسولو څخه عاجز وي. که چېرې مقابل لوری هم د داسې خارق العاده کار په تر سره کولو قادر وي، معجزه نه بلل کېږي.

د معجزې ډولونه

د انبياوو او رسولانو عليهم السلام معجزې په دوه ډوله دي:

۱. محسوسې معجزې.
  ۲. غير محسوسې معجزې.
- لومړی محسوسې معجزې: له هغو معجزو څخه عبارت دي چې انسانان یې په پنځه گونو حواسو درک کوي، لکه د صالح عليه السلام په دعاء سره له غره څخه د بلاربې اوبسې را ایستل، د عیسی عليه السلام په دعاء سره د مور زادي ږوند او د برص (برگي) ناروغ روغېدل، د موسی عليه السلام امسا په مار باندې بدلېدل، او د نیل بحر دوه ځایه کېدل، د یغمبر عليه السلام اسراء او

معراج، د سپورمې دوه ټوټې کېدل، د پیغمبر ﷺ له مبارکو گوتو څخه د اوبو بهېدل او داسې نور.

دویم غیر محسوسې معجزې: دا هغه معجزې دي چې د عقل په وسیله درک کېږي، لکه د راتلونکو غائبو پېښو او حوادثو په اړه معلومات ورکول او پر محمد ﷺ نازل شوی کتاب (قرآن کریم) چې د محمد ﷺ تر ټولو ستره معجزه ده.

د معجزې حکم

د پیغمبرانو عليهم السلام پر معجزاتو ایمان درلودل فرض دي، ځکه چې د هر پیغمبر معجزه په حقیقت کې د الله تعالی وحې ده چې د پیغمبر رېسپتینولي ثابتوي لکه څرنګه چې پر پیغمبر ایمان درلودل فرض دي، همدا راز د هغوی پر معجزو هم ایمان درلودل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د معجزې په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

۲. سحر

د سحر تعریف

سحر په لغت کې دوکې، باریکې، د یوه شي شکل بدلولو او هغه کارته وایي چې ظاهري سبب ونه لري او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې د شیطانانو په مرسته له ناوړه او خبیثو نفسونو له خوا ترسره کېږي.

د تعریف شرحه

سحر په عربي کې دوکې او هغه نازکه کړنې ته وایي چې ظاهري سبب یې په سترگو نه ښکاري او په اصطلاح کې هغه نا آشنا کار ته ویل کېږي چې د دین څخه لېرې او د بد عمله اشخاصو له خوا ترسره کېږي، د کفري الفاظو په ویلو او د شیطانانو په ملتیا ترې صادرېږي چې د ښوونې او زده کړې له لارې ورته لاس رسې پیدا کوي.

که چیرې څوک داسې نا آشنا او خارق العاده کار ترسره کړي چې په هغه کې د لاسونو او حرکاتو چالاکي او یا د خاصو دواگانو استعمال رول ولري حقیقي سحر نه بلل کېږي.

د سحر حقيقت

د سحر حقيقت په قرآن کریم او نبوي احاديثو او د امت په اجماع سره ثابت دی چې واقعيت لري.

الله ﷻ د موسى ﷺ د ساحرانو په اړه فرمايي: **﴿قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرَهُمُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ﴾** [الأعراف: ۱۱۶] ژباړه: موسى ﷺ ورته وويل: تاسې يې وغورځوئ کله چې هغوی (پري او همساگانې) واچولې او (په خپلو مترونو ويلو سره يې) د خلکو سترگې مسحورې کړې او په وېره کې يې واچول او ډېر غټ سحر يې وکړ. په حديث شريف کې راځي يوکس چې لييد بن اعصم نومیده پر پيغمبر ﷺ يې سحر کړی و.

د ټول اسلامي امت په دې اجماع ده چې سحر حقيقت لري.

د سحر زده کړه

د سحر ښوونه او زده کړه حرام کار دی او که سحر په کفري عقیده بناوي، نوبيا يې زده کړه کفر دی او زده کوونکی يې واجب القتل دی.

د سحر او معجزې تر منځ توپير

د سحر او معجزې تر منځ ډير توپيرونه شته چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

۱. سحر له شريرو او پليټو نفسونو څخه صادرېږي، خو معجزه د پاکو، عزتمندو او الله ﷻ ته له ډېرو نژدې نفسونو څخه صادرېږي.
۲. معجزه په ننگونې بناء وي، خو په سحر کې ننگونه نه وي.
۳. د سحر په سر ته رسولو کې د ناروا اعمالو انجامول او له شيطانانو څخه په کې مرسته غوښتل کېږي او معجزه د الله ﷻ په مرسته او ارادې صورت مومي.
۴. سحر د ښوونې او زده کړې له لارې ممکن وي، خو په معجزه کې پيغمبر يوازې له الله ﷻ څخه د هغې د ايجادولو غوښتنه کوي.
۵. معجزه د شي حقيقت بدلوي، خو سحر يوازې د شي ظاهري شکل بدلوي.
۶. په معجزې سره د پيغمبر رېښتينولي ثابتېږي، خو سحر لويه گناه او د خلکو د گمراه کولو او په ځمکه کې له فساد خپرولو څخه پرته بله هيڅ گټه نلري.

۷. سحر په خاصو شرطونو، ځایونو او وختونو پورې تړلی وي، خو معجزه هېڅ شرط او کوم تاکلی ځای او وخت پورې مربوطه نه وي.
۸. د سحر معارضه او مقابله کېدای شي، خو د معجزې مقابله محاله ده.^(۱)

فعالیت: د لوست په رڼاکې د ساحر او نجومی تر منځ څه توپیر معلومېږي؟

۱. معجزه او سحر تعریف کړئ.
۲. د معجزې او سحر تر منځ توپیر واضح کړئ.
۳. د معجزې ډولونه بیان کړئ.
۴. د معجزې حکم بیان کړئ.
۵. د سحر د اثبات دلایل بیان کړئ.
۶. د سحر زده کړه څه حکم لري؟

زده کوونکي دې د معجزې او سحر په اړه یوه مقاله ولیکي چې له اتو کړنو څخه یوه نه وي.

۱- جامع العلوم في اصطلاحات الفنون - (۲ / ۱۲۰)، مذكرة التوحيد - (۱ / ۶۱)

کرامت او استدراج

آیا پوهیږئ چې کرامت څه ته وایي؟
کرامت او استدراج څه توپیر لري؟

۱. کرامت

د کرامت تعریف

کرامت په لغت کې عزت او درناوي ته وایي، الله تعالی فرمایي: **﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾** [الإسراء: ۷۰] ژباړه: بې شکه د آدم اولاد ته مې عزت ورکړی او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې له ولي څخه صادرېږي.^(۱)

د تعریف شرح

عادتاً د ناشوني کار صادرېدل که له داسې شخص څخه سرته ورسېږي چې عقیده او عمل یې د اسلام په تله برابر وي کرامت بلل کېږي او که د شخص عقیده یا عمل له اسلام سره برابر نه وي، نو د ده خارق العاده کار کرامت نه دی، بلکې استدراج گڼل کېږي.

د کرامت د اثبات دلیل

د اولیاوو کرامت په زیاتو دلایلو ثابت دی، لکه چې الله تعالی د مریم علیها السلام په هکله فرمایلي دي: **﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾** [آل عمران: ۳۷] ژباړه: هر کله به چې زکریا عليه السلام د هغې عبادت خانې ته ورننوتلو له هغې سره به یې څه ناڅه د خوراک او څښاک څه میندل، پوښتنه به یې ترینه کوله اې مریمې! دا تا ته له کومه راځي؟ هغې به ځواب ورکاوه د الله تعالی له لوري راغلي دي.

او لکه د اصحاب کهف قصه چې په قرآن کریم کې ذکر شوې ده. همدا رنگه د صحابه وو په دور کې له بې شمېره صحابه وو څخه ډول ډول کرامات صادر شوي دي چې تفصیل یې د حدیثو او تاریخ په کتابونو کې بیان شوی دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د اصحاب کهف قصه په وار سره بیان کړي.

د کرامت حکم

د اولیاوو کرامت د هغوی د تایید، مرستې او د دین د اوچتوالي په خاطر حق او ثابت دی، خو کرامت د ولي په اختیار کې نه وي، نو دا ضروري نه ده چې له هر ولي څخه دې کرامت صادر شي، ځکه چې کرامت د الله تعالی په ارادې او خوښۍ پورې تړاو لري. په کرامت باندې کوم نوی حکم نه ثابتیږي.

۲. استدراج

د استدراج تعریف

استدراج په لغت کې قدم په قدم پورته ختلو ته وایي په اصطلاح کې هر هغه خارق العاده کار چې له کافر یا فاسق شخص څخه صادرېږي استدراج بلل کېږي.

د تعریف شرح

که چیرې کوم خارق العاده کار د کافر، فاسق، کاهن، نجومی، ساحر او یا کوډگر شخص څخه صادر شي، استدراج ورته ویل کېږي.

هر څومره چې د دوی سرکشي زیاتېږي په هماغه اندازه ورته الله تعالی خپل نعمتونه پراخوي تر څو قدم په قدم د هلاکت لوري ته نژدې او د الله تعالی تر حجت لاندې راشي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: **﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾** [الأعراف: ۱۸۲]. ژباړه: او هغه کسان چې زمونږ آیتونه یې دروغ گڼلي دي، نو هغوی به موږ په داسې تدریجي ډول هلاک کړو چې هغوی به خبر هم نه وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د کرامت او استدراج تر منځ پر توپیر یو له بل سره بحث وکړي.

۱. ولي چاته ویل کېږي؟
۲. د کرامت د اثبات دلیل ووايست.
۳. الله تعالی کرامت د څه لپاره له ولي څخه صادروي؟
۴. استدراج څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ.

کورنۍ دنده

د قرآن کریم د نصوصو په رڼا کې د استدراج څو مثالونه ولیکئ.

قضاء او قدر

د ایمان له ارکانو څخه یو رکن په قضاء او قدر باندې عقیده درلودل دي. په قضاء او قدر ایمان درلودل هغه موضوع ده چې د مسلمان په عقیده، کړنو، افعالو او د ژوندانه په ښو او بدو حالاتو ژوره اغېزه لري.

د قضاء او قدر تعریف

أ. قضاء: په عربي ژبه کې فیصلې، پوره کولو او حتمي والي ته ویل کېږي.
ب. قدر: په عربي ژبه کې حکم، فیصلې او اندازې ته ویل کېږي.
او په اصطلاح کې قضاء او قدر له هغه تقدیر او اندازې څخه عبارت دی چې الله ﷻ د خپل علم په بناء د کایناتو لپاره ټاکلی دی په هغه شان چې د هغه د حکمت غوښتنه وه.

د تعریف شرح

په عربي ژبه کې قضاء او قدر لفظونه د مختلفو معناگانو لپاره کارول شوي دي، خو د عقایدو په علم کې دواړه هغه مترادف لفظونه دي چې له یو مقصد څخه پرې تعبیر شوی دی.

د قضاء او قدر پر موضوع د ښه پوهېدلو په خاطر د څلورو خبرو پېژندل ډیر اړین دي چې په لاندې توگه بیانېږي:

۱- د الله ﷻ ازلي علم: په دې خبره ایمان درلودل چې الله ﷻ د هر شي په اجمالي او تفصیلي، ماضي او مستقبل پر ټولو حالاتو عالم او پوه دی، لکه څرنګه چې په خپلو کړنو پوره عالم دی، د خپلو بندګانو په کړنو او افعالو هم پوره علم لري. په تېرو او را تلونکو ټولو واقع کېدونکو پېښو او بدلونونو داسې علم لري چې هېڅ شی یې له علم څخه پټ ندی.

الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [السبأ: ۳]

ژباړه: هغه (الله ﷻ) په ټولو پټو پوه دی، له هغه نه د یو بخري په اندازه کوم شی نه په آسمانونو کې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخري څخه غټ او نه له بخري کوچنی، خو هرڅه په یو څرګند دفتر کې درج دي.

الله ﷻ د مخلوقاتو له پيدايښت څخه لا ډېر مخکې په دې پوره عالم و چې مخلوقات څرنگه او کله يې پيدا کړي او هم د مخلوقاتو د ارزاقو، عملونو لويو، او وړو حرکتونو، خوښتونو او د هغوی پر اجلونو پوره عالم دی.

۲- په لوح محفوظ کې هر څه ليکل شوي دي: په دې هم ايمان لرل فرض دي چې الله ﷻ ټول هغه څه چې د مخلوقاتو په اړه ورته معلوم وو په لوح محفوظ کې يې ليکلي دي، او د مخلوقاتو ټول هغه تقديرونه يې کښلي چې دوی ته پېښېدونکي دي، او يايې دوی انجاموونکي وي. الله تعالی فرمايلي دي: **﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌّ﴾**. [القمر: ۵۲، ۵۳]

ژباړه: او هر څه چې دوی يې کوي په لوح محفوظ کې ليکل شوي دي او هره کوچنۍ او لويه خبره ليکل شوې ده. ^(۱)

پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: **« كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِحَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ... »** ^(۲)

ژباړه: الله تعالی دمخلوقاتو تقديرونه د آسمانونو او ځمکو له پيدايښت څخه پنځوس زره کاله مخکې ليکلي دي.

۳- د الله ﷻ خوښه او مشيئت: په دې ايمان لرل فرض دي چې هيڅ څيز د الله ﷻ د خوښې، ارادې، او مشيئت څخه پرته له عدم څخه وجود ته نشي را تلای، نو څه چې الله ﷻ وغواړي هغه کېږي، او څه چې ونه غواړي، نه کېږي. الله ﷻ فرمايي: **﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾** [القصص: ۶۸]

ژباړه: ستا رب پيدا کوي هر څه چې وغواړي او (هغه په خپله د خپل کار لپاره چاته يې چې خوښه شي) غوره کوي يې.

همدا راز فرمايي: **﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾** [التكوير: ۲۹]

ژباړه: اوستاسې په غوښتنه هيڅ نه کېږي ترڅو پورې چې د الله (رب العالمين) خوښه نه وي.

۱- تفسير القرطبي - (۱۷ / ۱۴۹)

۲- صحيح مسلم

۴_ د الله ﷻ تخلیق: د الله ﷻ له ذات او صفاتو څخه پرته نور هر څه مخلوق او الله ﷻ یې خالق دی. الله تعالی فرمایلي دي: **﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾** [الرعد: ۱۶]

ژباړه: الله ﷻ د هر شي خالق او پيدا کونکی دی.

د ټولو افعالو خالق الله ﷻ دی او بنده یې کاسب دی. د خیر او شر دواړو خالق الله تعالی دی. الله تعالی د خیر په کولو خوښیږي، د خیر کسب کوونکو سره مرسته کوي او ورسره مینه لري، بالعکس شر بد گڼي انسانان یې ورڅخه منع کړي دي او د شر کسب کوونکو سره نه مرسته کوي او نه ورسره مینه لري.

په قضاء او قدر د اثبات دلیل

د قضاء او قدر موضوع په بې شمېره آیتونو او احادیثو سره ثابته ده:

الله ﷻ فرمایي: **﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾** [القمر: ۴۹] ژباړه: موږ هر څه په اندازه او تقدیر سره پیدا کړي دي.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمایي: **﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾** [الفرقان: ۲] ژباړه: او (الله) هغه ذات دی چې ټول شیان یې پیدا کړي دي او ورته یې اندازه ټاکلې ده.

همدارنگه الله تعالی فرمایي: **﴿لَيَقْضِي اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾** [الأنفال: ۴۲] ژباړه: د دې لپاره چې فیصله کړي الله تعالی هغه کار چې کېدونکی و.

په حدیث شریف کې راځي: **«وَتُؤْمِنُ بِالْقَدَرِ خَيْرَهُ وَشَرَّهُ»**^(۱) ژباړه: جبرائیل عليه السلام پیغمبر ﷺ ته وویل: او دا چې ته ایمان ولرې د خیر او شر په تقدیر باندې.

په بل حدیث شریف کې راځي: **«لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُحْطِئْهُ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبْهُ»**^(۲)

ژباړه: هېڅکله یو بنده د ایمان خاوند کېدای نه شي، تر څو چې د تقدیر په خیر او شر ایمان ونه لري او، تر څو چې په دې ایمان ونه لري، هغه څه چې ده ته رسېدونکي دي هېڅکله نه خطا کېږي او هغه څه چې ده ته رسېدونکي نه دي هېڅکله نه ورته رسېږي.

۱ - صحیح مسلم - (۱ / ۲۸)

۲ - رواه الترمذی

په قضاء او قدر باندې د ايمان درلودلو حکم

په قضاء او قدر ايمان درلودل فرض دي.

مور په دې ټينگ باور لرو چې الله ﷻ د مخلوقاتو له پيدايښت څخه مخکې د مخلوقاتو په اړه پوره علم درلود او په دې هم عقیده لرو چې الله ﷻ د ټولو انسانانو پوره احوال په لوح محفوظ کې ليکلي دي او په دې هم باوري يو چې هېڅ شی د الله ﷻ له علم او ارادې څخه پرته وجود ته نه شي راتلای. همدارنگه الله ﷻ د خير او شر دواړو خالق او پيدا کوونکی دی او انسان ته يې د خير او شر په کولو کې اختيار ورکړی دی. که يې خير وکړ ورسره مرسته او محبت کوي او که يې په شر لاس پورې کړ، الله ﷻ ورسره مرسته او محبت نه کوي. پيغمبر ﷺ فرمايي: **«والذي نفسي بيده، لو جاءت الأمة لتنفعلك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك، ولو أرادت أن تضرك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك»**^(۱) ژباړه: زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح د ده په واک کې دی، که چېرې ټول امت را ټول شي د دې لپاره چې تاته گټه ورسوي او هغه گټه الله تعالی تاته نه وي ليکلي، نو دا کار د دوی په وس کې نه دی پوره او که چېرې دوی اراده وکړي چې تاته څه زیان ورسوي او هغه زیان الله تعالی تاته نه وي ليکلی، نو دا کار هم د دوی په توان کې نه دی پوره.

۱. قضاء او قدر تعريف کړئ.
۲. د قضاء او قدر د اثبات دلايل ووايئ.
۳. په قضاء او قدر باندې د ايمان حکم واضح کړئ.
۴. که څوک له قضاء او قدر څخه منکر شي څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قضاء او قدر په اړه يوه مقاله وليکي چې له اتو کرښو څخه کمه نه وي.

د برزخ حالات

هر انسان له مرگ څخه وروسته د ژوند دوه مرحلې لري له مرگ څخه وروسته د قیامت تر ورځې پورې چې دې مرحلې ته د برزخ ژوند وايي او بیا له قیامت څخه وروسته چې اوږد او ابدي ژوند پیل شي، په دې لوست کې به د برزخ د حالاتو په هکله معلومات لاس ته راوړئ.

۱. د برزخ تعریف

برزخ په لغت کې پردې او حائل ته وايي او د عقایدو د علم په اصطلاح کې د دنيوي او اخروي ژوند تر منځ (له مرگه وروسته تر بیا ژوندي کېدو پورې) مرحلې ته برزخ ویل کېږي.

د تعریف شرح

له نبوي احادیثو څخه دا جوتیري: انسان چې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړي هغه گړۍ بېرته ژوندی شي که نېکو کاره مؤمن وي، د خوښۍ د حالاتو احساس کوي او په قبر کې هم په ډول ډول نعمتونو سره نازول کېږي او که بد کرداره او کافر وي د غم او خواشینۍ احساس کوي او په قبر کې په ډول ډول عذابونو سره سزا ورکول کېږي چې د قبر همدې حالاتو ته برزخ ویل کېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د برزخ د لغوي او اصطلاحی تعریفونو تر منځ اړیکه ووايي.

د برزخ د اثبات دلیل

د برزخ پړاو د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبی کریم ﷺ په مبارکو احادیثو باندې ثابت دی.

الله تعالی د المؤمنون په سورت کې فرمایلي دي: **﴿وَمَنْ وَّرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾** [المؤمنون: ۱۰۰] ژباړه: او په مخ کې د دوی د برزخ (قبر) پرده ده (چې دوی نه پرېږدي دنیا ته رجوع وکړي) تر هغې ورځې پورې چې هغوی په قیامت کې را پاڅول کېږي.

۲. نَكِيرُ او مُنْكَرُ

د نَكِيرُ او مُنْكَرُ پېژندنه

نکیر او منکر د الله تعالی دوه ملکې دي، الله تعالی دا دوه ملکې له مړو څخه په قبر کې په پوښتنه کولو گمارلې دي، د نبی کریم ﷺ د حدیث له مخې یې رنگونه تور او سترگې یې شپې دي.

له مړي څخه په قبر کې پوښتنې کول

کله چې مړی په قبر کې ښخ کړل شي او خلک ورڅخه بېرته وگرځي، نو ده ته نوموړې دوه ملکې راځي (مکلف مړی د الله تعالی په امر سره بېرته را ژوندی کېږي، خپل عقل او پوهه یې بېرته ورته را گرځي) او له ده څخه د رب، دین او نبی په هکله پوښتنې کوي، که چېرې مړي د دغو پوښتنو صحیح ځواب ورکړ او بريالی شو، نو د الله تعالی له خوا ورته نعمتونه ورکول کېږي او وروستي پړاوونه پرې آسانېږي او که ناکام شو، نو عذاب ورکول کېږي او وروستي پړاوونه یې هم سختېږي.

په قبر کې د پوښتنو کولو د اثبات دلیل

په قبر کې له مړي څخه د نکیر او منکر سوال کول په قرآن کریم او د نبی کریم ﷺ په مبارکو احادیثو سره ثابت دی.

قرآن کریم: الله تعالی په دې اړه په قرآن کریم کې فرمایلي دي: **﴿يُنثِيَتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾** [ابراهيم: ۲۷] [ژباړه: الله تعالی به مؤمنان په نژدې ژوند او په آخرت کې په ثابته (د توحيد کلمه ورڅخه مراد ده) وينا کلک او ثابت قدمه کړي. نبی کریم ﷺ څرگنده کړې ده چې دلته له آخرت څخه مراد قبر دی، ځکه قبر د آخرت له منازلو څخه لومړنی منزل دی.

حدیث شریف: حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه روایت کوي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: **«إِذَا أَقْبِرَ الْمَيِّتُ أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَرْزَقَانِ يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرَ النَّكِيرُ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ: هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا ثُمَّ يُفْسَخُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ ثُمَّ يَنْوَرُ لَهُ فِيهِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ تَمَّ فَيَقُولُ أَرْجِعْ إِلَى أَهْلِي فَأُخْبِرُهُمْ فَيَقُولَانِ تَمَّ كَنُومَةَ الْعُرُوسِ الَّذِي لَا يُوقِظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُ**

مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيُقَالُ لِلأَرْضِ التَّتَمِّي عَلَيْهِ فَتَلْتَمِمْ عَلَيْهِ
فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ فَلَا يَزَالُ فِيهَا مُعَذَّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ»^(۱) ژباړه: کله چې

مړی په قبر کې کېښودل شي، نو دوي ملکې ورته راشي چې تورې څېرې او شنې سترگې لري، يوې ته نکير او بلې ته منکر ويل کېږي، هغوی به پوښتنه وکړي: تا ددې سړي په شان کې څه ويل؟ نو هغه به ځواب ورکړي، دا د الله تعالی بنده او د هغه رسول دی. زه شاهدي وایم چې له الله تعالی نه پرته بل برحق معبود نشته او شاهدي وایم په دې چې محمد ﷺ د هغه بنده او د هغه رسول دی، نو پرښتې به ووايي مور پوهېدو چې ته به همدا وایې. له هغه وروسته به د هغه قبر اويا گزه په اويا گزو کې پراخه او ورته رڼا کړای شي، بیا به ورته ووايي چې ویده شه، نو دی به ووايي زه ځم خپلې کورنۍ ته چې د خپل حال زېږی ورکړم، نو پرښتې به ورته ووايي: ته د هغې ناوې غوندې ویده شه چې د خپلې کورنۍ د ډېر گران فرد نه پرته بل څوک یې نه شي وینولای. (د دغه مړي به همدغسې حالت وي) تر هغه وخته چې الله تعالی یې له دغه آرامځي څخه پاڅوي او که دا مړی منافق وي نو په ځواب کې به وایي چې له خلکو مې اورېدل چې هغوی ويل ما هم همغسې ويل. نه پوهېدم چې څوک دی، نو پرښتې به وایي مور پوهېدو چې ته به همداسې وایې. بیا به ځمکې ته وويل شي پر ده باندې را تنگه او راجوخته شه. نو داسې به پرې راتنگه شي چې د ده پښتۍ به سره تېرې بېرې شي، په همدې عذاب کې به تر هغې پورې اخته وي چې الله تعالی یې له دغه استوگنځي نه را پاڅوي.

۳. د قبر نعمتونه او عذاب

د قبر پېژندنه

سره له دې چې قبر په مشهوره اصطلاح کې د ځمکې هغې برخې ته ويل کېږي چې مړی پکې ښخ شوی وي، خو د نعمتونو او عذابونو د اثبات په بحث کې قبر له مرگ څخه وروسته د مړي د شتون ځای ته ويل کېږي، که هغه ريښتیني قبر وي او که بل ځای وي، لکه چې څوک په اوبو کې مړ شي او اوبه یې يوسي او يا څوک له مرگه وروسته ځناور وخوري، یاېې څوک وسوځوي او داسې نور.

الله تعالی فرمایي: **﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾** [الحج: ۷] ژباړه: او الله تعالی د قبرونو والا خامخا راپاخوي.

په دې آیت کې له قبرونو څخه عامه معنا مراد ده، په دې توگه چې الله تعالی مړي هرو مرو راپاخوي که هغه په ځمکه کې ښخ وي، که سوځېدلي وي او که ځناورو خوړلی وي.

د قبر د نعمتونو او عذابونو د اثبات دلیل

د قبر نعمتونه د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبی کریم ﷺ په مبارکو احادیثو باندې ثابت شوي دي.

۱- الله تعالی په قرآن کریم کې د قبر د نعمتونو په اړه فرمایلي دي: **﴿يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾** [إبراهيم: ۲۷] ژباړه: الله تعالی به مؤمنان په نژدې ژوند او په آخرت کې په ثابته وينا کلک او ثابت قدمه کړي.

۲- نبی کریم ﷺ د قبر په اړه فرمایلي دي: **«إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفْرِ النَّارِ»**^(۱) ژباړه: په يقيني توگه قبر يا د جنت له باغچو څخه يوه باغچه ده او يا د دوزخ له کندو څخه يوه کنده ده.

۳- نبی کریم ﷺ په دوو قبرونو تېرېده، نو وېې فرمايل: **«إِنَّهُمَا لِعَدَابَانَ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»**^(۲) ژباړه: دغه دواړه (مړي) په عذاب کې دي د داسې لويې گناه له امله ورته عذاب نه ورکول کېږي؛ يوه به د خپلو تشو متيازو (له څاخکو) څخه ځان نه ساته او بل به چغلي کوله.

په برزخ، نکير او منکر او د قبر په نعمتونو او عذاب د ايمان حکم

په برزخ او ټولو هغو شيانو چې په برزخ کې واقع کېږي او نبی کریم ﷺ مور پرې خبر کړي يو لکه په قبر کې د نکير او منکر له خوا له مړي څخه پوښتنې کول، د قبر عذاب او نعمتونه په دې ټولو ايمان راوړل فرض دي.

۱ - رواه الترمذي.

۲ - صحيح البخاري ت - (۱ / ۲۲۹)

۱. برزخ تعريف كړئ.
۲. د برزخ د اثبات لپاره دلايل ذكر كړئ.
۳. په قبر كې د پوښتې كوونكو ملايكو نومونه څه دي؟
۴. له مړي څخه په قبر كې ملايكې د څه شي پوښتنې كوي؟
۵. د قبر د سوال په هكله يو نقلي دليل بيان كړئ.
۶. قبر تعريف كړئ.
۷. د قبر د نعمتونو په هكله يو نقلي دليل ووايئ.
۸. د قبر د عذاب په هكله يو نقلي دليل ووايئ.
۹. په پورتنيو موضوعاتو د ايمان حكم بيان كړئ.

كورنۍ دنده

زده كوونكي دې په خپلو كتابچو كې د برزخ د حالاتو په اړه يوه مقاله وليكي چې له لسو كړښو كمه نه وي.

لسم لوست

بعث او حشر

مسلمانان ټول په دې کلک ایمان لري، هغه غیبی حالات چې الله ﷻ په قرآن کریم کې او پیغمبر ﷺ په احادیثو کې بیان کړي حق دي، لکه: بعث، حشر، د اعمالو تلل، جنت، دوزخ او داسې نور.

۱. بعث

د بعث تعریف: په لغت کې لیرلو، راپاڅولو او ژوندي کولو ته وایي او په شرع کې جسدونو ته د ارواحو بېرته راگرځولو او له قبرونو څخه انسانان راپاڅولو ته بعث ویل کېږي.

د تعریف شرح

بعث، نشور، نشأة ثانیة او معاد مترادف الفاظ دي چې د یوه حالت لپاره په قرآن کریم کې ذکر شوي او هغه پس له مرگه د مړو را ژوندي کېدل دي، ټول مړي به د الله ﷻ په امر له قبرونو څخه راولاړېږي او ارواح به یې له خپلو جسدونو سره بیا یو ځای کېږي چې له دغه حالت څخه په قرآن کریم او احادیثو کې کله د بعث، کله د نشر او نشور او کله هم ورڅخه د نشأة ثانیة (دویم ځل ژوندون) په لفظ تعبیر شوي دي.

د بعث د اثبات دلیل

الله ﷻ فرمایي: **﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾** [المؤمنون: ۱۶] ژباړه: بیا به تاسې د قیامت په ورځ راپاڅول شئ.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمایي: **﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾** [الحج: ۷] ژباړه: او بیشکه الله ﷻ راپاڅوي هغه خلک چې په قبرونو کې دي.

په بعث ایمان درلودل

په بعث ایمان درلودل د ایمان اساسي رکن دی، نو له مرگ څخه وروسته په بیا ژوندي کېدو ایمان درلودل فرض دي، هر څوک چې له بعث څخه منکر وي کافر دی.

۲. حشر

د حشر تعريف: حشر په لغت کې د قيامت په ورځ د فيصلې او حساب لپاره د انسانانو راټولېدلو ته ويل کېږي.

د تعريف شرح

د قيامت په ورځ د انسانانو موقف او د محشر ميدان ته راټولولو او راجمع کولو ته حشر ويل کېږي، انسانان به ټول د محشر په ميدان کې د دې لپاره راجمع کېږي، تر څو له دوی سره د دوی د اعمالو حساب وشي، د نېکانو نيکي و تلل شي او د بدانو بدې او هغوی ته خپلې عملنامې په نبي يا کينې لاس کې ورکړل شي. د دوی تر منځ به د دې فيصله او پريکړه وشي چې څوک د جنت مستحق دي او څوک د جهنم چې دې ته لوی حشر هم ويل کېږي.

د حشر د اثبات دليل

د قيامت په ورځ حشر په بې شمېره دلايلو ثابت دی.

الله ﷻ فرمايي: **﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾** [البقرة: ۲۰۳] ژباړه: او ښه پوه شئ بېشکه تاسې به د الله ﷻ حضور ته راټولېږئ.

په بل آيت کې فرمايي: **﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾** [المؤمنون: ۷۹] ژباړه: او الله ﷻ هغه ذات دی چې تاسې يې په ځمکه کې خواره واره پيدا کړي ياستئ، بيا به همده ته راجمع کېږئ.

رسول الله ﷺ په خپل يو مبارک حديث کې فرمايلي دي: **«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مُحْشَرُونَ إِلَى اللَّهِ حُفَاةَ عُرَاءَ غُرْلًا»** ^(۱) ژباړه: اې خلکو بېشکه تاسې به په داسې حال کې چې پښې به مو لوڅې وي، په بدن باندې به مو کالي نه وي، سنت شوي به نه ياست الله تعالی ته به راټولېږئ.

حشر به د چا کېږي؟

حشر به له انسانانو، پيريانو او له ټولو ژونديو مخلوقاتو سره سر ته رسېږي، کله چې څاروي او نور ژوي يو له بل څخه د خپلو ظلمونو غچ واخلي، نو دوی به بيا مړه شي او يوازې انسانان به په محشر کې پاتې شي لکه چې الله ﷻ فرمايي: **﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾** [التكوير: ۵] ژباړه: او (ياد کړه هغه ورځ) کله چې وحشي ژوي راجمع کړل شي. په بل آيت کې فرمايي: **﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَطْنَا فِي**

الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ [الأنعام: ٣٨] ژباړه: په ځمکه کې خوځېدونکي کوم ساکبن او په هوا کې په وزرونو سره الوتونکي کوم مرغه ته وگورئ، دا ټول همدا ستاسې په څېر انواع او ډولونه دي، مور د هغو د تقدير په ليکنه کې څه نيمگړتيا نده پرې ايښې. بيا به دا ټول د خپل رب لوري ته راغونډېږي.

حديث: په حديث شريف کې راځي: د ابو ذر رضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ دوه پسونه وليدل چې يو بل يې په ښکرو ووهل. پيغمبر ﷺ و فرمايل: اي ابو ذره ته پوهېږې چې دوی ولې يو بل په ښکرو وهي؟ ما وويل نه پوهېرم. پيغمبر ﷺ و فرمايل: خو الله ﷻ پوهېږي چې ولې دوی يو بل په ښکرونو وهي او نژدې ده چې د دوی تر منځ فيصله وکړي. ^(١) په بل حديث کې د هغه چا په حق کې راځي چې د خپلو څارويو څخه زکات نه ورکوي: اوبنان به خپل مالکان د پښو لاندې کوي او وزې به خپل مالکان په پښو او ښکرو باندې وهي. ^(٢) په بل روايت کې راځي: کله چې الله ﷻ وحشي حيوانات راټول کړي او دوی يو له بل څخه خپلې بدلې او غچ واخلي بيا به ورته الله تعالی امر وکړي چې خاورې شئ، هغوی به خاورې شي، نو په دغه وخت کې به کافر د دې ارمان وکړي چې کاش زه هم خاورې شوی وای. ^(٣)

١. بعث تعريف کړئ.
٢. حشر تعريف کړئ.
٣. د بعث او حشر د اثبات دليلونه ووايئ.
٤. د بعث او حشر تر منځ توپير واضح کړئ.
٥. الله تعالی به د قيامت په ورځ څوک حشر کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بعث او حشر په اړه له قرآن کریم څخه نور دلایل ووايي چې په کتاب کې نه دي ذکر شوي.

١ - مسند احمد.

٢ - متفق عليه.

٣ - تفسير بحر العلوم د ابو الليث السمرقندي. کتاب ١/ ٤٦٧ تفسير طبري.

د پیغمبر ﷺ شفاعت

آیا پوهیږئ چې شفاعت څه ته وایي؟ او شفاعت په څو ډوله دی؟ او پیغمبر ﷺ به شفاعت څه وخت او د چا لپاره کوي؟
د دې لپاره چې په پورتنیو مطلبونو ښه پوه شو، لاندې لوست لولو.

د شفاعت تعریف

شفاعت په لغت کې له چا څخه د بل لپاره د نېکۍ کولو او جرم او خطا د بښلو غوښتنو ته وایي. او د عقایدو د علم په اصطلاح کې له الله تعالی څخه د قیامت په ورځ غوښتنه ده، څو د یوه چا له خطاوو څخه تېر شي او بښنه ورته وکړي.
په دې ځای کې له شفاعت څخه مرا د زموږ د خور پیغمبر حضرت محمد ﷺ شفاعت مراد دی چې د قیامت په ورځ به یې د ټولو خلکو لپاره په عامه توګه او د خپلو امتیانو لپاره په خاصه توګه د الله تعالی په دربار کې تر سره کوي او الله تعالی به د خپلې مهربانۍ له مخې او د پیغمبر ﷺ د اعزاز په موخه د هغه سفارش قبلوي.

د شفاعت د اثبات دلیل

د پیغمبر ﷺ شفاعت په قرآن کریم، نبوي احادیثو او د امت په اجماع سره ثابت دی. الله ﷻ فرمایي: **﴿عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾** [الإسراء: ۷۹] ژباړه: نژدې ده چې ستا څښتن به تا ستایل شوې ځای ته ورسوي.

حضرت عبدالله بن مسعود، حذیفه بن الیمان، عبدالله بن عمر، سلمان فارسي او جابر بن عبدالله رضی الله عنهم ویلي چې له ((مقام محمود)) څخه د پیغمبر ﷺ شفاعت کبری مراد دی.

د پیغمبر ﷺ د شفاعت په باره کې دومره زیات احادیث راغلي چې د تواتر اندازې ته رسېږي، لکه چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: **«أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ»**.^(۱)

ژباړه: زه به د قیامت په ورځ د آدم ﷺ په اولاده کې سردار یم او زه به لومړی هغه څوک یم چې له قبر څخه راپاڅیږي^(۲) او زه به لومړی هغه څوک یم چې شفاعت به کوم او لومړی هغه څوک به یم چې شفاعت یې قبلېږي.

۱ - صحیح مسلم - ۷ / ۵۹

۲ - تفسیر زاد المسیر للامام ابن الجوزی رح - (۵ / ۷۶) و تفسیر النکت والعیون للامام الماوردي البصري (۳ / ۲۶۵)

د پیغمبر ﷺ د شفاعت ډولونه

الله تعالیٰ حضرت محمد ﷺ ته د دوه ډوله شفاعتونو اعزاز ور په برخه کړی دی:

۱. شفاعت کبری.

۲. شفاعت صغری.

۱. شفاعت کبری

کله چې ټول انسانان د محشر په میدان کې د خپلو اعمالو د حساب لپاره راټول شي، په دې انتظار کې وي چې کله به الله تعالیٰ له دوی سره د اعمالو محاسبه شروع کوي او له ډیرې ویرې او هیبت څخه به په ډیر لوی مشقت او غم کې پراته وي، آن تر دې چې د دوی انتظار به تر څلوېښتو کلونو پورې وځنډول شي، دوی به په دې هڅه کې شي چې څوک داسې پیدا کړي چې الله تعالیٰ ته د دوی په هکله شفاعت وکړي، نو له نورو ټولو هڅو وروسته به انسانان د پیغمبر ﷺ حضور ته راشي او ورڅخه به وغواړي څو له الله تعالیٰ څخه غوښتنه وکړي چې له دوی سره محاسبه شروع کړي، بیا به پیغمبر ﷺ الله تعالیٰ ته په سجده پرېوځي او الله تعالیٰ ته به دومره عذر او زاری وکړي چې الله تعالیٰ به ووايي: اې محمده! سر را پورته کړه هر څه چې غواړې درته به در کړل شي او شفاعت به دې قبول کړل شي. پیغمبر ﷺ به الله تعالیٰ ته له انسانانو سره د حساب کولو شفاعت وکړي او الله تعالیٰ به یې قبول کړي.

فعالیت: آیا امتونه به له نورو پیغمبرانو څخه هم د شفاعت کولو غوښتنه کوي؟ په دې هکله مو څه اورېدلي، په نوبت سره یې بیان کړئ.

۲. شفاعت صغری

له شفاعت صغری څخه مراد د پیغمبر ﷺ هغه شفاعت دی چې د نورو بیلا بیلو خلکو لپاره به یې کوي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. د ټولو مؤمنانو لپاره جنت ته د تللو په هکله شفاعت.

۲. د هغه چا لپاره شفاعت چې نېکی او بدی یې برابرې وي، نو د دوی په هکله به شفاعت کوي، تر څو جنت ته داخل کړل شي.

۳. د خپل امت د گناهکارو لپاره شفاعت، تر څو الله تعالیٰ یې گناهونه وروبښي او له دوزخ څخه یې راوباسي او جنت ته یې داخل کړي.

۴. د نیکانو د درجو او مرتبو د لا اوچتولو لپاره د پیغمبر ﷺ شفاعت.
۵. د پیغمبر ﷺ شفاعت د ځینو خلکو لپاره، تر څو یې له محاسبې جنت ته وردننه شي.
۶. د عذاب له مستحقینو څخه د عذاب د تخفیف لپاره شفاعت.^(۱)

د پیغمبر ﷺ د شفاعت شرطونه

د پیغمبر ﷺ د شفاعت لپاره د دريو شرطونو وجود لازمي دی:

۱. د قیامت ورځ: پیغمبر ﷺ به شفاعت د قیامت په ورځ کې کوي، هغه څوک چې د دنیا په چارو کې د پیغمبر ﷺ د شفاعت غوښتنه کوي هغه به خطا دی.
۲. د الله تعالی اجازت: د شفاعت لپاره ضروري ده چې الله ﷻ به د شفاعت کولو اجازت ورکړي، لکه چې الله تعالی فرمایي: **﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾** [البقرة: ۲۵۵].
ژباړه: څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته شفاعت وکړای شي؟
په یو بل آیت کې الله تعالی فرمایي: **﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾** [سبأ: ۲۳].
ژباړه: او د الله تعالی په حضور کې هېڅ شفاعت د چا لپاره گټور ثابتیدای نشي، خو دا چې الله تعالی چاته د شفاعت اجازه ورکړي.
۳. د الله تعالی رضامندي له هغه چا څخه چې په اړه یې ځانگړی شفاعت کيږي: خوکه له چا څخه الله تعالی تل ناراضه وي د هغه لپاره د پیغمبر ﷺ ځانگړی شفاعت نشته.
البته شفاعت کبری چې د ټولو انسانانو حساب کتاب په هغه سره پیلېږي، دا شفاعت عام دی.

۱. شفاعت تعریف کړئ.
۲. د پیغمبر ﷺ د شفاعت ډولونه ووايست.
۳. د پیغمبر ﷺ په شفاعت به کوم اشخاص له دوزخ څخه راوځي؟
۴. د شفاعت شرطونه څو دي؟ بیان یې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د احادیثو کتابونو ته مراجعه وکړي او د پیغمبر ﷺ د شفاعت کبری قصه دې پوره ولیکي.

۱- شرح العقيدة الطحاوية - (۱ / ۲۰۳)

د حدیثو برخه

غیبت لویه گناه ده

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: { أَتَدْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ؟ } . قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: { ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ } . قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ { إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ } . (رواه مسلم).

د راوي لنډه پېژندنه

د حديث شريف راوي حضرت ابو هريره رضي الله عنه دی چې نوم يې عبد الرحمن، د پلار نوم يې صخر، د دوس له قبيلې سره يې تړاو درلود، په کنيه (ابوهريره) سره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال يې اسلام منلی دی. ډېر احاديث يې له رسول الله ﷺ څخه ياد او روايت کړي دي، تر دې چې د حديث امام ورته ويل کېږي. د هجرت په اوه پنځوسم کال کې يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړې.

د ځينو کلمو معناوې

أَتَدْرُونَ: آیا تاسې پوهېږئ؟

الْغَيْبَةُ: د يوه چا يادونه په کمې سره د هغه په غياب کې.

بِمَا يَكْرَهُ: په هغه څه سره چې هغه يې بد گڼي.

أَفَرَأَيْتَ: خبر راکړه.

بَهْتَهُ: تور او تهمت دې پرې ولگاوه.

د حديث شريف ژباړه

له حضرت ابي هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ له خپلو اصحابو څخه وپوښتل: آیا تاسو پوهېږئ چې غیبت څه ته وايي؟ هغوی په ځواب کې وويل: الله ﷻ او د هغه رسول ښه پوهېږي. رسول الله ﷺ وويل: خپل مسلمان ورور په هغه څه سره يادول چې بد يې گڼي غیبت بلل کېږي. له پيغمبر ﷺ څخه پوښتنه وشوه: که چيرې زما په ورور کې هغه څه شتون ولري چې زه يې يادونه کوم؟ پيغمبر ﷺ وويل: که چيرې په هغه کې هغه څه وي چې ته يې يادونه کوې، بې له شکه تا يې غیبت وکړ او که چيرې په هغه کې هغه څه نه وي چې ته يې يادونه کوې، نو يقيناً تا هغه پورې تور وتاړه.

د حدیث شریف حکمت

په دې حدیث کې پیغمبر ﷺ خپل امت ته لارښوونه کوي چې په خپلو منځونو کې یو د بل عزت او پت ته په ټینګه پاملرنه وکړي او په ځانګړې توګه هر مسلمان باید خپله ژبه د خپل مسلمان ورور د نیمګړتیاوو او کمیو له څرګندولو څخه وژغوري او په خاصه توګه مسلمان باید له غیبت کولو څخه ځان وساتي، ځکه غیبت داسې مرض دی چې په ټولنه کې د خلکو ترمنځ اختلاف راپیدا کوي او د مسلمانې ټولنې وحدت او یووالي ته زیان رسوي، په دې اساس زموږ پیغمبر ﷺ له داسې عمل څخه منعه کړې ده او مسلمانان یې دې ته متوجه کړي دي چې په مسلمانان ټولنه کې باید څوک د چا د سپکاوي په فکر کې نه وي، بلکې د اخلاص او صمیمیت په فضا کې به ژوند تېروي، نو ټولنه به د ټولو هغو ناخوالو څخه پاکه او په امن کې وي چې د اختلاف او شخړو لامل ګرځي او همدا د اسلام غوښتنه ده.

د حدیث شریف گټې

۱ - د اسلام سمه زده کړه

اصحابو کرامو به تل زیار ایسته چې، ترڅو په سمه توګه دین زده کړي، له دې کبله یې له پیغمبر ﷺ څخه وغوښتل چې د غیبت په معنا سم ځان پوه کړي او ورڅخه یې وپوښتل چې دوی ته مسئله روښانه کړي، نو په هر مسلمان باندې لازم دي، ترڅو د دین احکام په سمه توګه زده کړي.

۲ - له نارواوو څخه ځان خبرول

مسلمان باید د دین له اوامرو او نواهیو دواړو څخه ځان خبر کړي، ترڅو په اوامرو عمل وکړي او له ناروا چارو څخه ځان وساتي.

۳ - د غیبت معنا: د مسلمان ورور په غیاب کې هغه نیمګړتیاوې په ګوته کول چې هغه یې بدې ګڼي او پرې خپه کېږي، دې ته غیبت ویل کېږي.

۴ - غیبت ناروا عمل دی

غیبت کول د مړ مسلمان ورور د غوښې خوړلو په څېر دي، لکه چې په حجرات سورت کې الله تعالی فرمایي: **﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ**

وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾ [الحجرات: ۱۲]

ژباړه: او يو د بل غيبت مه كوي آيا يو له تاسو څخه د خپل مړ ورور غوښه خوړل خوښوي؟ نو (نه) بلکې بد يې گڼي او له الله تعالی څخه ووپري، يقيناً الله تعالی ښه توبه قبلوونکی مهربان ذات دی.

۵ - مسلمانان سره وروڼه دي

يو مسلمان د بل مسلمان ورور دی، لکه څرنگه چې په حجرات سورت کې الله فرمايي: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَانِكُمْ وَأَتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات: ۱۰]

ژباړه: مؤمنان سره وروڼه دي، نو تاسې د خپلو وروڼو ترمنځ صلحه راولئ او له الله تعالی څخه ووپري چې تر څو پر تاسې رحم وشي.

مؤمنان تل د ديني ورورې پر اساس په خپلو منځو کې مينه او لورينه لري او يو بل ته د ښيگڼې رسولو په فکر کې وي او هر يو د خپل مسلمان ورور سره مرسته کوي او د زيان ور رسولو څخه يې ځان ساتي.

۶ - تهمت (تور) لگول لويه گناه ده

تهمت: د مسلمان په هکله هغه نا وړه څرگندونه ده چې په هغه کې دغه نيمگړتيا نه وي او ورپورې تړل کيږي داسې څرگندونه تهمت بلل کيږي.

تهمت لويه گناه ده او په پورتنی حديث کې له غيبت کولو څخه يې وبلل زيات ښودل شوی دی.

ځينې څرگندونې غيبت نه بلل کيږي

د دين علماء د دلايلو په رڼا کې لاندې څرگندونې غيبت نه بولي:

۱ - له ظالم څخه د مظلوم شکايت

کله چې مظلوم له ظالم څخه شکايت کوي، د هغه د تېري څرگندونه هغه چا ته کوي چې ورسره مرسته کولای شي غيبت نه بلل کيږي.

۲ - د نارواوو د مخنيوي په موخه يادونه

تر څو دغه نا مشروع کار له منځه لاړ شي او په کې اخته خلک ترېنه منعه شي.

۳- د فتوی غوښتنه

په یوه مسئله کې یو څوک له عالم څخه پوښتنه کوي، ترڅو پرې پوه شي، د مثال په توګه وايي: چې دغه کس پر ما تېری کوي او حق مې خوري او ظالم دی، د خلاصون لار راته وښایه.

۴- د مشورې غوښتنې پر اساس د چا په هکله حقیقت وپل

چا ته د یوه کس په اړه د حقیقت ویلو په ترڅ کې د هغه نیمګړتیاوې په ګوته کول چې اهلیت لري او که نه او یا د اعتماد وړدی او که نه، غیبت نه بلل کیږي.

۵- د یوه کس بې دیني څرګندول:

تر څو د هغه له ناسمو اعمالو څخه مسلمانان خبر شي او ځان ورڅخه وژغوري.

۶- په هغه صفت او نښې سره د یوه کس یادونه چې پرې شهرت لري

که چیرې څوک په کوم صفت سره شهرت ولري او پرې پیژندل کیږي او له یادونې څخه یې د هغه سپکاوی هدف نه وي، بلکې پیژندنه یې هدف وي چې له نورو څخه یې توپیر وشي، لکه هغه فلانی چې ګوډ دی.

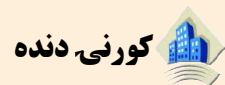

۱- د غیبت معنا وواياست.

۲- د غیبت او تهمت ترمنځ توپیر وواياست.

۳- غیبت کول په قرآن کریم کې له څه سره تشبیه شوی دی؟

۴- په کومو حالاتو کې د چا په هکله څرګندونې غیبت نه بلل کیږي؟

پورتنی حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مسلمان د مسلمان هنداره ده

حديث: عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ مِرَاةٌ أَخِيهِ، فَإِنْ رَأَى بِهِ أَدَىً فَلْيُمِطْهُ عَنْهُ. رواه الترمذی.

د کلمو معناوي

مِرَاةٌ: هنداره (آيينه)

أَدَىً: عيب (نيمگرتيا)

فَلْيُمِطْهُ عَنْهُ: لېرې دې کړي له هغه څخه

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: تاسې هر يو د خپل مسلمان ورور هنداره ياست، که چا په خپل مسلمان ورور کې څه عيب وليد، ورڅخه دې لېرې کړي.

د حديث حکمت

انسان په عامه توگه کمزوری مخلوق دی، له نيمگرتياوو څخه خالي نه وي، پرهمدې اساس په پورتنی حديث کې مسلمان ته لارښوونه کيږي چې خپل ځان ته متوجه وي او ځان د دين له لارې کمال ته ورسوي او هغه داسې کېدای شي چې په خپل مسلمان ورور باور ولري او د هغه نصايحو ته غور کيږدي او ويې مني چې په ځينو حالاتو کې دده د کمزورۍ اصلاح د نورو په مرسته کيږي او همدا راز د بل مسلمان ديني دنده ده چې کله په مسلمان کې څه کمزوري وگوري بايد ور په گوته يې کړي، تر څو مسلمانان ته پورته له نارواوو اعمالو څخه پاکه او ژوند يې هوسا وي.

د حديث شريف گڼې

۱ - مسلمان د مسلمان هنداره ده

مسلمانان په خپلو منځو کې يوبل ته اړتيا لري، ځکه چې هغه عيونونه چې يو مسلمان يې لري او پرې نه پوهيږي، بل مسلمان ورور يې ورته اصلاح کوي، لکه څرنگه چې انسان خپل ځان هندارې ته په کتلوسره په خپله سموي، نو مسلمان خپل مسلمان ورور ته هغه څه

غواړي چې پر خپل ځان يې لور پيري او خپله دنده گڼي چې د بل مسلمان نيمگړتياوې وړ په گوته کړي، په دې حديث کې هر مسلمان ته لارښوونه کېږي چې د بل مسلمان نصيحتونو منلو ته تيار وي، همداراز هر مسلمان بايد له بل مسلمان څخه غوښتنه وکړي چې دده نيمگړتيا او کمي ورپه گوته کړي، ځکه دا زمونږ د نېکو خلکو تگ لاره ده، حضرت عمر فاروق به په منبر باندې خپلو ملگرو ته اعلان کاوه چې دده نيمگړتيا او کمزورۍ وړ وښيي.

۲ - مسلمان د مسلمان وروړدی

هر مسلمان بايد د خپل مسلمان وروړ په هکله خیر و غواړي او يو پر بل پوره باور ولري چې څه وړاندیز کوي اساس يې ښيگڼه او اصلاح ده نور څه مادي گټې او يا ده ته زیان رسول نه دي.

۳ - د منکر له منځه وړل

د هر مسلمان ديني دنده ده چې په حکمت او بصيرت سره د ناروا کارونو په له منځه وړلو کې پوره برخه ولري، ځکه د مسلمان برياليتوب په همدې پورې تړلی دی، او په يوازې ځان اصلاح کولو باندې څوک نشي کاميابدلی، ترڅو چې نور خلک يې د دين لوري ته دعوت او له بدو کارونو څخه منعه کړي نه وي، لکه چې الله تعالی په العصر سورت کې فرمايي: **﴿وَتَوَاصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَاصُوا بِالصَّبْرِ﴾** [العصر: ۳] ژباړه: او (له زیان څخه ژغورل شوي هغه کسان دي) چې يو بل ته په حق او صبر سره نصيحت کوي.

۴ - مسلمان د همدارې په څېر پاک دی

کامل مسلمان خپل سيرت د همدارې په څېر پاک ساتي، هر وگړی د هغه په هکله باور لري چې د ټولو خلکو خیر غوښتونکی دی او هېڅکله د چا په تاوان نه خوښيږي، نو پدې اساس هر وگړی د ده نظر د سر په سترگو مني، ځکه هغه عملاً په خپل ژوند کې خلکو ته خپل اخلاص او خیر غوښتنه ښودلې ده.

۵ - مسلمان د خپل مسلمان وروړ عزت غواړي

د همدارې سره د مسلمان تشبیه همدا معنا لري چې د مسلمان اصلاح به په داسې توگه کوي لکه همداره چې د هغه رسوا کول به يې هدف نه وي چې په خلکو کې ذليل شي، بلکې په راز ساتلو سره به د هغه اصلاح راوړي، څرنگه چې انسان خپله څېره په همداره کې گوري خپلو نيمگړتياوو ته متوجه کېږي، همداره د ده څېره بل چاته نه رسوا کوي.

خینې زرینې ویناوې

یوه ورځ عمر بن عبد العزيز رحمة الله عليه ته وویل شول چې په خپل رعیت کې مشر ته د پلار په سترگه وگوره او کشر ته د زوی نظر وکړه او ځوان ته د خپل ورور په حیث وگوره، ټول رعیت به دې خپل شي.

یحیی بن معاذ رازي -رحمة الله عليه- وايي: یو مسلمان پر بل مسلمان حق لري که چیرې مرسته ورسره نشي کولای، باید ضرر ورته ونه رسوي او که چیرې خوشحالي نشي ورکولای، غم خو ور ونه رسوي او که چیرې یې ستایلی نشي بدې خو یې هم ونه وايي.

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

مِرَاةٌ :

اذَى :

فَلِيْمَطُهُ :

۲- د حدیث گټې په خپل عبارت کې وویاست.

۳- څرنگه کیدای شي چې مسلمان د مسلمان لپاره هنداره اوسي؟ واضح یې کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په پام کې نیولوسره (مسلمان د مسلمان لپاره هنداره ده) تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ.

د مشورې اهميت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ }.

[رواه الترمذي.]

د کلمو معنا

الْمُسْتَشَارُ: هغه کس ته ويل کېږي چې له هغه څخه د مشورې غوښتنه کېږي.

مُؤْتَمَنٌ: هغه څوک چې امين گرځول شوی وي.

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: هغه کس چې د مشورې غوښتنه ورڅخه کېږي داسې دی لکه چې امانت ورسره اېښودل شوی وي.

د حديث شريف حکمت

په اسلام کې شورا خورا مهم اصل بلل کېږي، له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه شوې چې په خپل ژوند کې يې پلې کړي او په دې حديث کې مسلمانانو ته لارښوونه شوې چې د مشورې ورکول يو امانت دی، نو لازمه ده چې هر مسلمان په دې اړه پوره متوجه اوسي او خپل مسلمان ورور ته هسې مشوره ورکړي چې د هغه پکې گټه او خیر وي، همداراز د هر مسلمان ديني دنده ده چې په خپل ژوند کې د شورا قانون پر خپل ځان عملي کړي، سالم نظر ته غاړه کېږدي، ځکه دا جوته ده چې له مشورې نه وروسته هر کار معقول او نتيجه يې مثبت وي.

د حديث شريف گټې

۱- د مشورې ورکولو اهميت

مشوره ورکوونکی د يوه امين حيثيت لري چې د امانت په ساتنه کې پوره زيار باسي، ترڅو ورڅخه ضايع نشي، همداراز مسلمان چې کله خپل ورور ته مشوره ورکوي په پوره غور او فکر سره يې ورکوي، د دې لپاره چې په گټه يې خوشحاليږي او په تاوان يې خپه کېږي، ځکه مسلمان خپل ورور ته هغه څه خوښوي چې د ځان لپاره يې خوښوي.

۲ - د امانت ساتنه

د امانت ساتنه د مسلماني له ښکاره نښو څخه يوه نښه شمېرل کېږي، خيانت د منافقت او ټگي له نښو څخه يوه نښه ده چې مسلمان ورڅخه ډډه کوي، ځکه د امانت خيانتول د الله تعالی له حکم څخه سرغړونه بلل کېږي، الله تعالی فرمايي: **﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾** [النساء: ۱۲]

ژباړه: بې له شکه الله تعالی تاسو ته امر کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ. له همدې امله مسلمان يو چاته مشوره ورکول خپل لوی مسؤليت گڼي او پوره غور پکې کوي.

۳ - مشوره اخيستل د مسلمان صفت دی

مسلمانان د دين او دنيا په کارونو کې په خپلو منځو کې تل مشوره کوي، الله تعالی په قرآن کریم کې مؤمنان داسې ستايلي دي: **﴿وَأْمُرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾** [الشورى: ۳۸]

ژباړه: د مسلمانانو کارونه په خپلو منځو کې په مشوره دي.

همداراز الله تعالی خپل پيغمبر ته لارښوونه کوي چې په چارو کې له خپلو ملگرو سره مشوره وکړي: **﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾** [آل عمران: ۱۵۹]

خپلو ملگرو (اصحابو) سره په کارونو کې مشوره وکړه.

د دې آيت حکم ټولو مسلمانانو ته متوجه دی او د هر مسلمان مکلفيت گڼل کېږي.

له حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې فرمايي: رسول الله ﷺ به له هر چا څخه زيات په مشوره عمل کاوه او له اصحابو څخه يې مشوره غوښتله.

۴ - په مشورې سره کار سر ته رسول نېکمرغي ده

مونږ مسلمانان په دې پوره باور لرو چې مشوره د ژوند په کارونو کې د برياليتوب لوی لامل دی لکه چې پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: **«مَا خَابَ مِنْ اسْتِخَارَ، وَلَا نَدِمَ مِنْ اسْتِشَارَ، وَلَا عَالَ مِنْ اقْتِصَادٍ»**.^۱ ژباړه: څوک چې استخاره کوي هېڅکله نه ناکامېږي او څوک چې کارونه

^۱ الراوي: أنس بن مالك المحدث: الطبراني المصدر: المعجم الأوسط الجزء ۶ أو الصفحة ۳۶۵/۶.

په مشوره کوي هېڅکله نه پښیمانه کېږي او څوک چې په ژوند کې میانه روي اختیار کړي نه خوارېږي، یعنې له اسراف او بې ځایه امساک (بخیلی) څخه ډډه کوي.

مشوره باید له چا څخه واخیستل شي؟

هغه څوک باید د مشورې اخیستلو لپاره غوره کړای شي چې باوري، په نظر ورکولو کې صادق وي او په هغه کار کې چې مشوره ورڅخه غوښتل کېږي پوره معلومات ولري او مشوره غوښتونکی یې له دیانت څخه ډاډمن وي.

- ۱ - مشوره په چارو کې څه اهمیت لري؟
- ۲ - له چا څخه باید مشوره واخیستل شي؟
- ۳ - په حدیث کې مشوره ورکونکی له چا سره تشبیه شوی دی؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د بپوزلو سره مرسته

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ {السَّاعِي عَلَى الْأَزْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ}. وَأَحْسِبُهُ قَالَ: {كَالْقَائِمِ لَا يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لَا يُفْطِرُ}. [متفق عليه]

د راوي پېژندنه په تېر لوست کې شوې ده.

د کلمو معناوې

السَّاعِي: پالونکی اومرسته کوونکی

الْأَزْمَلَةُ: کونډه

كَالْقَائِمِ: په شپه کې عبادت (تهجد) کوونکی

لَا يَفْتُرُ: نه ستومانه کېږي

لَا يُفْطِرُ: پرله پسې روژه نيسي

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: د کونډې اومسکين پالونکي د الله تعالی په لار کې د مجاهد په څېر دی او راوي وايي چې گومان کوم: پيغمبر ﷺ وويل: اجر يې د هغه نه ستومانه کيدونکي مسلمان په څېر دی چې تل شپه د الله تعالی په عبادت کې په ولاړه تېروي او د هغه تل روژه نيونکي په څېر ثواب لري چې هېڅکله روژه نه ماتوي (د ورځې ټول عمر روژه نيسي).

د حديث شريف حکمت

د اسلام دين د نېکمرغی دين دی، د انسان د دنيا او آخرت برياليتوب ورپورې تړلی دی او ټول انسانيت ته د سمې لارې ښوونه کوي، يعنې په سمه توگه د خپل رب پېژندنه، د هغه د مخلوق سره د مرستې او خواخوږی دين دی. څرنگه چې د متعال رب عبادت کول لازم دي، همدارنگه په انسانانو باندې زړه سوی کول هم ضروري دي، په پورتنی حديث کې پيغمبر ﷺ، د کمزورو او اړو خلکو سره مرسته او پالنه د هغو سختو عباداتو سره برابره کړې چې مسلمان يې په ډيرې سختی سره سرته رسولای شي، دا د دې ښکارندوی دی،

یوازینی دین چې د انسانانو ترمنځ یې یو والی راوستی دی او توپیرونه او فاصلې یې له منځه وړي دي، هغه د اسلام مبارک دین دی.

فعالیت: زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه له اړو خلکو سره د مرستې بیلګې په ګوته کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ - د اړو خلکو د پالنې ثواب

له حدیث شریف څخه دا څرګندېږي چې که څوک د کفایي جهاد کولو څخه عاجز وي او غواړي د مجاهد ثواب تر لاسه کړي، له کونډو او اړو خلکو سره دې مرسته وکړي، پرته له دې چې د جهاد په لاره کې ستونزې او کړاوونه وګالي، دا ټول په دې دلالت کوي چې کونډې او بې اسرې خلک الله تعالی ته نژدې خلک دي چې له هغوی سره د مرستې په پایله کې مرسته کوونکو ته لوړ مقام ورکوي.

۲ - له مخلوق سره ښیګڼه عبادت دی

په پورتنی حدیث شریف کې له کونډو او بېوزلو خلکو سره مرسته په شپه کې پرله پسې ټول عمر عبادت کولو او تل تر تله روژه نیولو سره برابره ښوولې شوې ده. له عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: له غوره عملونو څخه یو دادی چې مؤمن خوشحاله وساتي، په جامو یې پټ کړي، لوړه یې ختمه کړي او اړتیا یې پوره کړي.^(۱)

۳ - له اړو او کمزورو خلکو سره مرسته کول کامیابي ده:

هر مسلمان چې د مسکینانو او اړو خلکو سره مرسته کوي هغه به په خپل ژوند کې تل خوشحاله او ښکمرغه وي، ځکه له ده سره د الله مرسته مل وي، لکه چې رسول الله ﷺ فرمایي: «هَلْ تُنصِرُونَ وَتُرْزَقُونَ إِلَّا بِضَعْفَائِكُمْ»^(۲) ژباړه: ستاسو رزق او کامیابي د کمزورو (دعا) پورې تړلې ده.

۱ - طبراني

۲ - رواه البخاري

نو کله چې انسان د کونډو، یتیمانو، او مسکینانو په پالنه کې بوخت وي الله تعالی یې په ژوند او کار کې برکت اچوي.

۱ - لاندې کلمې معنا کړئ:

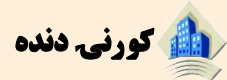
السَّاعِي:

الْأَرْمَلَةُ:

لَا يَفْطُرُ:

لَا يُفْطَرُ:

۲ - د حدیث شریف معنا وواياست.

له بېوزلو سره د مرستې تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ.

د لونیو پالنه او روزنه

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ» وَضَمَّ أَصَابِعَهُ. [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

انس د مالک زوی د نضر لمسی، کنيه يې ابو حمزه، د انصارو د خزرج له قبيلې څخه و، لس کاله يې د رسول الله ﷺ په خدمت کې تېر کړي دي. رسول الله ﷺ ورته په عمر او مال کې د برکت دعا کړې وه او په وړوکوالي کې يې د بدر په غزا کې گډون وکړ. په لمانځه کې يې له رسول الله ﷺ سره ډير ورته والی درلود. يو له هغو صحابه وو څخه دی چې زيات شمېر احاديث يې روايت کړي دي. د پيغمبر ﷺ له مړينې څخه وروسته د جهاد او فتوحاتو په لړ کې عراق ته ولاړ او په بصره کې مېشت شو. هغه وروستی صحابي و چې د سلو کلونو په عمر په بصره کې وفات شو.

د کلمو معناوې

- ۱ - عَالَ: پالنه وکړه
- ۲ - جَارِيَتَيْنِ: دوه کوچنۍ لورگانې
- ۳ - تَبْلُغَا: دواړه بلوغ ته ورسېږي
- ۴ - ضَمَّ: نژدې او يو ځای کړې
- ۵ - أَصَابِعَهُ: خپلې گوټې

د حديث شريف ژباړه

له انس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وويل: څوک چې د دوو لورگانو پالنه او روزنه تر بلوغه پورې وکړي، د قيامت په ورځ به زه او هغه (پالونکی) سره يوځای يو او خپلې (دوه) مبارکې گوټې يې سره نژدې کړې.

يعني د دوو لوڼو پالونکي او پيغمبر ﷺ به په جنت کې سره نژدې اوسي او دا نژدې کيدل يې د دوو گوتو ترمنځ له فاصلې سره تشبيه کړل.

د حديث شريف حکمت

دا يو څرگند حقيقت دی چې اسلام نه يوازې د انسان د ژوند ساتنه کوي، بلکې د ټولو مخلوقاتو حقوق پکې خوندي دي، په دې حديث کې د کوچنيانو د حقوقو په هکله مسلمانانو ته لارښوونه شوې ده چې په ځانگړې توگه د نجونو پالنه او روزنه ډېره د پام وړ ده، د دوی تربيه اوساتې ته يې د هلکانو په پرتله غوره والی ورکړی دی، آن تردې چې پيغمبر ﷺ د دوی پالونکي له ځان سره نژدې بللي دي او د نجونو شتون يې په کور کې نېکمرغي بنوولې ده.

او دا ځکه چې بنځې له پيل څخه تر واده پورې له خطر سره مخ وي، اسلام د دوی د مصئونيت په موخه پلار او مور ته دنده سپاري چې تر واده پورې ورته پوره پاملرنه وکړي، ترڅو په ټولنه کې د بدو خلکو ښکار او په ټولنه کې د تجارت د سامان په توگه استعمال نشي.

د حديث شريف گټې

۱ - د لورگانو د پالنې اجر

د لوڼو او خویندو پالنه، روزنه او د هغوی اړتياوې پوره کول د دې لامل گرځي چې پالونکي يې د آخرت له عذاب څخه خلاص او هغه غوښتنه تر لاسه کوي چې هر مسلمان ورته ليوال دی چې هغه جنت ته تلل دي، دا د دوی د روزنې په اهميت باندې دلالت کوي.

دا اجر يوازې پلار ته نه دی ځانگړی شوی، بلکې مور هم له دې اجر څخه برخمنه ده، دعائيشې رضی الله عنها روايت چې وروسته راځي پر دې دلالت کوي.

۲ - پر پلار باندې د لورگانو حقوق

لور په پلار او خور په ورور باندې حق لري چې د هغو پالنه او روزنه وکړي، دا مسؤليت تر ځوانۍ محدود نه دی، بلکې وروسته له بلوغه هم دوام لري چې حق يې په نکاح ورکولو سره ساقطیږي، له هغه څخه يې وروسته ساتنه او پالنه په خاوند باندې لازميږي.

۳ - د لورگانو سره ښېگڼه

که څه هم په حدیث کې د لورگانو یادونه شوې ده، خو علماء د نورو روایاتو په رڼا کې وایي دغه ثواب د لورگانو په هکله ځانگړی نه دی، بلکې هغه څوک چې د خویندو اوترورگانو سره ښېگڼه او پالنه یې کوي هم له دغه ثواب څخه برخمن دي.

۴ - د دوو لورگانو شمېر ضروري نه دی

په دې حدیث کې د دوو لورگانو یادونه شوې ده، خو د یوې لورپالنه او روزنه هم همداراز ثواب لري، له حضرت عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی وایي: یوه ورځ زما کور ته یوه مسکینه ښځه راغله، دوه لویې ورسره وې، له ما څخه یې د مرستې غوښتنه وکړه، ما ورته درې دانې خرما ورکړې، یوه یوه یې هرې لورته ورکړه، دریمه یې غوښتل چې په خپله یې وخورې، خو هغه یې هم په منځ کې دوه ځایه کړه او په لورگانو یې ووېشله، ما دغه کیسه پیغمبر ﷺ ته وکړه هغه وفرمایل: **«مَنْ ابْتُلِيَ مِنْ هَذِهِ النَّاتِ بِشَيْءٍ فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ، كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ».**^(۱)

ژباړه: څوک که د داسې لویو په هکله څه قدرې په امتحان کې واقع شو او له هغوی سره یې ښېگڼه وکړه، وي به دغه لویې د پالونکي لپاره د دوزخ له اور څخه د نجات پرده.

۵ - د ښځو ژوند ته د اسلام پاملرنه

د جاهلیت په زمانه کې لور او خور په کورنۍ کې عیب بلل کېده، کله به چې په کور کې نجلی وزپړیده خلکو به د خوشحالی پر ځای ماتم کاوه، قرآن کریم دغه واقعیت داسې بیان کړی دی: **(وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهَهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ)** [النحل : ۵۸]
ژباړه: کله به چې له دوی څخه یوه تن ته د نجلی د زپړېدو خبر ورکړای شو، د منځ رنګ به یې تور وگرځیده او هغه به له غوسې ډک شو.
د اسلام په برکت سره خلک د دغه ناوړه عمل څخه وژغورل شول، ورته لار ښوونه وشوه چې ښځه په کور کې سعادت دی، پالنه یې د دنیا او آخرت ښکمرغي ده.

^۱ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

٦ - په دين باندې سم پوهول

پيغمبر ﷺ د دې لپاره چې خلک سم پوه شي، خپلې گوتې يې نژدې کړې، ترڅو مسلمانان د لوڼو پالنې او روزنې ته پوره توجه وکړي او په دې وسيله په جنت کې له پيغمبر ﷺ سره د يو ځای کيدو لوړ مقام وگټي.

١ - لاندې کلمې معنا کړئ:

- عَال:

- جَارِيَتَيْنِ:

- تَبْلُغًا:

- ضَمَّ:

- أَصَابِعُهُ:

٢ - د لورگانو پالنه څه اهميت لري؟

٣- آیا د خویندو روزنه هم د لورگانو په څېر ثواب لري؟

٤- د جاهليت په دوره کې د نجونو ژوند څرنگه و؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو مطالبو په پام کې نيولو سره د ښځود حقوقو په هکله يوه مقاله وليکئ.

د حلالې روزې گټل

عَنْ الْمَقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ". (رواه البخاري)

د رواي پېژندنه

مقدم د معديكرب زوی، كنيه يې ابو كريمه الكندی د كندې قبېلې سره تړاو لري چې شمېر يې كم، د رسول الله ﷺ نژدې ملگري و، له يمن څخه په داسې حال كې راغی چې وړوکی و، د رسول الله ﷺ سره يې په ټولو غذاگانو كې گډون كړی و، وروسته بيا په شام كې مېشت شو او د هجرت په (۸۷) كال د (۹۱) كالو په عمر په همدې خاوره كې وفات شو.

د كلمو معناوي

۱ - قَطُّ: هيڅكله او هېڅ وخت

۲ - يَأْكُلُ: خوري يې

۳ - مِنْ عَمَلِ يَدِهِ: د خپل لاس له كارڅخه

د حديث شريف ژباړه

له مقدم رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: هغه خوراك چې د خپل لاس د كار (گټې) څخه وي، له هغه څخه بل غوره خوراك چا خوړلی نه دی او د الله ﷻ د پيغمبر داوود عليه السلام روزي د خپل لاس له گټې څخه و.

د حديث شريف حكمت

په پورتنې حديث كې پيغمبر ﷺ هغه بنده غوره بنودلی چې خپل ځان ته روزي په خپل زيار، په حلاله توگه گټي او دا د غوره انسانانو كړنلاره ده، داوود عليه السلام همدا سې ژوند درلود او الله تعالی د انسان په خپل لاس رزق گټل ستايلي او مسلمانان يې كار كولو ته هڅولي دي، بېكاري ډيرې ناخوالي زېروي او د وزگار انسان ژوند تل د ستونزو سره مخ

وي، په دې اساس د پیغمبر ﷺ پورتنی وینا په مسلمانانو کې حرکت پیدا کوي، ځکه کار او زیار د نېکو او پیاوړو خلکو نښه ده، نو په مسلمانانه ټولنه کې هر وگړی د ځان لپاره د بوختیا په لټه کې وي، ترڅو په ځان کې د بهترینو خلکو صفت پیدا کړي او پر چا پېټی نه اوسي.

د حدیث شریف گټې

۱ - په خپل لاس گټلې روزي

په حدیث شریف کې د خپلې خواری او زیار په نتیجه کې لاس ته راوړې روزي له ټولو غوره روزي بلل شوې ده، ځکه دا د غوره خلکو کړنه او د الله تعالی د نېکو بندگانو سنت دی.

۲ - روزي گټل ستایل شوی عمل دی

د روزی لاس ته راوړلو په موخه کسب او کار کول عیب نه دی، بلکې د پیاوړو خلکو کړنه ده، لکه چې پیغمبر ﷺ په بل حدیث کې فرمایي: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ»^(۱) ژباړه: قسم په هغه ذات چې زما روح دهغه په لاس کې دی، یوله تاسو څخه چې خپله رسی راواخلي او په خپله شا لرگي بار راوړي، له دې لارې څخه خپل ځان ته حلاله رزق وگټي، دغه کس له هغه کس څخه غوره دی چې سؤال کوي او څوک ورته څه ورکړي یا نه.

۳ - د داوود عليه السلام یادونه

په دې حدیث کې د داوود عليه السلام د یادونې ځانگړتیا داده چې هغه سره له دې چې د وخت واکمن و او کسب ته یې اړتیا نه درلوده، خو بیا هم هغه دا غوره گټله چې په خپل لاس گټلی رزق وخورې، کار او کسب یې د ځان لپاره عزت گانې.

۴ - د کسب زده کړه

د کسب زده کړه ښه صفت دی، د الله تعالی غوره بندگانو د کسب له لارې خپل ځان ته رزق پیدا کاوه، په مستدرک کې له ابن عباس رضي الله عنه څخه روایت دی چې: د الله جل جلاله پیغمبر داوود عليه السلام زغرې جوړولې او آدم عليه السلام کښت کاوه، او زکریا عليه السلام ترکان و.

۵ - کار کول د توکل منا في نه دی

بې له شکه چې مسلمان په خپل رب باندې په ژوند کې توکل لري، خو د توکل معنا دا نه ده چې له اسبابو تیارولو پرته له الله تعالی څخه د اړتیا پوره کولو په اړه غوښتنه وشي، بلکې له داسې عمل څخه شریعت منعه کړې ده، ځکه انبیاء علیهم السلام د توکل په معنا له هر چا څخه بڼه پوهېدل، هغوی د توکل معنا د اسبابو تیارول او وروسته پر هغو باندې نتیجه مرتب کیدل الله تعالی ته پرېښودل ښودلې دي.

۶ - د صنعت فضیلت

په قرآن کریم کې صنعت ستایل شوی دی او الله تعالی خپل پیغمبر ﷺ ته په دې اړه داسې فرمایلي دي: **﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِيُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾** [الانبیاء: ۸۰]

ژباړه: (الله تعالی فرمایي): او مونږ داوود عليه السلام ته، ستاسې د گټې لپاره د زغرې د جوړولو صنعت وربښودلی و، ترڅو چې تاسې یو د بل له گوزار نه وژغوري، نو آیا تاسې شکر ویتوونکي یاست؟

په پورتنی آیت کې الله تعالی کسب یادول د انسان کمال بللی دی.

لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ - قَطُّ:

ب - يَأْكُلُ:

ج - مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ:

۲ - داوود عليه السلام څه ځانگړتیا درلوده؟

۳ - په خپل لاس گټلی رزق څه اهمیت لري؟

۴ - د پورتنی حدیث خو گټې وویاست.

د لوست حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

اته لسم لوست

په دين كې آسانتيا

عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا وَأَبَا مُوسَى إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَسِّرًا وَلَا تُعَسِّرَا وَلَا تُبَشِّرَا وَلَا تُنْفِرَا وَتَطَاوَعًا وَلَا تُخْتَلِفَا. [رواه البخاري]

د راوي پېژندنه

سعید چې د معتمدو تابعینو څخه شمیرل کیږي، د پلار نوم یې عامر چې په کنیه (ابو بردة) سره یې شهرت درلود، په کوفه کې قاضي پاتې شوی دی، د نیکه نوم یې ابوموسی عبدالله بن قیس الاشعري رضی الله عنه چې مشهور صحابي دی، نوموړی (سعید) په (۱۶۸) هجري کې له دنیا څخه رحلت وکړ.

د کلمو معناوي

يَسِّرًا: آساني وکړئ.

وَلَا تُعَسِّرَا: سختي مه کوئ.

وَبَشِّرَا: زيری ورکړئ.

وَتَطَاوَعًا: په خپلو منځو کې دوستي ولرئ او يو د بل منونکي اوسئ.

د حديث شريف ژباړه

سعید د خپل پلار په ذریعه له نیکه څخه روایت کوي چې: رسول الله صلی الله علیه و آله معاذ او ابو موسی رضي الله عنهما یمن ته استازي ولېږل او ورته یې وویل: له خلکوسره آسانتیا غوره کړئ، سختي مه کوئ، خلکو ته د خوشحالی زيری ورکړئ، نفرت مه خوروی، يو د بل منونکي اوسئ او له اختلاف څخه ځان وژغورئ.

د حدیث شریف حکمت

د اسلام دین د انسان له سلیم فطرت سره سم راغلی دی، هیڅ داسې کوم حکم نلري چې په کولويې انسان ونه توانيږي، یا د فطرت د غوښتنې پر خلاف وي، دا ځکه چې زموږ د دین اساس پر آسانتیاور ولاړ دی، په هر وخت او هر ځای کې چې مسلمان له ستونزو سره مخ کېږي او نشي کولای چې هغه پر ځای کړي، اسلام ورڅخه د هغه عمل سرته رسول ساقط کړي او یا یې په کې آساني راوستې ده، دا یوازې د اسلام ځانگړتیا او وړتیا ده چې د دې ښکارندوی دی چې په هر ځای او هر وخت کې د نړۍ د خلکو لپاره سمه لار ښوونه وکړي.

د حدیث شریف گټې

۱ - په دین کې آسانتیا

په اسلام کې سختي نشته، ځکه الله تعالی خپل بندگان په داسې کوم عمل کولو باندې نه دي مکلف کړي چې د هغوی له توان څخه اوچت وي او دا یې په دین کې لوی اصل ایښی، الله تعالی فرمایي: **﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾** [البقرة: ۲۸۶]

ژباړه: الله تعالی هېڅ یو نفس نه دی مکلف کړی، خو د هغه د توان په اندازه. پیغمبر ﷺ به په دوو کارونو کې آسان غوره کاوه که چیرې به یې گناه نه درلوده.

همداراز رسول الله فرمایي: **«إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ..»** ^(۱)

ژباړه: بې له شکه د اسلام دین د آسانی دین دی او څوک چې په خپل ځان باندې دین سخت کړي ارومرو مغلوبېږي او نشي کولای چې بیا ورته ادامه ورکړي.

۲ - په دعوت کې له نرمۍ څخه کار اخیستل

په حدیث شریف کې مسلمانانو ته لارښوونه کېږي چې له خلکو سره په نرمۍ چلند وکړي چې دا د ټولو انبیاوو تگ لاره ده، الله تعالی موسی او هارون علیهما السلام ته لارښوونه کوي:

﴿أَذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ﴾ [الطه: ۴۳ - ۴۴]

ژباړه: دواړه فرعون ته ورشي، يقيناً هغه طغيان غوره كړئ او ورته په نرمۍ سره وينا وكړئ، بنايي چې نصيحت قبول كړي او يا له عذاب څخه ووېرېږي. د ژوند په هر اړخ كې بايد دې دستور ته پاملرنه وشي، هغه كه دعوت وي، زده كړه وي، اصلاح راوستل وي او كه له خلكو سره خبرې اترې وي.

۳- له كركې خپرولو څخه ډډه كول

د اسلام دين د رحمت دين دى، د كركې او تنفر دين نه دى، له همدې امله پيغمبر ﷺ خپلو استازو ته لارښونه كړې چې خلك د دين لوري ته وهڅوي او له دين څخه يې متنفر نه كړي، په يو بل حديث كې راځي پيغمبر ﷺ فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَعْثِبْ مَعْنًا وَلَا مَعْتَبًا، وَلَكِنْ بَعْثًا مَعْلَمًا مَسْرًا».^(۱)

ژباړه: رسول الله ﷺ فرمايي: الله تعالى زه په خلكو او په خپل ځان سختي راوړونكى نه يم رالېږلى، بلكې ښوونكى او د آسانۍ راوستونكى يې رالېږلى يم.

۴- زيرى وركول

د مسلمان دعوتگر لپاره دا بنايي چې خلكو ته د اسلام دنيوي او اخروي ښېگڼې په مخ كې كيردي، د اعمالو فضيلتونه ورته بيان كړي، څرنگه چې په رښتيا هم د اسلام مبارك دين د انسان د دواړو جهانو د ښكمرغۍ لپاره راغلى، د هغه گټې خلكو ته وښيي او كومې بدبختۍ چې په نورو لاروكې دي، له هغو سره د اسلام د لارښوونو پرتله وكړي، ترڅو خلك په ذوق او رغبت هغه پلي كړي.

۵- له اختلاف څخه ډډه كول

په پورتني حديث كې له اختلاف څخه د ډډې كولو حكم شوى دى، ځكه اختلاف دښمني، بغض او كينه رامنځته كوي د ټولني اړيكې تخريبيوي اوناخالې رامنځ ته كوي، الله تعالى فرمايي: «وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيكُكُمْ» [الانفال: ۴۶]

ژباړه: او اختلاف مه كوئ چې بيا كمزوري كيرئ او قوت موله منځه ځي.

يادونه

په پورتنی حدیث شریف کې له اختلاف څخه د منعې معنا دا ده چې که چیرې په یوه مسئله کې نظریات مختلف وي، باید د مسلمانانو تر منځ د دښمنۍ او بې اتفاقی لامل ونه ګرځي، د عمل په میدان کې ټول سره په اتفاق ژوند تېر کړي، یو د بل د نظر احترام وکړي او په پای کې په یوه نظر راټول شي.

۱ - لاندې کلمې معنا کړئ:

يَسِّرًا:

وَلَا تُعَسِّرًا:

وَبَشِيرًا:

وَتَطَاوَعًا:

۲ - په دین کې آسانی څه معنا لري؟ واضح بې کړئ.

۳- د اختلاف زیانونه وویاست.

۴ - له نفرت څخه څرنگه ډډه کیدای شي؟

د لوست څخه په استفادې د یووالي په هکله یوه مقاله ولیکئ.

لعنت (بښرا) وېل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْعُ عَلَيَّ الْمُشْرِكِينَ. قَالَ: { إِنْ لَمْ أُبْعَثْ لَعْنًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً } . [رواه مسلم]

د ځينو کلمو معناوې

۱ - لَعْنًا: ډېر لعنت ويونکی او بښرا کوونکی

۲ - بُعِثْتُ: رالېږل شوی يم.

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته وويل شول: اې د الله رسوله! مشرکينو ته بښرې وکړه: د الله رسول ځواب ورکړ: زه لعنت ويونکی (بښرا کوونکی) نه يم رالېږل شوی، بلکې زه رحمت رالېږل شوی يم.

د حديث شريف حکمت

زمونږ د پيغمبر صلى الله عليه وسلم راوړی پيغام (اسلام) د رحمت پيغام دی چې په عامه توگه د ټولو مخلوقاتو د ترحم او شفقت ذريعه وگرځيد، ځکه اسلام د ټولو مخلوقاتو د ساتنې ضامن، د هر چا حق پکې ټاکل شوی او له تېري څخه يې خلک منعه کړي دي، د انسانانو د دنيا او آخرت د برياليتوب يوازينی لاره ده او يوازينی دين دی چې د نړۍ خلک پرې له ناخوالو څخه ژغورل کېږي مومي.

د حديث شريف گټې

۱ - لعنت ويل لويه گناه ده

لعنت ويل گناه ده، له ويلو څخه يې اسلام منعه کړيده، د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په وړاندې يو صحابي په باد(هوا) باندې لعنت وويل. پيغمبر صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: په هوا لعنت مه وايه، ځکه د الله تعالی لخوا ورته امر شوی دی، څوک چې پر چا بې ځايه لعنت وايي، د لعنت ويل يې بېرته ويونکي ته راگرځي.^(۱)

په يوه بل روايت کې پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايي: «لا تَدْعُوا عَلَيَّ اَنْفُسَكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ اَوْلَادَكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ حَدَمِكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ اَمْوَالَكُمْ، لَا تُؤَافِقُوا مِنْ اَللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ سَاعَةَ نَيْلٍ، فِيهَا عَطَاءٌ، فَيَسْتَجِيبُ لَكُمْ»^(۲)

۱ - سنن ابو داوود.

۲ - سنن ابو داوود

ژباړه: خپلو ځانونو ته بنېرې مه کوي، همداراز خپلو بچو، مزدورانو اومالونو ته بنېرې مه کوي، داسې نشي چې تاسې بنېرې په داسې وخت کې وکړئ چې الله تعالی سوالونه قبلوي ستاسې بنېرې به قبولې کړي.

په بل حدیث شریف کې راځي چې پر مسلمان لعنت ویل د مسلمان د قتل په څېر دي.^(۱)

۲ - بنېرې کول لعنت بلل کېږي

له پورتني حدیث څخه څرگندېږي چې سپکې، سپورې، او بنېرې هم لعنت بلل کېږي، مسلمان باید خپله ژبه له بدو وپناوو څخه وژغوري، ځکه مسلمان د خپلو وپناوو په وړاندې مسؤل گڼل کېږي، نو له همدې کبله اسلام مسلمان د بدو وپناوو، سپکو، او کنځلو څخه منعه کوي، رسول الله ﷺ فرمایي: « لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَانِ وَلَا اللَّعَانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَدِيِّ ».^(۲)

ژباړه: مسلمان چا پورې تور نه تړي او نه لعنت ويونکی دی او نه بې حیا چې سپکې او سپورې خبرې کوي.

۳ - د رسول الله راتگ رحمت دی

بې له شکه د پیغمبر ﷺ رسالت د هغه باران په څېر دی چې مړې ځمکې ژوندی کوي او ژوند ته بنایست وربښي، نو همدارنگه د پیغمبر ﷺ په راتگ سره مړه زړونه د اسلام په نور ژوندي اوروښانه شول، ړندې سترگې بېنا شوې او کڼو غوږونو اوریدل پیل کړل، بلکې الله تعالی د پیغمبر ﷺ په رالیږلو سره دنیا رڼا کړه، د مینې اومحبت وړانگې یې خورې کړې، ظلم او ناپوهي یې په علم او عدل بدل کړ، اود دې صفت په درلودو سره د نړۍ خلک پرې راتپول شول، لکه څرنگه چې الله تعالی فرمایي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا لَفَقَضْنَا مِنْ حَوْلِكَ..﴾ [آل عمران : ۱۵۹]

ژباړه: نو د الله تعالی د رحمت په سبب دوی ته نرم شولې او که چیرې سخت زړی او توند خوږه وای، نو خلک به له تا څخه خواره شوي وای.

په ځینوځایونو کې د گناه کولو له کبله لعنت وپل شوی دی

په شریعت کې د ځینو ناوړو اعمالو سرته رسوونکي ملعون (د الله تعالی له رحمت څخه لېرې) بلل شوي چې بیلگې یې په لاندې توگه بیانېږي:

۱ - هغه ښځه چې په مړي ویر کوي اوچینې پرې وهي اود شریعت خلاف ناروا وپنا کوي، په حدیث کې راځي: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّاحِيَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ هَا...»^(۳)

۱- صحیح مسلم

۲ - مسند احمد

۳ - سنن ابو داوود.

ژباړه: رسول الله ﷺ هغه ښځه چې په مړي باندې چيغې وهي او هغه ښځه چې ورته غور باسي لعنت ويلي دي.

۲ - هغه ښځې چې خالونه لگوي، هغه ښځې چې د خال لگولو غوښتنه کوي، هغه ښځې چې وروځې وکارې او هغه ښځې چې د ويستلو غوښتنه يې کوي، په حديث کې راځي رسول الله ﷺ فرمايي: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَأَيْمَاتِ وَالْمُوتَشِمَاتِ وَالْمُتَنَبِّصَاتِ»^(۱)

په خال لگوونکو ښځو او هغه ښځې چې لگول يې غواړي او هغه ښځې چې وروځې وکارې او هغه ښځې چې د ويستلو يې غوښتنه کوي، د الله تعالی له لوري پر دوی لعنت دی.

۳ - د سود خوړل

په حديث کې راځي چې سود خوړونکی او سود ورکوونکی او د سود سند لیکونکی او شاهدان يې لعنتي او د الله له رحمت څخه لېرې دي.^(۲)

لومړۍ پوښتنه:

- ۱ - د حديث راوي څوک دی ؟ معرفي يې کړئ.
- ۲ - لعنت څه ته وېل کيږي؟
- ۳ - پر کومو کسانو باندې د خپلو ناروا کړنو له کبله لعنت ويل شوی دی؟

دويمه پوښتنه:

لاندې کلمې معنا کړئ:

- ۱ - لَعَانًا:
- ۲ - بُعِثْتُ:
- ۳ - لَعَانًا:

کورنۍ دنده

د لوستل شوي حديث په پام کې نيولوسره (زمور پيغمبر رحمت دی) تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ.

۱ - صحيح مسلم
۲ - صحيح مسلم

سلم لوست

په چارو کې منځنی حالت غوره کول

عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، وَلَا تُبَغِّضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ اللَّهِ، فَإِنَّ الْمُنْبِتَّ لَا أَرْضًا قَطَعَ، وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى.» [رواه البيهقي]

د راوي پېژندنه

حضرت جابر جلیل القدر صحابي دی، د پلار نوم یې عبد الله، نیکه یې عمرو بن حرام، د عمر د کموالي له کبله یې د بدر او احد په غزاگانو کې گډون نه درلود، د اُحد له غزا څخه وروسته یې خپل ژوند د رسول الله صلى الله عليه وسلم خدمت ته وقف کړ، په کور او سفر کې به د پیغمبر صلى الله عليه وسلم ملگری و، له دې کبله یې زیات شمېر احادیث له پیغمبر صلى الله عليه وسلم څخه روایت کړي دي، په خپل وروستني عمر کې شام ته ولاړ او د څه مودې لپاره هلته مېشت شو او د هجرت په ۷۴ کال د ۹۴ کلونو په عمر یې له فاني دنیا څخه رحلت وکړ او په (جنت البقیع) کې خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معناوې

مَتِينٌ: ډیر سخت او کلک
 فَأَوْغِلْ فِيهِ: ورننوخئ، تگ لاره غوره کړئ
 بِرِفْقٍ: په آسانی سره
 الْمُنْبِتُّ: هغه څوک چې خپله سورلی د تېز ځغلولو له کبله له کاره وباسي.
 وَلَا تُبَغِّضْ: ځان لپاره یې بد مه گرځوه
 لَا أَرْضًا قَطَعَ: نه یې سفر پوره کړ
 وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى: او نه یې سورلی روغه پرېښوده

د حدیث شریف ژباړه

حضرت جابر بن عبد الله رضي الله عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روایت کوي چې فرمایلي یې دي: بې له شکه دغه دین ډېر قوي دین دی، په آسانی سره پکې ورداخل شه، خپل ځان ته د الله تعالی په عبادت کولو کې کرکه مه راپیدا کوه (په ځان باندې د وس نه پورته عبادت کول مه لازموه)، ځکه تېز ځغلونکي مسافر نه خپل سفر پوره کړی دی او نه یې سپرلی روغه پرېښې ده.

د حدیث حکمت

په پورتنی حدیث کې د اسلام د مهم اصل یادونه شوې ده، هغه د دین او دنیا په چارو کې منځنی حالت غوره کول دي، دې اصل ته پام کول د مسلمان لپاره خورا مهم دي، ځکه چې د دې اصل په رعایت سره د مسلمان ژوند له افراط او تفریط څخه لېرې کېږي، د تل لپاره یې هر اقدام په دلیل او معقولیت باندې ولاړ وي، خپلې دیني چارې داسې عیاروي چې په هغه لاره تلل د تل لپاره ورته ممکن وي.

او دا راز متوسط حالت غوره کول د کامیابۍ راز دی او کله چې مسلمان په خپلو دیني مکلفیتونو کې متوسط حالت غوره کړي، هېڅکله پکې پاتې نه راځي، خوکه چېرې په عباداتو کې یې افراط وکړ، یو وخت به ارومرو داسې راځي چې دی به ستړی کیږي او عبادت به ورڅخه پاتې کیږي.

د حدیث شریف گټې

۱ - د اسلام دین قوت لري

د اسلام دین غښتلي احکام لري چې مسلمان یې د خپل وس په تناسب سره په سرته رسولو مکلف دی او په ځینو حالاتو کې د شرعي عذر له کبله اجازه ورکړل شوې ده چې یوازې د فرض په ادا کولو باندې اکتفا وکړي، لکه په سفر کې فرضي لمونځ کول، ترڅو پر مسلمان عبادت سخت تمام نه شي، نو د دین ټول نوافل لکه تل روژه نیول، له حد نه زیات تل نفلي لمونځونه کول، تل ترتله په تلاوت او ذکر کې مشغولیدل او داسې نور، دا ټول سره له دې چې دیني اعمال دي، خو هغو ته په یوځل غیر ورکول انسان ستړی کوي او بیا یې له نور پرمختګ څخه غورځوي.

۲ - په دین کې میانه روي او تدریج

امام غزالي وايي: هر هغه څوک چې د دین په مرتبو کې له دمې اخیستلو پرته منډې وهي، حتماً په ده باندې د دین احکام سخت پریوځي، باید مسلمان د فرایضو نه وروسته په تدریج سره په خپل نفلي عبادت کې وړاندې لاړ شي، ترڅو نفلي عبادت پرې دروند تمام نشي.

۳ - هغه عبادت غوره دی چې همیشه وي

د اسلام دین مسلمانان دې ته هڅولي دي چې تل پاتې عبادت باندې ځان عادت کړي او هغه عبادت چې د څه وخت لپاره یې په زیاته اندازه وکړي او بیا یې پرېږدي، نه دی ستایل شوی.

د مسلمان لږ نېك عمل چې تل يې كوي، له هغه نېك عمل څخه غوره دی چې د خو ورځو لپاره وي او بيا يې پريردي، په دې اړه رسول الله ﷺ داسې فرمايلي دي: د خپل وس په اندازه نېك عملونه كوي او غوره هغه عمل دی چې تل وي، كه څه هم هغه لږ وي. (۱)

۴ - اسلام د ميانه روى دين دی

د اسلام دين د مسلمان لپاره ټاكلى حد ايښى دی او ورته يې خپل فريضه بنودلي دي چې پرته له كومه عذره يې سرته ورسوي، پر دې سر بيره مسلمان ته يې د ميانه روى غوره كولو لارښوونه كړې د، ترڅو په ده باندې دروند تمام نشي، پيغمبر ﷺ مسلمانانو ته عامه لارښوونه كوي چې: په چارو كې غوره حالت منځنى حالت دی، (۲) ځكه چې دا د اعتدال حالت له كمې او زياتي څخه لېرې دی.

پاملرنه

په اعمالو كې د منځني حالت له غوره كولو څخه مراد نفلي اعمال دي، په فرضي چارو كې لاره ټاكل شوې ده، څوك پكې د پرېښودو واك نه لري.

۱- لاندې كلمې معنا كړئ:

مَتِينٌ:

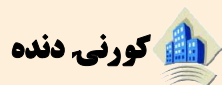
فَأَوْعِلٌ:

بِرْفِقٍ:

الْمُنْبِتُّ:

۲ - اسلام مسلمانان د كوم حالت غوره كولو ته هڅولي دي؟

۳- آیا په اسلام كې سختي شته؟ واضح يې كړئ.

د راوي له پېژندنې سره د پورتنې حديث ژباړه په خپلو كتابچو كې وليكئ.

۱ - مسند احمد

۲ - رواه البيهقي

په ځوانۍ کې د الله ﷺ بنده گي

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُظَلِّهِمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» [متفق عليه]

د ځينو کلمو معناوې

- ۱- سَبْعَةٌ: اووه.
- ۲- فِي ظِلِّهِ: ظل سيوري ته وايي دلته د الله ﷺ له سيوري څخه د هغه د عرش سيوري مراد دی.
- ۳- يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: له دې ورځې څخه مراد د قيامت ورځ ده. (هغه ورځ چې د الله له سيوري څخه پرته بل سيوري نه وي).
- ۴- إِمَامٌ: هر هغه څوک چې د مسلمانانو د چارو سرپرستي پر غاړه لري.
- ۵- شَابٌّ: ځوان
- ۶- نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ: چې د الله ﷺ په بنده گي کې لوی شوی وي.
- ۷- مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ: پر مسجدونو پورې يې (زړه) تړلی وي.
- ۸- تَحَابَّا فِي اللَّهِ: د الله ﷺ د رضا لپاره يو له بل سره محبت ساتي.
- ۹- اجْتَمَعَا عَلَيْهِ: د الله ﷺ د رضا لپاره يو له بل سره يوځای شي.
- ۱۰- وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ: د الله ﷺ د رضا لپاره يو له بل څخه جلا شي.
- ۱۱- دَعَتْهُ: بلنه ورته ورکړي.
- ۱۲- ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ: د عزت او بنايست څښتنه.
- ۱۳- فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ: له سترگو څخه اوبنکې توی شي.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چې، پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمایلي دي: اووه کسان دي چې الله جل جلاله به یې په هغه ورځ د عرش ترسیورې لاندې ساتي چې بل هېڅ سیوری به نه وي خو یوازې دده د عرش سیوری به وي: یو عادل پاچا، بل هغه ځوان چې د الله جل جلاله په عبادت کې لوی شوی وي، بل هغه څوک چې زړه یې په مسجدونو پورې تړلی وي، بل هغه دوه کسان چې یو د بل سره د الله جل جلاله په خاطر مینه کوي، کله چې یوځای کېږي هم د الله جل جلاله د رضا لپاره یو ځای کېږي او چې کله یو له بل څخه جلا کېږي هم د الله جل جلاله د رضا په خاطر یو له بل څخه بېلېږي - یعنې یو د بل سره ناسته او ولاړه یې یوازې د الله جل جلاله د رضا په خاطر وي نه د کوم بل دنیوي غرض په موخه بل هغه کس چې له هغه څخه داسې بڼه د بدکاری غوښتنه وکړي چې په خلکو کې د مقام خاونده او ښایسته وي او دی ورته په ځواب کې ووايي: زه له الله جل جلاله څخه وپېژم. بل هغه څوک چې کله د الله جل جلاله په لاره کې مال خیرات کوي، نو داسې په پټه یې ورکوي چې کین لاس په دې نه پوهیږي چې ښې لاس څه شی خیرات کړل، بل هغه څوک چې کله د الله جل جلاله یادونه په یوازیتوب کې کوي، نو له سترگو څخه یې اوښکې بهېږي.

د حدیث حکمت

الله جل جلاله د خپلې مهربانۍ له مخې د ځینو نېکو اعمالو د سرته رسولو ډیرې زیاتې ښېګڼې ذکر کړې دي، تر څو د داسې خصلتونو او عملونو خاوندانو ته له یوې خوا د ډیر خیر زېږی ورکړي او له بل پلوه، د داسې اشخاصو او د نورو تر منځ توپیر په ګوته کړي، دا په حقیقت کې د الله جل جلاله له لوري خلک نیکو ته رابلل او هڅول دي په همدې غرض پیغمبر صلی الله علیه و آله په دې حدیث کې د هغو اووکسانو ستاینه کړې چې د ډیرو غوره اعمالو څښتنان دي، که څه هم دغه مقام په نورو احادیثو کې د نورو کسانو لپاره هم ذکر شوی دی، لکه د الله جل جلاله د لارې غازي، پوروري ته مهلت ورکونکی، له پور وړي سره مرسته کوونکی، مسجد ته زیات پل وهونکی او داسې نور.

د حدیث شریف گټې

۱- د عادل امام فضیلت

په اسلامي شریعت کې عدل او انصاف ډېر لوی فضیلت لری، د اسلام مقدس دین عدل پر هر چا لازم کړی دی، که هغه مشر دی او که د مسلمانانو د کارونو نور واکمنان، لکه:

قاضیان، وزیران، والیان او داسې نور، آن تردې چې مسلمان باید په کورنۍ کې هم له عدل څخه کار واخلي، لکه د خپلو بچو تر منځ مساوات، د خپلو بییانو تر منځ عدالت. دا چې د عادل پاچا د عدل لمنه ډېره پراخه وي او پر ټول رعیت د زړه سوي او تر رحم سیوری وي، او ټول وگړي ورڅخه گټه اخلي، همدارنگه د ده د ظلم په صورت کې ټول خلک متضرر وي، ځکه نو عادل پاچا له دومره لوړې مرتبې څخه برخمن دی.

۲- په ځوانۍ کې بنده گي

د ځوانۍ وخت د ژوند ډیره ارزښتناکه مرحله ده. د بنده ټول جسمي، ذهني، عقلي او فکري قوتونه وده کوي، نو په کار ده چې ځوان دغه قوتونه د الله ﷻ په بنده گۍ او عبادت کې مصرف کړي. څوک چې خدای ورکړي قوتونه د خپلو خواهشاتو پر ځای د الله ﷻ په عبادت کې مصرفوي د ډیر لوی فضیلت او ستاینې وړ دی.

۳- له مسجدونو سره زیاته علاقه

جوماتونه د الله ﷻ کورونه دي. په دې معنا چې د فرضي او نفلي عبادتونو، د الله ﷻ د تسیح، ذکر، د تعلیم او تعلم او د نورو غوره کارونو ځایونه دي، نو د هر چا اړیکه چې د الله ﷻ له کورونو سره زیاته وي، هغه الله ﷻ ته ډیر نژدې او د لوی مقام څښتن دی، ځکه چې له مسجدونو سره مینه انسان د منکراتو او هر ډول بدو څخه لېرې ساتي.

۴- د الله ﷻ لپاره مینه

د خلکو ترمنځ اړیکې زیاتره په مادي، جنسي، او د خپلولۍ پر بنسټونو ولاړې وي، مگر په اسلام کې غوره اړیکې هغه دي چې د الله ﷻ پر محبت ولاړې وي او د اړیکو لامل د الله ﷻ اطاعت وي یعنې دهغه چا سره دوستی او ملگرتیا کول چې د الله ﷻ څخه ویره لري او هغه ته نژدې وي. څوک چې یوازې الله ﷻ ته د قرب او نژدېوالي پر بنسټ یو له بل سره ناسته ولاړه کوي داسې کسان الله ﷻ ته ډیر خوښ وي.

۵- تقوی او پرهیزگاري

هر انسان یو لړ غوښتنې او رغبتونه لري چې د اسلام مبارک دین د دغو غوښتنو لپاره معلومې لارې چارې په گوته کړي دي، خو شیطان تل د دې هڅه کوي چې انسان د خپلو نفسي خواهشاتو په لومه کې راگیر کړي او له همدې لارې څخه یې په گمراهۍ کې اخته کړي. یوله هغو غوښتنو او رغبتونو څخه چې بشري نفس ورته زیات میلان کوي، ښځه ده، دا میلان هغه وخت زیات وي چې کله ښځه ښایسته وي او لوړې کورنۍ ته منسوبه وي، هرکله چې داسې ښځه د مسلمان څخه د بدکارۍ غوښتنه وکړي او مسلمان د داسې فتنې او ابتلاء پر مهال د الله ﷻ څخه ویره اختیار کړي او له قدرت سره سره ورڅخه ډډه

و کړي الله ﷻ به ېې په خپل رحمت کې ونغاړي. همدارنگه که چېرې ښځه د داسې حالت سره مخ شي چې ښايسته ځوان چې مال هم زيات لري دې ته د زنا دعوت ورکړي او هغه ورڅخه انکار وکړي او ورته ووايي چې زه له الله ﷻ څخه وېرېږم، ېې له شکه دغې ښځې هم دا لوړ مقام ترلاسه کړي.

۶- په پټه خيرات ورکول

صدقه او خيرات ورکول لوی فضيلت لري. خيرات ورکول داسې عبادت دی چې گناهونه رږوي، د مسلمان اجر و زياتوي، مسلمان له اور څخه ژغوري او د الله ﷻ د رضامندی سبب گرځي. صدقه ورکول په پټه او ښکاره په دواړو حالتونو کې غوره کار دی، خو اجر او غوره والی ېې هله زيات وي چې په پټه ورکړل شي، آن تر دې چې کين لاس په دې پوه نه شي چې ښې لاس په خيرات کې څه ورکړل مگر دا چې په ښکاره ورکولو کې ېې کوم شرعي مصلحت وي.

۷- د الله ﷻ له ويرې ژړل

د الله تعالی ذکر او يا د هغه ستر نیک عمل دی چې د هر چا په هر وخت کې لاس ورته رسېږي. څه ځانگړي شرطونه نه لري، په ناسته، ولاړه، په اوداسه او بې اودسه د الله یاد اجر لري، خو که يو څوک له نورو څخه گوبښه د الله تعالی لويي راياده کړي او خپل تقصير او بې پروايی ته متوجه شي، ځان ملامت کړي او په سترگو کې ېې له وېرې څخه اوښکې راشي، دا د ده د پوره ايمان او اخلاص څرگندونه کوي او له همدې کبله الله تعالی ورته د ستر مقام وعده ورکړي.

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

ا. مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ:

ب. تَحَابًا فِي اللَّهِ:

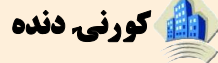
ج. فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ:

۲- خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

- د اسلام مقدس دين.....پرهراچا لازم کړی دی.

- د صدقې او خيرات اجر هله زيات وي چې په..... ورکړل شي.

۳- په اسلام کې د غوره اړيکو اساس په څه ولاړدی؟

حديث په يادو زده کړئ.

په لار کې د کښیناستلو آداب

«عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: { إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ } . فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدُّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ } . قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ؟ قَالَ: { غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ } [رواه البخاري]

د راوي پيژندنه

ابو سعيد چې نوم يې سعد د پلار نوم يې مالک نيکه يې سنان، د مدينې د الخدري قبيلې اصلي اوسيدونکی، کښه يې ابوسعید چې په همدې سره يې شهرت درلود، له مشهورو اصحابو څخه دی چې په زياتو غزاگانو کې يې گډون کړی، يو له هغو اصحابو څخه شمېرل کېږي چې په فقه او اجتهاد کې يې شهرت درلوده، په ۷۴ هجري کال کې يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړې.

د ځينو کلمو معناوې

إِيَّاكُمْ: لري اوسئ
 الطَّرِيقَاتِ: لاري
 أَبَيْتُمْ: نه يې منئ
 غَضُّ الْبَصَرِ: د سترگو پټول (ساتل)
 وَكَفُّ الْأَذَى: له ضرر رسولو نه ځان ساتل

د حديث شريف ژباړه

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روايت دی چې نبي کریم ﷺ فرمايلي دي: په لارو کې کښناستلو څخه ډډه وکړئ. اصحابو وويل: اي د الله رسوله! په لارو کې له کښناستلو څخه زموږ چاره نشته، موږ په کې خپلې خبرې کوو. نبي کریم ﷺ وفرمايل: هوکې! چې داسې نشئ کولای، بايد لارې ته د هغې حق ورکړئ (دلارې آداب په پام کې ونيسئ) اصحابو وويل: دلارې حق کوم يو دی؟ نبي کریم ﷺ وفرمايل: د سترگو

کښته کول، خلکو ته له ضرر رسولو څخه ډډه کول، د سلام ځواب ورکول، په نیکو چارو امر کول او له بدیو څخه خلک منع کول د لارې حقونه دي.

د حدیث شریف حکمت

څرنګه چې په لارو او عامو سرکونو کې د خلکو تګ راتګ کېږي او په خپل ورځني ژوند کې ورته ډیره اړتیا لري، نو په دې اساس په حدیث کې بې له اړتیا په لارو کې له ناستې څخه منع شوې ده، ځکه اکثراً داسې پیښې چې په لاره تلونکي خلک د ناستو خلکو له اړخه ځورول کېږي او د اسلام دین له ضرر رسولو څخه منع کېږي، که چېرې په ځینې وختونو کې مسلمانان په لاره کې ناسته اړینه ګوري، باید ټول هغه آداب په پام کې ونیسي چې ورسره د تېریدونکو احترام او عزت وساتل شي او له هر هغه عمل څخه ځان وژغوري چې د تېریدونکو د ځوریدلو لامل ګرځي.

د حدیث شریف ګټې

۱- په لار کې له کښناستلو څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې له اړتیا پرته په لارو کې له ناستې څخه منع شوې ده، ځکه مسلمان د تل لپاره خلکو ته د ګټې او ښېګڼې رسولو په فکر کې وي، له ضرر رسولو څخه یې ځان ژغوري او زیار باسي چې د ده له ژبې، نظر او لاس څخه څوک زیانمن نشي او که چېرې په لار کې ناستې ته اړ کېږي، بیا به ټول حقوق په پام کې نیسي، ترڅو د ده د کښناستلو له کبله څوک زیانمن نشي.

۲- د ناروا کتلو (نظر) څخه ځان ساتل

مسلمان باید د حرام نظر (کتلو) څخه ځان وساتي، هغه که په هر ځای کې وي، ځکه د نارواوو په لورې کتل انسان په ګناه کې ښکيلوي، په اخلاقي فساد یې اخته کوي او دا حکم مسلمان سړي او مسلمانې ښځې دواړو ته متوجه دی په قرآن کریم کې پدې اړه روښانه لارښوونه شوې ده: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّونَ أَبْصَارَهُمْ.....﴾ " - وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ

يَغُضُّنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ [النور: ۲۹ - ۳۰]

ژباړه: نارینه وو مؤمنانو ته ووايه چې خپلې سترګې کښته وساتي او مسلمانو ښځو ته ووايه چې خپلې سترګې کښته کړي.

۳- له ضرر رسولو څخه ځان ژغورل

کله چې په لار کې ناسته اړینه وي، په داسې حالت کې باید لازمي لارښوونې په پام کې ونيول شي، ځينې يې دا دي چې د مجلس له کبله په لارويو لار تنگه نشي، مجلس بايد د خلکو د سپکاوي لامل ونه گرځي، ځکه مسلمان هغه چا ته ويل کېږي چې د هغه له لاس او ژبې څخه مسلمانان په امن وي، په ځانگړې توگه د بنځو د ځورونو سبب نشي او همدا راز مجلس د تجسس لپاره نه وي.

۴- د سلام ځواب ورکول

سلام داسې سنت عمل دی چې له ځان سره د امن او محبت پيغام لري او ډاډ ورکوي چې په ډاډه توگه ژوند وکړي، له دې کبله سلام اچول د ايمان نښه بلل کېږي او ځواب يې واجب دی، بايد د سلام ځواب په ښه توگه ورکړای شي، دا د قرآن کریم لارښوونه ده. الله تعالی فرمايلي دي: **﴿وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها﴾** [النساء: ۸۶]

ژباړه: اوڅوک چې په درناوي سره تاسې ته سلام واچوي، نو هغه ته له هغې نه په ښه توگه ځواب ورکړئ او يا لږ تر لږه همغه شان.

۵- د ښو کارونو په لوري بلنه او له بدو څخه منعه کول

قرآن کریم له مسلمان څخه دا غوښتنه کوي چې په هر حال کې په خپله نېک اوسي، نور خلک د نېکۍ لوري ته را وبللي، الله تعالی فرمايي: **﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾** [آل عمران: ۱۰۴]

ژباړه: په تاسې کې دې څه خلک ارومرو داسې وي چې د نېکۍ لوري ته بلنه وکړي، په ښو امر وکړي، او له بدو منعه وکړي، کوم خلک چې دا کار وکړي هغوی به بريالي شي.

په زیاتو احادیثو کې د ښوکارونو په لور، د بلنې او د بدو د مخنيوي په هکله یادونه شوې ده، دا د هر مسلمان مسؤلیت دی چې د امر بالمعروف او نهی عن المنکر دنده سرته ورسوي، رسول الله ﷺ فرمايي: **«مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ»**.^(۱)

۱- صحیح مسلم.

ژباړه: تاسو نه چې څوک ناروا وگوري، سم د لاسه دې هغه په لاس سره منعه کړي، که چيرې يې وس نه وي، په ژبه دې منعه کړي او که چيرې په ژبه يې نشي منعه کولای، په زړه کې دې ورسره کينه ولري او دا کمزوری ايمان دی.

د بنو چارو په لور بلنه او له نارواوو څخه منعه ډيره ضروري ده، ځکه په دنيا کې د خلکو ژوند په بېړۍ کې د ناستو خلکو په څېر دی، که چيرې يوکس بېړۍ سورۍ کړي ټول سپاره خلک ورسره ډوبیږي، نو د بديو مخنيوی د خپل ځان او د ټولني دساتني معنا لري.

۱ - د حديث راوي په لنډه توگه معرفي کړئ.

۲ - لاندې کلمې معنا کړئ:

إِيَّاكُمْ:

الطُّرُقَاتِ:

أَبَيْتُمْ:

عَضُّ الْبَصْرِ:

كَفُّ الْأَذَى:

۳ - د نېکيو په لور بلنه او د بديو مخنيوی څه اهميت لري؟

له لوست څخه په استفادې سره په لار کې د کښېناستلو د آدابو په هکله يوه مقاله وليکئ.

د فقہی برخہ

درې ويستم لوست

کورنی

کورنی څه ته وايي؟

بنځې، بچو او نسبي خپلوانو ته کورنی ويل کيږي. د کورنی بنياد بنځه او خاوند ږدي، اولاد ترې پيدا کيږي چې بيا په ټولنه کې د ژوند پړاو پيلوي.

د کورنی جوړولو بنسټ

کورنی د دوو عمده موخو په بنياد جوړيږي.

لومړی: واده کول انساني فطرت ته لبيک ويل دي: د اسلامي شريعت د څرگندو ارزښتونو څخه يو دا دی چې د ځان گوښه کولو له اصل سره يې مبارزه کړې، انساني فطرت او بشري غريزو ته يې مثبت ځواب ويلی، په حديث شريف کې چې طبراني او بيهقي روايت کړی رسول الله ﷺ فرمايي: "څوک چې مال ولري، عمر يې د واده عمر ته ورسپړي او واده ونکړي زما له ډلې څخه نه دی" په بل حديث کې راغلي، هغه درې تنه چې د رسول الله ﷺ د عبادت څخه خبر شول او خپل عبادت ورته هيڅ ښکاره شو، نو د ځان سره يې وويل: مونږ رسول الله ﷺ ته نشو رسېدای، ده ته ټول وړاندیني او وروستني گناهونه بښل شوي، ددې درې واړو څخه يو د ځان سره هوډ وکړ چې ټوله شپه به په لمانځه سبا کوي، دويم وويل: ټول کال به روژه نيسم، درېم وويل: زه به ځان د ښځو څخه گوښه کوم او هېڅ واده به نه کوم، کله چې رسول الله ﷺ د دوی په تصميم خبر شو ويې فرمايل: "قسم په الله چې زه ستاسې په پرتله د پاک پروردگار نه ډېر ويريږم، ولی سره له دې لمونځ هم کوم او ویديرم هم، روژه نيسم او کله يې نه نيسم او د ښځو سره نکاح هم کوم، پس هر څوک چې زما د عمل خلاف عمل کوي زما له ډلې څخه ندی".

د پورتنیو نصوصو څخه څرگنديږي چې واده کول په اسلام کې ځانگړی ارزښت لري، تر څو مسلمان انسان د اولادونو د روزنې هغه امانت او لوی مسؤليت چې د دده په غاړه دی پخپلو اوږو واخلي.

دویم: په واده باندې ټولنيزې ښېگڼې تر لاسه کيږي:

روښانه ده چې شرعي واده عامې ټولنيزې بنسټگنې لري چې مهمې به يې په لاندې کرښو کې بيان کړو:

الف: د انساني نسل ساتنه

په واده کولو سره انساني نسل زياتېږي چې دا لړۍ په واده دوام مومي، پاک الله ﷺ دا ټولنيز او انساني مصلحت ستايب او فرمايي: **﴿وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَيْنَ وَحَفْدَةً﴾** [النحل ۷۲] الله ﷺ تاسو ته ستاسو له جنس څخه جوړه درکړه، بيا يې د دې جوړې څخه زامن او لمسي درکړل. په بل ځای کې فرمايي: **﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾** «اې خلکو! د هغه خدای ﷻ څخه وویريرئ چې تاسو يې له يوه نفس څخه وزيرولئ او له همدې نفس څخه يې د هغه جوړه پيدا کړه، بيا يې دواړو څخه ډېر سړي او ښځې خواره واره کړل»

ب- د نسب ساتل: په مشروع واده سره پيدا شوي اولادونه په فخر خپلو پلرونو ته ځانونه منسوبوي چې دا وياړ اولادونو ته د ذهني آرامۍ، په ځان باوري کېدلو او انساني کرامت لامل گرځي. که چېرې په ټولنه کې شرعي ودونه نه وي، ټولنه به دداسې وگړو څخه جوړه شي چې نه به انساني کرامت او احترام لري او نه به خپل نسب پېژني چې په پای کې به ټولنه د فساد په چپو کې ډوبه شي.

ج: د اخلاقي بې لاريو څخه داسلامي ټولنې خوندي والی: په شرعي واده سره ټولنه او د ټولنې وگړي د اخلاقي فساد څخه ژغورل کېږي، هر کله چې شهواني غريزه په حلاله لار مړېږي ټول امت - څه فرد او څه ډله - په غوره اخلاقو سمبالېږي، خپل مسؤوليت به داسې ترسره کوي چې څنگه خدای ﷻ غوښتي وي، د همدې لويو اخلاقي بنسټگنو او ټولنيزو حکمتونو له کبله رسول الله ﷺ ځوانانو ته توصيه کوي، فرمايي: "اې ځوانانو! هر څوک چې له تاسو څخه د نکاح کولو قدرت لري بايد چې نکاح وکړي، ځکه چې دا د سترگو د ټيټولو (د شهوت څخه د سترگو مړولو) او د شرمگاه د ساتلو لپاره غوره لاره ده، څوک چې د نکاح طاقت نلري، په دوی لازم دي چې روژه ونيسي، تر څو په ده کې د شهوت لمبه سره کړي"

د- د ناروغیو څخه د ټولنې روغوالی: شرعي واده هغه لاره ده چې ټولنه د ساري وژونکو ناروغیو لکه ایډز، سوزاک او نورو له شره ژغوري، دا ډول ناروغی د زنا، فحشا او نا مشروعو تړاوونو زیږنده ده او په نکاح سره ددې مخنیوي کېږي.

ه- روحي او ذهني آرامي

په شرعي واده سره د ښځې او خاوند ترمنځ د محبت، دوستی او رحمت حس رامنځته کېږي. کله چې خاوند د ورځې په پای کې له کار څخه وزگار او کور ته ستړی ستومانه ولاړ شي، خپلې ښځې او ماشومانو سره کښېني، ټول هغه غمونه چې د ورځني کار په لړۍ کې ورته پیدا شوي هېرېږي. په همدې توگه ښځه او خاوند د یو بل په څنگ کې د آرام او نېکمرغه ژوند څخه خوند اخلي. چې الله ﷻ ورڅخه په خپل کلام کې په ډېر ښکلي تعبیر داسې یادونه کوي، فرمایي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [روم ۲۱] د الله ﷻ د حکمت او قدرت له دلایلو څخه یو دا دی چې تاسې لپاره یې ستاسو له جنس څخه جوړه پیدا کړه، تر څو (د هغو په څنگ کې) سکون تر لاسه کړئ، بیا یې ستاسې ترمنځ دوستي او لورینه پیدا کړه، په یقین سره دې چې د الله ﷻ د قدرت او حکمت دلایل د هغه چا لپاره دي چې فکر کوي.

و- ښځه او خاوند ددې لپاره یو له بل سره مرستندویه دي چې یوه نیکمرغه کورنۍ جوړه او صالح اولادونه وروزي: د واده تر سیوري لاندې ښځه او خاوند دواړه د کورنۍ په جوړولو او مسؤلیت ته په اوږه ورکولو کې یو له بل سره مرسته کوي، پدې معنا چې لومړی د دویم کار پوره کوي. ښځه هغه کارونه کوي چې د عهدې څخه بې وتلای شي، لکه د کور کارونه او د کور دننه اولادونو ته پاملرنه او دې ته ورته نور. سړي هغه کارونه کوي چې توان یې لري او له طبیعت سره یې برابر وي، لکه د مالي امکاناتو برابرول، د دښمنانو څخه د کورنۍ حمایت او د ورځني مصیبتونو څخه د دوی ژغورل. د مرستندویه انسانانو تر سیوري لاندې صالح، مؤمن، فداکار او با مسؤولیته نسل رامنځ ته کېږي چې بیا به ټولې کورنۍ د محبت، صلحې، آرامۍ او سوکالی په فضا کې ژوند تېروي.

ز- پلرنی او مورنی عاطفه را پارپري

د واده په اغېز د بنځې او خاوند په منځ، کې د عاطفې او مسؤولیت روح راتپو کېږي، بیا دې ته اړ کېږي چې د خپلو ماشومانو د آرام او استقرار لپاره ډېر زیار وباسي بې خوبې او ستونزې. و گالي، تر څو اولادونه یې سالمه روزنه تر لاسه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د واده د موخو، گټو او ټولنیزو مثبتو مسؤولتونو په اړه په خپل منځ کې خبرې وکړي.

- ۱- کورنی څه ته وايي؟
- ۲- د کورنی جوړښت په کوم بنسټ ولاړ دی؟
- ۳- د دې اصل د ثبوت لپاره چې واده د فطرت غیر ته لیک ویل دي، یو حدیث ووايست.
- ۴- دا څنگه ثابتوی چې په واده سره انساني نسل ساتل کېږي؟
- ۵- په دې باندې څه دلیل لری چې په واده سره ټولنه د اخلاقي ناولتیا څخه ژغورل کېږي.
- ۶- واده د روح د آرامی سبب گرځي، په دې هکله د قرآن کریم څخه دلیل راوړئ.
- ۷- د ښه اولاد د روزنې لپاره بنځې او خاوند ته څه کول پکار دي؟
- ۸- په واده سره بنځې او خاوند ته کومه روحیه پیدا کېږي؟

څلور ويستم لوست

نکاح

مخکې مو وويل چې الله تعالى په انسان کې جنسي غريزه ايښې ده، تر څو د انساني نسل د پايښت سبب شي، دې مقصد د لاس ته راوړلو لپاره اسلامي شريعت د نر او ښځې د يو ځای ژوند کولو روا لاره نکاح گرځولې ده.

د نکاح تعريف

په لغت کې: نکاح يو ځای کولو ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې

۱. نکاح هغه عقد ته ويل کيږي چې نارينه او ښځې ته له يو بل څخه جنسي گټه اخيستل روا کړي.

د نکاح حکم

د نکاح حکم د نکاح کوونکي له حالت سره بدليري:

أ- سنت مؤکد نکاح: د اعتدال په حالت کې نکاح سنت مؤکد ده، د اعتدال حال دا دی چې د جماع، مهر، نفقې وس ولري او په زنا کې د لويدلو ويره ونه لري. رسول الله ﷺ فرمايي: «النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»^(۱) «نکاح زما له سنتو څخه ده او څوک چې زما په سنتو عمل نه کوي له ماڅخه نه دی»

نو که له حرامو څخه د ځان ساتنې لپاره نکاح وکړي، الله تعالى ثواب ورکوي.

ب- واجب نکاح: د هغه چا لپاره نکاح کول واجب دي چې د ډيرې اشتها سره د مهر او نفقې وس هم ولري او د نکاح د نه کولو په صورت کې په زنا کې د لوېدو ويره ولري. له واجب څخه مراد لازم والی دی، نو عملي فرضو او واجبو دواړو ته شامليري.

ج- مکروه^(۲) نکاح: د هغه چا لپاره چې ويره ولري که نکاح وکړم، نو د نفقې د نشتوالي په وجه به ورڅخه ظلم او ځورونه وشي، يعنې د زوجيت مادي او معنوي حقوق به

۱ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

۲ - له مکروه څخه تحريمي مکروه مراد ده.

مراعات نه شي کړای، نو د ده لپاره نکاح کول مکروه دي، ځکه نکاح د ثواب حاصلولو او د پاک لمنی لپاره روا شوې ده، نه د ظلم او ځورونې په خاطر، ځکه د حرامو کول ورڅخه ترسره کيږي او د نکاح مصلحتونه په کې له منځه ځي.

د نکاح ځنډول

که نکاح د معقول مقصد لپاره وځنډول شي، لکه د تحصیل پوره کول، د مناسب کسب او کار تر لاسه کول او یا د ضروري شيانو لکه د اوسېدو ځای او د واده مصارف تأمینول، دا څه باک نه لري لکه په یاد شوي حدیث کې چې لارښوونه شوې (یا معشر الشباب...) نو ځوانان دې دا حالت په زغم سره تحمل کړي او که دا لاملونه نه وي بیا د نکاح ځنډول په کار نه دي، ځکه په نکاح کې ډېرې ښېګڼې دي چې هغه په مجرد ژوند کې په لاس نه راځي.

فعالیت

زده کوونکي دې د نکاح کولو ګټې او ډولونه په خپل وار سره په ګوته کړي.

۱. نکاح تعریف کړئ.
۲. د نکاح د مشروعیت (رواتب) حکمتونه بیان کړئ.
۳. د نکاح حکم څه دی؟ تفصیل ورکړئ.
۴. آیا د نکاح ځنډول پکار دي؟

زده کوونکي دې د نکاح د حکمتونو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

د نکاح مقدمات

له پخوا څخه د خلکو دا عادت و چې له واده څخه د مخه به د هلک د کورنۍ لخوا د نجلی کورنۍ ته یو څوک د خواستگاری (غوښتنې) لپاره ور استول کیده، همدغه عادت د شریعت له خوا هم د منلو وړ وگرځید چې په عربي کې ورته خطبه ویل کیږي.

د خطبې تعریف

په لغت کې: خطبه د خاء په کسرې (زیر) د نکاح غوښتنې ته وایي. په اصطلاح کې: له یوې ټاکلې ښځې سره د واده کولو رغبت ښکاره کولو ته خطبه ویل کیږي، برابره ده د هغه یادونه ښځې ته وکړي او یا د هغې ولي ته. د خطبې حکم: خطبه د نکاح لپاره یوه وسیله ده چې فقهاء کرامو رحمهم الله مستحب گڼلې ده.

په یوې ښځې مرکه کول چې شرعي ایجاب او قبول پکې نه وي د وعدې په معنا ده او رښتینی عقد نه دی، ځکه د نکاح عقد د ایجاب او منلو له لارې تر سره کیږي.

د ښځې غوره کول

د اسلامي شریعت له مخې په دې کې شک نشته چې ښځمرغه واده د سړي لخوا د ښې ښځې په ټاکلو او همدا شان د ښځې لخوا د مناسب سړي په خوښولو پورې اړه لري او د ښې ښځې اختیارول هغه دي چې لاندې خبرې په پام کې ونیول شي:

۱- دینداری

سړي ته پکار ده چې دینداره او د ښو اخلاقو څښتنه ښځه غوره کړي، ځکه دینداری ښځه دې ته اړباسي چې د خپل خاوند اطاعت وکړي، د هغه د ښځمرغۍ او هوساینې لپاره کار وکړي، د خپل پت او عزت په ساتلو د میړه پت او عزت وساتي، د خپلې تقوا، ریښتینولۍ او اخلاص څخه یې هر وخت خوښ او ډاډمن وگرځوي، که ښځې د ځان لپاره د سړي د غوره کولو په هکله د دینداری صفت په نظر کې ونیسي، نو د روښانه راتلونکي په لور به یې گام ایښی وي.

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «تُنكحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاطْفَرُ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ»^(۱)

د حديث ژباړه: خلک له ښځې سره د څلورو خصلتونو لپاره نکاح کوي: د هغې د مال لپاره، د هغې د نسب (د اهميت) لپاره، د هغې د ښايست لپاره او د هغې د دينداري لپاره او ته په دينداري پسې وگرځه، که داسې دې ونکړل لاسونه دې سپيره شه.

۲- پيغله

غوره دا ده چې پيغله په نکاح شي، ځکه په هغې کې د مينې دوه اړخيزې اړيکې ټينگيري او د گډ تفاهم او د بچيانو د تولد لپاره مناسبه وړتيا لري. له حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت شوی دی چې رسول الله ﷺ ما ته وفرمايل: (اې جابره! له پيغلي سره دې واده کړی او که له کونډې سره؟ هغه وويل: له کونډې سره. هغه رضي الله عنه وفرمايل: ولې دې له پيغلي سره واده نه کاوه چې دواړو به مينه او لوبې سره کولې). خو که د يوه چا ظروف دا غوښتنه وکړي چې کونډه يا پخه ښځه بايد په نکاح واخلي، لکه چې سړی په عمر پوخ وي، يا د خپلو اولادونو لپاره په کور کې سرپرست لټول وغواړي يا نورې گټې په نظر کې ونيسي، نو د پخې ښځې سره نکاح کول ورته غوره دي.

۳- مينه ناکې او اولاد راوړونکې: سړي ته پکار ده چې مينه ناکه او اولاد راوړونکې ښځه خوښه کړي، ځکه همداسې ښځه له خپل سړي سره مينه او ښه چلند کوي، له دواړو خواوو څخه دميني کول د زوجيت د ژوندانه د پايښت، خوشحالی او د ښو اولادونو لپاره ډير اغيزمن دي، رسول الله ﷺ فرمايي: (تاسو له مينه ناکو او اولاد راوړونکو ښځو سره ودونه وکړئ، زه د قيامت په ورځ ستاسو په ډير والي وياړ کوم)^(۲)

۴- عزتمنه کورنۍ: سړي ته مستحب ده چې ښځه له عزتمنې کورنۍ څخه ځان ته غوره کړي هغه چې د کورنۍ غړي يې په ښکې اخلاقو او ښو خويونو پيژندل شوي وي، تر څو ددوی اولادونه ورڅخه دغه ځينې صفتونه او يا ټول خپل کړي، دا طبيعي او علمي خبره ده چې د پلرونو او ميندو ډير صفتونه اولادونو ته په ميراث نقليري، په دې خبره ډير احاديث دلالت کوي، له عايشې رضی الله عنها څخه روايت دی چې وايي رسول الله ﷺ

۱ - متفق عليه.

۲ - سنن أبي داود.

و فرمايل: «تَخَيَّرُوا لِنُطْفِكُمْ فَإِنَّ النِّسَاءَ يَلِدْنَ أَشْبَاهَ إِخْوَانِهِنَّ وَأَخَوَاتِهِنَّ»^(۱). "تاسو د خپلو نطفو لپاره بڼه ځايونه غوره كړئ، ځكه بڼه خپلو وروڼو او خویندو ته ورته زيروي".

۵- په نسب كې لېرې والي: غوره داده چې بڼه له لېرې نسب څخه وي، له نژدې خپلوانو څخه نه وي، ځكه په نسب كې لېرې بڼه غښتلي او صحتمند اولادونه زېروي، ويل شوي دي چې: "له لېرې كورنيو څخه بڼه و كړئ خو مو اولادونه كمزوري نه وي".

علمي تحقيقاتو دا منلې چې نژدې خپلوانو سره واده كول په ماشومانو كې د ارثي ناروغيو د څرگنديدو لامل گرځي.

د خاطر غوره كول

لكه سړي ته چې لازم دي چې نېكه بڼه خوښه كړي، همدا شان د بڼه كورني ته هم پكارده چې د سړي او ځوان په هكله بڼه انتخاب وكړي او خپلې پېغلې ته مناسب سړي غوره كړي، هغه چې لاندې صفتونه ولري:

۱- دينداري: پكار ده چې خطبه كوونكي سړي دينداره، د بڼو اخلاقو او مېړانې څښتن وي، دا د صالح زوج له مهمو صفتونو څخه شمېرل كيږي، نو كه سړي پرهيزگاره وي د الله ﷻ ويره يې په بڼه له ظلم كولو څخه راگرځوي، د بڼه ژوندانه او د بڼه د حقوقو د تايمين خواته يې راکاږي، رسول الله ﷺ له دينداره او د بڼو اخلاقو له څښتن سره د نكاح كولو امر كوي ولو كه مسكين هم وي، فرمايي: **«إِذَا جَاءَكُمْ مِنْ تَرْصُونٍ دِينَهُ وَخَلْقَهُ فَرَوْجُوهُ، إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ، وَفَسَادٌ عَرِيضٌ»**^(۲). "كله چې تاسو ته داسې څوك راغی چې دين او اخلاق يې غوره گڼئ، نو د واده كولو غوښتنه يې ومنئ او كه دا كار ونكړئ، نو په ځمكه كې به فتنې او پراخه فساد رامنځ ته شي".

په رښتيا هم كه دينداره سړي ته نجلۍ په نكاح ورنه كړل شي، د غريبۍ په وجه خالي لاس ولاړ شي، نو ددې ويره ده چې پارونې به يې په زړه كې پريوزي او په فتنو كې به ولو پري، همدا شان كه بڼه بې دينه او بد اخلاقو ته په نكاح ورکړل شي، يا د مالدار سړي په انتظار كې پرېښودله شي، نو ددې ويره ده چې په فساد، ناوړه او فاحشو كړو وړو

۱ - سنن ابن ماجه.

۲ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

به اخته شي او په دې کار سره په د نجلۍ پلار له خپلې لور سره چې دده په لاس کې د الله ﷻ امانت دی خیانت کوي او په خپل لاس به خپله لور د ټول ژوند لپاره په عذاب او په ډيرو خطرونو کې اچوي.

۲- د **خاطب او مخطوبې تر منځ د عمر نژدېوالی**: مناسب ده له نجلۍ سره د سړي عمر نژدې وي او دا ښه کار نه دی چې داسې چاته نجلۍ په نکاح ورکړل شي چې په عمر کې يې ډير توپير وي په داسې ډول چې د هغه عمر د هغې د پلار او نیکه سره برابر وي، ځکه نېکمرغه واده هغه دی چې د مينې او محبت په اساس ولاړ وي او د عمر نژدې والی يو له هغو اسبابو څخه دی چې د ښځې او خاوند تر منځ د مينې او محبت اړیکې په ځای کوي.

دا په دې معنا نه ده چې د ډير عمر لرونکي سره د نجلۍ نکاح جواز نه لري، بلکې عرف او مصلحت ته په کتو سره مناسب داده چې د عمر نژدې والی په نظر کې ونیول شي، ترڅو واده نېکمرغه او سوکاله شي.

مخطوبې ته کتل

خاطب ته شریعت دا روا کړې ده چې مخکې له نکاح څخه مخطوبه وويني، په دې کې حکمت دادی چې خاطب د ښځې په هکله چې دده په نکاح کې راتلونکې ده او دده د ژوند شریکه جوړیدونکې ده معلومات ولري.

کله چې څوک وغواړي له کومې ښځې سره واده وکړي تر واده کولو د مخه ورته کتل جواز لري. نبي اکرم ﷺ فرمایي: «**بصرها فإنه احرى أن يؤدم بینکما**»^(۱) "ويې گوره دا ستاسې تر منځ د مينې پیدا کېدو غوره لاره ده".

د یوه چا په مرکه کې د بل چا له لوري مرکه

کله چې کومه نجلۍ یو چا وغوښته او د پلار یا کورنۍ له لوري ورته کوم ځواب ونه ویل شو بل چا ته دا نه ده روا چې په دې نجلۍ باندې جرگه وکړي، ځکه نبي اکرم ﷺ ورڅخه منع کړې ده، خو که چیرې د نجلۍ د کورنۍ له لوري ځواب شوي وو، بیا بل چا ته روا ده چې مرکه پرې وکړي.

۱- سبل السلام ۴/۲۷۷ النظر الى المخطوبة

د مخطوبې ښځې د نه غوښتلو حکمت

په دې کې شک نه شته چې یوه ښځه یو چا غوښتې وي او د ځواب په انتظار وي، بل څوک مداخله کوي او ځان ته یې نکاح کول وغواړي دا د لومړي مخاطب لپاره زیان دی کله داسې هم پېښېږي چې همدا کار د کینې، دښمنیو او شخړو لامل شي، په داسې حال کې اسلام د ټولو هغو اسبابو څخه مخنیوی کوي چې هغه د اختلافاتو او دښمنیو سبب ګرځي.

فعالیت

۱. د غوښتلو رواجونه بیان او له شریعت سره یې پرتله کړئ.
۲. ښوونکي دې زده کوونکي په دريو ډلو ووېشي چې د نکاح د خطبې په تعریف، مقدماتو، د مخطوبې او مخاطب په ښیګڼو خبرې وکړي.

۱. د خطبې تعریف څه دی؟
۲. د خطبې حکم بیان کړئ.
۳. د ښځې په غوره کولو کې کومې خبرې په پام کې نیول پکار دي؟
۴. د مخاطب په غوره کولو کې کوم صفات لرل پکار دي؟
۵. آیا د مخاطب او مخطوبې ترمنځ د عمر نژدېوالی ضروري دی؟
۶. آیا مخطوبې ته کتل روا دي؟

د نکاح ارکان او شرطونه

د نکاح د عقد د صحت لپاره ارکان او څه شرطونه اېښودل شوي دي چې د هغو په پام کې نیول اړین دي، په دې لوست کې یې مور بیانوو.

د نکاح ارکان

د نکاح عقد په دوو ارکانو ولاړ دی:

۱. ایجاب

۲. او قبول.

ایجاب: ایجاب هغه لومړنی لفظ او خبره ده چې له عاقدینو^(۱) څخه د یوه له خوا وویل شي که هغه د زوج او یا دهغه د وکیل یا ولي لخوا، یا د زوجې یا د هغې د وکیل یا ولي لخوا وویل شي.

قبول: قبول، هغه دویم لفظ او خبره ده چې له ایجاب څخه وروسته د عاقدینو، له دویم اړخ څخه صادره شي.

لکه اول لوری چې ووايي: ما خپله لور په نکاح درکړه او دویم لوری ووايي ما په نکاح کړه، یا ما قبوله کړه.

د نکاح الفاظ

په هر هغه لفظ چې د شیانو تمليک ورباندې راځي په هغې باندې نکاح هم تړل کېږي. لکه د نکاح، تزویج، هېي، صدقې او عطیې (ورکړې) الفاظ، په دې شرط چې نیت یې د نکاح وي او شاهدان هم دده په مقصد پوه شي.

د نکاح د الفاظو څرنگوالی

۱- نکاح به په داسې الفاظو تړي چې په تېره زمانه دلالت کوي، لکه یو سړی د نجلی پلار ته ووايي: ما ستا لور په نکاح کړې وه، هغه ورته په ځواب کې ووايي: مادرکړې وه.

۲- که چیرې یو لفظ ماضی او بل مضارع وي بیا هم نکاح صحیح ده، لکه د نجلی پلار سړي ته ووايي: ما لور درکړه سړی ورته په ځواب کې ووايي: ما په شرعي نکاح قبوله

۱ - عاقدین: (د تړون دواړه اړخونه).

کړې وه، یا داسې: هلک د نجلۍ پلار ته ووايي: ماته دې لور په نکاح راکړه، د نجلۍ پلار ورته په ځواب کې ووايي، ما درکړې ده.

مسایل

• په لیک سره هم نکاح تړل کېږي په دې شرط چې غائب وي، همدا راز د استازي په استولو هم صحیح ده.

• د گونگي نکاح په لیک او اشارې سره تړل کېږي.

• له عربي څخه پرته په نورو ژبو د نکاح تړل په هغه الفاظو چې په نکاح دلالت کوي جواز لري، ځکه په عقدونو کې معانیو ته اعتبار ورکول کېږي او کله چې د عربي له ویلو عاجز وي، نو هغه ورڅخه ساقطیږي لکه د گونگي په لیک او اشاره چې نکاح تړل کېږي.

د نکاح شرطونه

د نکاح د تړلو د صحت لپاره مهم شرطونه په لاندې ډول بیانېږي:

۱. ایجاب او قبول به په یوه مجلس کې ترسره کېږي یعنې د عقد په مجلس کې به وي.
۲. ایجاب او قبول به په لوړ غبر سره کوي چې یو بل یې واورې، تر څو رضایت ښکاره شي.

۳. د ایجاب او قبول الفاظ به دائمي وي او په مؤقت وخت پورې به تړلي نه وي، لکه میاشت، کال او داسې نور، ترڅو د متعې نکاح ورڅخه ووځي، د متعې نکاح په څلورو مذاهبو حرامه او باطله ده.

۴. عقد کوونکي به دواړه د عقل خاوندان وي، نو د لیوني او غیر ممیز ماشوم نکاح صحیح نه ده.

۵. عقد کوونکي به بالغ او آزاد وي، دا دواړه د نکاح د نفاذ له شرایطو څخه دي.

۶. شاهدان: شاهدي د نکاح د صحت د شرطونو له جملې څخه ده، د شاهدانو له حضور څخه پرته نکاح نه تړل کېږي. نکاح د دوه نارینه شاهدانو او یا د یو نارینه او دوه ښځینه شاهدانو په شته والي او مخ کې تړل کېږي.

د شاهدانو لپاره پنځه شرطونه دي

• عقل، نو د لیوني په شاهدۍ د نکاح تړل صحیح نه دي.

- بلوغ، نو د ماشوم په شاهدی باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.
  - آزادي، نو د غلام په شاهدی باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.
  - اسلام، د مسلمانانو په نکاح باندې د ذمیانو شاهدي صحیح نه ده.
  - شاهدانو به د دواړو عاقدینو خبره اوریدلې وي، یعنې د خوب وړو شاهدي صحیح نه ده.
- ۶- د بنحې رضایت: په نکاح کې د بنحې رضایت او خوبه شرط ده که هغه پیغله وي او که کونډه، ولي ته دا حق نشته چې هغه په نکاح کولو مجبوره کړي.
- ۷- زوج او زوجه به معلوم وي، نو که یو څوک چې دوه لورې ولري او یوه چاته ووايي چې ما یوه لور په نکاح درکړه، دا صحیح نه ده، ځکه معلومه نه شوه چې کومه یې مراد ده.

۱. نکاح څو رکنه لري؟ بیان یې کړئ.
۲. نکاح په کومو الفاظو تړل کیږي؟ څرنگوالی یې بیان کړئ.
۳. آیا له عربي ژبې څخه پرته په نورو ژبو نکاح تړل جواز لري؟
۴. په لیک سره د نکاح تړل څه حکم لري؟
۵. د نکاح شرطونه څو او کوم دي؟
۶. د شاهدانو شرطونه بیان کړئ.

ولایت

د ولایت تعریف

ولایت په لغت کې: قرابت، مرستې او واک ته ویل کېږي.

ولي په لغت کې: د دښمن خلاف دی.

د فقهي په اصطلاح کې: ولي هغه بالغ، عاقل او ميراث وړونکي شخص ته ويل کېږي

چې په يوه کار کې د تصرف کولو واک او اختيار ورسره وي.

د فقهي په اصطلاح کې: د چا له اجازې پرته د هغه په کار کې تصرف، قدرت او واک

لرلو ته ولایت وايي او دې متصرف شخص ته ولي وايي.

د ولایت ډولونه

ولایت په درې ډوله دی: ۱- د نفس ولایت. ۲- د مال ولایت. ۳- د نفس او مال ولایت.

زموږ د بحث موضوع د نفس ولایت دی.

د نفس ولایت په دوه ډوله دی

۱- د اجبار ولایت: په بل چا د خبرې د قبلولو واک لرل.

د اجبار د ولایت سببونه درې دي: ۱- وړوکوالی. ۲- لیونتوب. ۳- معتوه (د عقل کم

والی).

۲- د اختيار ولایت: د ښځې په نکاح ورکولو کې د ولي حق دی چې د هغې د خوښې

او رضا په اساس وي.

په نکاح کې د ولي اختيار

د امام ابوحنيفه او امام ابو يوسف رحمهما الله تعالی په وړاندې عاقله، بالغه او ازاده ښځه د

ولي له اجازت څخه پرته خپل ځان په نکاح ورکولای شي، همداشان کولای شي د

خپلې نکاح اختيار وکيل ته ورکړي او يا که چا په نکاح ورکړې وي دا ورته اجازه

و کړي، خو د هغې لپاره دا مستحب ده چې د خپلې نکاح اختيار ولي ته ورکړي، خو د

نيکو عاداتو او آدابو چې اسلام د هغوغوښتنه کوي مراعات وشي او که يې له گفء او

سيال څخه پرته له بل چا سره نکاح وکړه، نو ولي بيا اعتراض کولای شي.

په حدیث کې راځي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «الْأَيْمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا»^(۱) "کومه ښځه چې مېړه یې مړ شوی وي او یا طلاقه شوې وي، هغه تر ولي د خپل ځان ډیره حقداره ده (چې خاوند ځان ته غوره کړي)، له پیغلې څخه به د هغې د نکاح اجازه اخیستله کیږي او د هغې اجازه د هغې سکوت او چوپتیا ده"

پیغله د خوښې خلاف نکاح ته نه شي مجبورېدای

بالغه نجلی او بالغ هلک نکاح کولو ته نشي مجبورېدای، یعنې د هغې له رضایت څخه پرته د ولي په نکاح ورکول نافذ او عملي نه دي، دا سنت ده چې ولي له پیغلې څخه د هغې د نکاح کولو څخه د مخه د هغې خوښه واخلې او ورته ووايي چې فلانی سړی له تا سره نکاح کول غواړي، نو که یې چوپتیا غوره کړه دا یې خوښه بلل کیږي او که د هغې خوښه وانخلي، نو د سنت خلاف کار یې وکړ او نکاح به بیا هم ددې تر اجازې پورې موقوفه وي، خو د کونډې ښځې او د ځوان هلک سکوت د هغوی موافقه نه شمېرل کیږي، بلکه هغوی به خپله خوښي او ناخوښي په خبره څرگندوي.

د ولي شرطونه

۱. بشپړ اهلیت به لري چې هغه بلوغ، عقل او حریت دی، نو د ماشوم، لیوني او معتوه (کم عقله) لپاره ولایت نشته.
  ۲. ولي او د مولى عليه دين به سره یو وي، نو د غیر مسلم لپاره په مسلمان ولایت نشته.
- الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً﴾ [النساء: ۱۴۱] «الله د کافرانو لپاره پر مسلمانانو د بر لاس کیدو هېڅ کومه لاره نه ده جوړه کړې.»

د اولیاوو ترتیب

- ۱- زوی، د زوی زوی، همداسې ښکته.
- ۲- پلار، نیکه، همداسې پورته.
- ۳- سکه ورور، دهغه زامن، همداسې ښکته.

۴- سکه تره، د هغه زامن.

۵- د پلار تره، دهغه زامن، بیا د نیکه تره بیا د هغه زامن، همداسې.

له دې وروسته بیا سببي عصبې ته ولایت او واک دی، که دا هم نه وي بیا امام او چارواکي ولي جوړیږي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دريو ډلو ووېشل شي او په نکاح کې د ولي د اختیار، د پیغلې له خوښې پرته په اجبار سره د نکاح د حکم او د اولیاوو د ترتیب په هکله خبرې اترې وکړي.

۱. ولایت څه ته وايي؟ تعریف یې کړئ
۲. ولي څوک دی؟
۳. د ولایت ډولونه کوم دي؟
۴. د نفس د ولایت ډولونه بیان کړئ.
۵. په نکاح کې د ولي اختیار بیان کړئ.
۶. آیا پیغله د هغې د خوښې پر خلاف نکاح ته مجبوره کېدای شي؟
۷. د ولي شرطونه کوم دي؟
۸. د اولیاوو ترتیب بیان کړئ.

کفایت

د کفایت تعریف

کفایت په لغت کې مساوات او برابری ته وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې د سړي او ښځې برابروالی په هغه څه کې چې په نکاح کې معتبر دی کفایت بلل کېږي.

۲- د چا کفایت معتبر دی؟

په نکاح کې د سړو د لوري کفایت معتبر دی او د ښځو له لوري اعتبار نلري، معنا دا چې خاوند باید د ښځې سیال وي او ترینه ټیټ نه وي.

۳- د کفایت د غوښتنې حق

د کفایت حق د ښځې او د هغې د اولیاوو حق دی، نو ښځه په خپلو ولیانو حق لري چې سیال ته یې ورکړي او ولیان هم حق لري خو د دوی خور یا لور سیال سړی په نکاح واخلي یعنی د دیني التزام، ټولنیز حالت او دود له پلوه باید دواړه سره برابر وي او که غیر سیال یې وکړ، نو دوی د نکاح د فسخې غوښتنه کولای شي.

په نکاح کې د کفایت د شرط ګرځولو دلیل

د کفایت د شرط کیدلو او مراعات کولو دلیل عرف د مېړه او ښځې تر منځ مصلحتونو ته پاملرنه ده، ځکه شریفه ښځه نه غواړي چې له خسیس سړي سره خپل ژوند تېر کړي، عادت ثابته کړې چې که چیرې خاوند د خپلې ماندينې سیال نه وي د هغوی ژوند دوامدراه نه وي، ضروري ده چې د خاوند په لوري کې کفایت مراعات شي، نه د ښځې په لوري کې او که دا مراعات ونه شي، نو د نکاح عقد به د اولیاوو له خوا له فسخې کولو سره مخ شي، تر څو له خان څخه د شرم زیان لیرې کړي.

د کفایت اوصاف

کفایت یا د ښځې او مېړه ترمنځ برابر والی په پام کې نیول، د ژوند د نظام او قانون په توګه د اسلامي شریعت یوه ځانګړتیا ده؛ ځکه د واده د دوام او د اړیکو د پیاوړتیا لپاره د دین، کلتور، ټولنیز او اقتصادي حالت او دود له پلوه د ښځې او مېړه نژدیوالی ډېر مهم او ارزښتمن دی.

د کفءات احکام

۱. که بالغه او عاقله نجلی ځانته غیر سیال سپری غوره کړي، نو ولي د نکاح د فسخې حق لري، یعنی قاضي ته به یې د جلا کېدو دعوی وړاندې کړي او قاضي به ددوی تر منځ بیلتون راوړي.
۲. او که یې له غیر سیال سپری سره د ولي په اجازه نکاح وکړه بیا نکاح لازمېږي، ځکه واده او نکاح کول د بنځې خپل حق دی، خو اولیاء یوازې د کفءات دنه شتون په صورت کې د اعتراض حق لري، کله چې دوی خپل حق په پخواني رضایت ساقط کړ، نو نکاح لازمه گڼل کیږي.
۳. که چیرې زوج خپل نسب خلاف ښکاره کړی و، په داسې حال کې چې د بنځې کف نه و، نو د نکاح د عقد د فسخې حق هم بنځې او هم د هغې ولي ته حاصل دی.
- ۴- کله چې عاقله او بالغه نجلی د خپلې نکاح لپاره وکیل و نیسي او بیایې دا وکیل غیر سیال سپری ته ورکړي دا نکاح ددې نجلی په اجازې پورې تړلې ده.

فعالیت

په اسلام کې ولي کفءات معتبر گرځول شوی دی؟ زده کوونکې دې د کفءات په اهمیت، حکمت او اغیز په هکله په تفصیل ځواب ورکړي.

۱. کفءات تعریف کړئ.
۲. د چا کفءات معتبر گڼل کیږي؟
۳. د کفءات د غوښتنې حق د چا دی؟
۴. په نکاح کې د کفءات د شرط گرځولو دلیل بیان کړئ.
۵. د کفءات اوصاف بیان کړئ.
۶. که بالغې او عاقلې نجلی غیر سیال سپری غوره کړي وي، آیا ولي یې د فسخې حق لري؟
۷. که د نجلی وکیل هغه غیر سیال ته په نکاح ورکړي، آیا نجلی د فسخې حق لري؟

کورنۍ دنده

شریعت په کفءات کې کوم اوصاف غوره گڼلې، په دې هکله د جومات د ملا امام په مرسته یوه مقاله ولیکئ.

د نکاح محرمات

له محرماتو سره نکاح کول حرام دي او د نکاح د عقد د صحت لپاره دا شرط ده چې
بښځه به نکاح غوښتونکي سړي ته روا وي.

د محرماتو تعريف

په لغت کې: محرمات د محرم جمع ده او محرم، حرام (منعه) گرځول شوې ته ويل
کيږي.

په اصطلاح کې: هغه بښځينه او نارينه ته ويل کيږي چې د قرابت او خپلوی په وجه
ورسره نکاح کول ناروا وي.

د محرماتو ډولونه

محرمات په دوه ډوله دي:

۱ - ابدي محرمات.

۲ - موقتي محرمات.

ابدي محرمات: ابدی محرمات هغه دي چې د تل لپاره د سړي نکاح ورسره حرامه وي.

ابدي محرمات په درې ډوله دي

لومړی: نسبي محرمات

نسبي محرمات هغه دي چې د نسبي خپلوی له امله په سړي حراميږي او هغه اووه دي:

أ- مور گانې او تر هغوی پورته (دمور مور او د پلار مور) چې د انسان اصول ورته وايي.

ب- لور گانې او تر هغوی ښکته (د لور لور، د زوی لور همداسې ښکته) چې د انسان
فروع دي.

ج- د مور او پلار اولاده لکه خویندې او د هغوی اولاد.

د- د نیا او نیکه زامن او لوڼه، لکه الف: تریندی او ترونه. ب: توړی گانې او ماما گان

ه- وریرې او د هغوی اولاد.

ز- خورزې او د هغوی اولاد.

الله تعالی ﷻ فرمائي: **﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخْوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ﴾** [النساء: ۲۳] پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې مېندې، لوني، خويندې، تريندې، توري گانې، ورېرې او خورزې".

دويم: د مصاهرت حرمت

د مصاهرت حرمت هغه دی چې د خسر والي او زوم والي له امله په سړي حرامېري او دا محرمات په څلور ډوله دي:

أ- د **بنځې مور**: په مجرد عقد ترلو سره د خپلې بنځې مور او ددې نياگانې په سړي باندې د تل لپاره حرامېري او نکاح ورسره نشي کولای. الله تعالی فرمائي: **﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ﴾** [النساء: ۲۳] (او پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د بنځو ميندې}.

ب- د **بنځې لوني** (پر کتې): د پر کتېو، د دوی لوني او تر هغو بنکته، پدې شرط چې خاوند له بنځې سره کوروالی کړی وي د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي، که چيرې يې کوروالی ورسره نه وي کړی يوازې دده په نامه شوې وه اوله عقد وروسته ورڅخه په طلاق يا وفات جلا شوه، بيا ورته روا ده چې ددې بنځې لورگانې او لمسيانې په نکاح کړي. الله تعالی فرمائي: **﴿وَرَبَائِبُكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾** [النساء: ۲۳] "او (پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې د بنځو هغه لوني چې ستاسې په غيرو کې پالل شوې وي البته د هغو مېرمنو لوني چې تاسې ورسره مباشرت او کوروالی کړی وي"

ج- د **زامنو بنځې** يا **نگيندې**: (د اولادونو او لمسو بنځې) همداسې تر بنکته، برابره خبره ده چې زوی او لمسي له خپلو بنځو سره کوروالی کړی وي او يانه، بلکه په نوم کيدل ورته کافي دي، همدا راز له طلاق څخه يې وروسته هم نشي په نکاح کولای، يعنې يو سړی د خپلې اولادې له بنځو سره په هېڅ صورت نکاح نشي کولای؛ ځکه چې دا د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي. الله تعالی ﷻ فرمائي: **﴿وَخَالَاتُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ﴾** [النساء: ۲۳] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د هغو زامنو مېرمنې چې ستاسې له پښت څخه دي".

په زنا کولو د مصاهرت حرمت

په زنا کولو د مصاهرت حرمت واجبيري، که يو څوک له کومې بنځې سره زنا وکړي، نو دهغې بنځې اصول او فروع يعنې مور، نيا همداسې پورته، لور او د لور لور همداسې

بښکته ورباندې حراميري او په نکاح يې نه شي اخيستلای، همدا شان همدغه بښځه د زانبي سړي اصولو او فروعو ته هم حرامه ده.

فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي، نسبي او د مصاهرت د حرمت په ډولونو دې خبرې وکړي.

۱. محرمات تعريف کړئ.
۲. د محرماتو ډولونه په گوته کړئ.
۳. نسبي محرمات کوم دي؟ په تفصيل يې بيان کړئ.
۴. له نسبي محرماتو سره د نکاح د حرمت حکمت څه دی؟
۵. د مصاهرت حرمت څه ته وايي؟ ډولونه يې بيان کړئ.
۶. آیا په زنا کولو سره د مصاهرت حرمت ثابتيري؟

رضاعي محرمات

په مخکيني لوست کې مو د ابدي محرماتو له دريو ډولونو څخه دوه ډوله چې لومړی يې نسبي او دويم يې د مصاهرت و، بيان کړل، اوس غواړو چې دريم ډول يې چې رضاعي محرمات دي، بيان کړو.

رضاعي محرمات

رضاعي محرمات هغه دي چې د رضاع (د شودو خوړلو) په سبب په تي خوړونکي باندې حرامبيري، نو هغه ښځې چې د نسب او مصاهرت په سبب په سړي ناروا کېږي، هم هغه ښځې د رضاع په سبب هم ورباندې حرامبيري.

ځکه شيدې خوړونکي داسې شي لکه د شيدې ورکوونکې نسبي زوی، نو کوم محرمات چې يې په نسبي اولاد حرامبيري هم هغه په شيدې خوړونکي هم حرامبيري، الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿وَأُمَّهَاتِكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتِكُم مِّن الرِّضَاعَةِ﴾** [النساء: ۲۳] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې هغه مېندې چې تاسې ته يې شيدې درکړې وي او ستاسې دتي شريکې خونېدې " په يوه حديث شريف کې رسول الله ﷺ فرمايي: **«يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ»**!

څه چې په نسب حرامبيري هغه په رضاع(تي خوړلو) حرامبيري.

د شيدې ورکوونکي او خوړونکي ترمنځ د حرمت د حکم توپير

د شيدې ورکوونکي خواته ټول خپلوان شي، نو رضاعي مور او نيا همداسې پورته، رضاعي لور همداسې ښکته، رضاعي خور، تورې، ترور، رضاعي وريرې او خورزې، دا ټول په شيدې خوړونکي حرامې دي.

دا حرمت شيدې خوړونکي او دده اولادونو ته ورشامل دی، خو دده قريبانو او خپلوانو ته بيا دا حرمت نه شامليري نو د شيدې خوړونکي رضاعي پلار ته دا روا ده چې دده نسبي مور يا خور په نکاح کړي او همدا شان دده نسبي پلار ته دا روا ده چې دده رضاعي مور او يا خور په نکاح کړي، ځکه خپلوي يوازې له ده سره ده. د بيلگې په توگه احمد رضاعي مور لري، د هغه حيثيت په رضاعي کورنۍ کې دې لکه چې خپل نسبي کورنۍ لري، نو د ده محارم په رضاعي کورنۍ کې د نسبي کورنۍ په څېر دي خو احمد

^۱ الراوي: عبدالله بن عباس المحدث: مسلم المصدر: صحيح مسلم الجزء أو الصفحة: ۱۴۴۷.

د کورنۍ له خوا رضاعي کورنۍ ته يوازې د ده بڼه او اولادونه محرم گڼل کېږي نور پاتي کورنۍ يې اجانب دي.

يو فارسي شعر ددې خبرې بڼه وضاحت په لنډ ډول داسې کوي:

(از جانب شير ده همه خویش شوند - و از جانب شير خواره زوجان و فروع).

"د شيدې ورکونکې خواته ټول خپلوان شي او د شيدو خوړونکې خواته يوازې زوجان(د رضاعي زوی بڼه يا د رضاعي لور خاوند) او د هغوی اولادونه، لمسيان همداسې بڼکته حرامېږي"

هغه شيدې چې حرمت ورباندې ثابتېږي

دشودو خوړلو په سبب حرمت هغه وخت ثابتېږي چې ماشوم شيدې د تي رودلو په زمانه کې وخوري او د تي رودلو موده تر ديرشو (۳۰) مياشتو ده او د ماشوم عمر چې له ديرشو مياشتو زيات شو په شيدو رودلو يې حرمت نه ثابتېږي.

لږ او ډيرې شيدې

د حرمت په ثابتولو کې د لږ شيدو او د ډيرو شيدو فرق نشته، نو که ماشوم لږې شيدې وخوري او يا ډيرې حرمت ورباندې ثابتېږي.

فعاليت:

دغه لاندې فارسي شعر چې په لوست کې مو ولوست شرحه کړئ:
(از جانب شيرده همه خویش شوند - و از جانب شير خواره زوجان و فروع)

۱. رضاعي محرمات کوم دي؟
۲. د شيدې ورکونکې او خوړونکې ترمنځ د حرمت د حکم توپير په دقت بيان کړئ.
۳. هغه شيدې چې حرمت ورباندې ثابتېږي، کومې دي؟

موقتي محرمات

دا هغه ښځې دي چې د موقت وخت لپاره د يوه ټاکلي سبب له امله ورسره نکاح کول ناروا دي او کله چې سبب له منځه ولاړ شي بيا ورسره واده کول جواز لري.

موقت محرمات په لاندې ډول دي

(۱) _ له ښځې سره د هغې د خور په نکاح کې يو ځای کول حرام دي، الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿وَأَنْتُمْ مَعُوذٌ بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ﴾** [النساء: ۲۳] او دا هم پر تاسې حرامه ده چې په يوه نکاح کې دوه خویندې يو ځای کړئ.

(۲) _ له ښځې سره توري، يا ترور، همدا شان بله داسې ښځه يو ځای کول چې يوه ورته نر فرض کړای شي له دويمې سره يې نکاح جواز ونه لري، حرامه ده. روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: **«لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا»** ^(۱) "په نکاح کې د ښځې او د هغې د توري او د ښځې او د هغې د ترور يو ځای کول نه کېږي."

(۳) _ پنځمه ښځه کول: سړي ته په اسلام کې دا جواز نه لري چې په يو وخت کې له څلورو ښځو څخه زياتې په نکاح کړي، نو که يو څوک پنځمه ښځه په نکاح کول وغواړي، تر څو چې يوه طلاقه نه کړي او د هغې عدت تېر نه شي تر هغو د پنځمې د نکاح عقد صحت نه پيدا کوي.

له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دی چې غيلان بن سلمه الثقفي مسلمان شو او لس ښځې يې درلودې چې هغوی هم مسلمانې شوې، نو رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: څلور وساته او نورې ټولې جلا کړه (طلاقې کړه). ^(۲)

له يوې څخه زياتې ښځې

الله تعالی ﷻ له يوې څخه زياتې ښځې رواکړې دي، الله تعالی ﷻ فرمايي:

۱ - صحيح مسلم

۲ - سنن ترمذی.

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُفْسِدُوا فِي الْإِيمَانِ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا﴾ [النساء: ٣] که تاسې

وېرېرئ چې له یتیمو (نجونو) سره به عدالت ونه شی کړای، نو کومې (نورې) ښځې چې ستاسې خوښیږي د هغو له دوو دوو، دريو دريو، څلورو څلورو سره نکاح وکړئ، خو که له تاسې سره دا اندېښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شی کړای، نو یوه ښځه وکړئ، یا له هغو (وینځو) نه کار واخلي چې تاسې یې مالکان یاست په دې توگه له بې عدالتۍ نه په ښه شان ژغورل کیدای شی).

سره له دې چې په عام ډول له یوې ښځې سره واده کیږي او په اسلامي نړۍ کې مسلمانان په یوه واده اکتفا کوي، د متعددو ودونو فیصدي دومره زیاته نه ده، خو د فردي او ټولنیزو اړتیاوو لپاره له یوې څخه زیاتې ښځې که په نکاح اخلئ نو ددوو خبرو رعایت باید په پام کې ولرئ:

لومړۍ: سړی به دا وړتیا لري چې د خپلو ښځو تر منځ مادي او اخلاقي عدالت مراعات کړي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾ [النساء: ٣] خو که له تاسې سره دا اندېښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شی کړای، نو یوه ښځه وکړئ. که چیرې له کومې یوې سره د زړه مینه ولرئ هغه باک نه لري، ځکه هغه دده په اختیار کې نه ده، رسول کریم ﷺ له عایشې بي بي سره مینه لرله او دعاء به یې کوله: ای الله! ته ما په هغه څه مه نېسه چې زما په واک کې نه دي.

اسلام په ښځو ظلم او د هغو تر منځ عدالت نه کول حرام کړي دي، رسول الله ﷺ فرمایي: څوک چې دوه ښځې ولري او د هغو تر منځ عدالت نه کوي او یوې خواته یې میلان وي، نو د قیامت په ورځ به یې یو اړخ فلج او له کاره لویدلی وي.^(۱) دویم: سړی به د نفقې د برابرولو مالي وس لري، تر څو د نفقې د نه شتون له کبله پر ښځه ظلم ونشي.

(۴) _ د بل چا ښځه او له طلاقه او یا مرگه وروسته په عدت کې ښځه: له هغې ښځې سره نکاح کول حرام دي چې د بل چا په نکاح کې وي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ﴾

مِنَ النِّسَاءِ [النساء: ۲۴] او هغه ښځې هم پر تاسې حرامې دي چې د کوم بل چا په نکاح کې وي.

همدا شان له هغو ښځو سره نکاح جواز نه لري چې هغوی له طلاقه او یا د مېړه له مرگ څخه وروسته د عدت په موده کې وي، خو که چیرې د خاوند له طلاقه وروسته او یا د خاوند له مرگه وروسته عدت یې تېر شو، بیا بل چا ته روا ده چې نکاح ور سره وکړي.

الله تعالی **عَلَيْهِ** فرمایي: **﴿وَالْمُطَلَّقاتُ يَتَرَيْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾** [البقره: ۲۲۸] «کومو ښځو ته چې طلاق ور کړای شوی وي، هغوی دې د دريو حیضونو موده پر انتظار تېره کړي او دا ورته روا نه ده کوم څه چې الله **عَلَيْهِ** د دوی په رحم کې پیدا کړي وي هغه پټ کړي هغوی ته هېڅکله نه ښایي چې داسې وکړي که پر خدای او د آخرت په ورځ ایمان لري».

له هغو ښځو سره نکاح چې په کوم آسماني دین باور نه لري د مسلمان سړي لپاره دا روا نه ده چې له مشرکې او بت پرستې ښځې سره نکاح وکړي، الله **عَلَيْهِ** فرمایي: **﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَا مَؤْمِنَةً حَيْرًا مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾** [البقره: ۲۲۸] «تاسې له مشرکو ښځو سره هېڅکله نکاح مه کوئ، ترڅو یې چې ایمان نه وي راوړی، یوه مسلماننه وینځه له مشرکې نه ډېره ښه ده، که څه هم چې ستاسې هغه ډېره خوښه وي».

له کتابیاتو سره نکاح

هغه پاک لمنې ښځې چې په آسماني کتاب ایمان لري لکه یهودي او نصراني ښځې نکاح ورسره جواز لري، الله تعالی **عَلَيْهِ** فرمایي: **﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الذِّينِ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾** [المائدة: ۵] «او پاک لمنې ښځې هم ستاسې لپاره حلالې دي، که هغوی له هغو قومونو څخه چې هغو ته له تاسې نه مخکې کتاب ورکړ شوی و، په دې شرط چې تاسې د هغو مهر ورکړئ په نکاح کې د هغوی ساتونکي اوسئ، نه دا چې په آزادې شهوت رانی لاس پورې کړئ یا په پټه په غلا یارانې وکړئ».

سره له دې چې له کتابیاتو سره نکاح جواز لري، خو له تنزیهي کراهیت څخه خالي نه ده، او په هغه وخت کې خو تحریمي کراهیت ته رسېږي که همدا کتابي ښځه په داسې

قوم پورې اړه ولري چې له مسلمانانو سره يې جگړه روانه وي، يا له هغې سره واده کول ددې باعث وگرځي چې په کفري وطن کې استوگن شي او اولادونه يې د کافرانو په خويونو اخته شي.

د مسلمانې ښځې نکاح له کافر سره

د مسلمانې ښځې نکاح کول له کافر سړي سره په مطلق ډول حرام دي که هغه يهودي، نصراني، ملحد او يا بل کافر وي، الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾** [الممتحنة: ۱۰] {يا کله چې تاسې ته معلومه شي چې هغوی مومني دي، نو هغوی بېرته کافرانو ته مه ليرئ، نه هغوی د کافرانو لپاره روا دي او نه کافران د هغو لپاره روا دي}.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکي په دريو ډلو ووېشي، له يوې څخه د زياتو، د کتابياتو، او کافرو ښځو د نکاح په اړوند دې خبرې وکړي.

۱. موقت محرمات کوم دي؟
۲. له يوې ښځې څخه د زياتو ښځو په نکاح کولو کې کومې خبرې ضروري دي؟
۳. په عدت کې د ښځې نکاح څه حکم لري؟
۴. ايا له هغو ښځو سره چې په آسماني دين باور نه لري نکاح جواز لري؟
۵. له کتابياتو سره د نکاح کولو حکم څه دی؟
۶. ايا له کافر سره د مسلمانې ښځې نکاح جواز لري؟

دوه دیرشم لوست

متعه

اسلامي شريعت د انسان د عزت خوندي ساتلو ته ډيره پاملرنه كړې ده، له همدې امله يې صحيحه نكاح چې ارکان او شرطونه يې پوره وي روا گرځولې او له مؤقتي نكاح څخه چې له زنا سره ورته والی لري منعه كړې ده.

موقته يا دمتعي نكاح

متعه په لغت كې: اسم مصدر دی چې له تمتع څخه اخيستل شوی او متاع هر هغه شي ته ويل كېږي چې د هغې نه گټه اخيستله كېږي.

په اصطلاح كې: د څه وخت لپاره له بنځې سره واده كولو ته وايي او د نكاح مقاصد په كې مراد نه وي چې هغه اولادونه او د هغوی تربيه ده، بلكې د يوې معلومې مودې لپاره د گټې اخيستلو او شهوت پوره كولو لپاره وي، هغه داسې چې سړی له بنځې سره د يوې ورځې، يا يوې اونۍ، يا يوې مياشتې او يا يوه كال او يا دې ته ورته وخت لپاره نكاح وټري.

د متعي نكاح حكم

د متعي نكاح باطله او حرامه ده، ځكه په يوه حديث كې حضرت علي كرم الله وجهه فرمايي: (نبي كريم ﷺ د متعي له نكاح څخه منعه كړيده^۱) او منعه كول د حرمت او بطلان مقتضي ده.

د متعي نكاح د اسلام په اول كې د محدود وخت لپاره روا شوې وه، وروسته بيا باطله او د تل لپاره حرامه وگرځيده، ځكه دا له زنا سره ورته والی لري چې بې له شهوت پوره كولو بل مقصد ورڅخه نه اخيستل كېږي، نه د كورنۍ ثبات او ټينگښت، نه د اولادونو راوړل او نه دهغوی ساتنه او دا يوازې د دوامدارې نكاح په صورت كې په لاس راتلای شي.

د موقتي نكاح او متعي توپير

د موقتي نكاح او متعي تر منځ توپير يوازې په الفاظو كې دی، كه يې د متعي لفظ استعمال كړ متعه ده او كه يې د معين وخت لپاره د تزويج يا نكاح لفظ وکاراوه موقته ده.

^۱ (رواه البخاري)

د شغار (بدل) نکاح

د شغار تعريف

په لغت کې: شغار د شاعَر مصدر دی او خالي والي ته وايي، د شغار نکاح هم له عوض څخه چې مهر دی خالي وي.

او شرعا: د شغار نکاح هغه ده چې ولي خپله لور يا خور بل چا ته په دې شرط په نکاح ورکړي چې هغه خپله لور يا خور ده ته د هغې په بدل کې په نکاح ورکړي بې له دې چې مهر ياد کړي، يعنې چې يوه نجلۍ د بلې مهر وگرځوي.

ددې نکاح حکم

په حنفي مذهب کې د غه ډول نکاح تړل له کراهيت سره سره صحت لري او مهر مثل ورباندې لازمېږي.

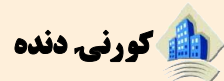
په حديث شريف کې چې له شغار څخه منعه شوې، له هغې منعې څخه مطلب تحريمي کراهيت دی، ځکه چې مهر پکې نه دی ايښودل شوی او په کراهيت باندې فساد نه مرتب کېږي.

فعاليت:

زده کوونکې دې د خپلو سيمو په هکله معلومات وړاندې کړي چې هلته د شغار نکاح رواج ده که نه او که وي کيفيت يې څه دی؟

۱. د متعې نکاح تعريف کړئ.
۲. د متعې نکاح حکم څه دی؟
۳. د مخطوبې د نه غوښتلو حکمت څه دی؟
۴. د شغار نکاح تعريف او حکم يې بيان کړئ.

د متعې نکاح د حرمت په هکله د استاد او علماوو په مرسته يوه مدللې مقاله وليکئ.

درې د پرشم لوست

مهر

کله چې یوه ښځه د چا په نکاح کې راځي، نو د نکاح د عقد له کیدلو سره سم په مېړه مهر لارمېږي چې خپلې ښځې ته به یې ورکوي.

دمهر تعريف

مهر هغه مال ته ویل کېږي چې ښځې ته د هغه ورکړه د نکاح د عقد په اساس په سړي واجب گرځي.

د مهر مشروعیت

مهر په قرآن کریم او سنتو سره ثابت دی.

۱- قرآن کریم: الله ﷻ فرمایي: **﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾** [النساء: ۴] «ښځو ته د هغو

مهرونه په خوښۍ ورکړئ»

۲- حدیث: نبي اکرم ﷺ یو سړي ته چې د نکاح اراده یې درلوده وفرمایل:

«الْتَمِسْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ»^(۱) "مهر ورکړه ولو که یوه اوسپنیزه گوته هم وي". معنا دا چې

د مهر ورکړه حتمي کار دی.

په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت

له مهر څخه مقصد د نکاح د عقد د اهمیت او غوره والي، د ښځې شخصیت ته د عزت او احترام او د نارینه لخوا هغې ته د واده کولو له امله د حسن نیت او صداقت ښکاره کول دي، د نکاح د مصلحتونو او مقاصدو د لاس ته راوړلو لپاره د ښې زمينې برابرول دي، دا مادي تړاو ددوی تر منځ معنوي تړاو ټینګوي.

مهر د ښځې خپل حق دی

له ذکر شویو خبرو څخه دا معلومه شوه چې مهر د ښځې خپل حق دی، څه ډول تصرف چې پکې وغواړي کولای یې شي، د هغې ولي ته شرعاً جواز نه لري چې هغه ددې له

خوښې پرته ورڅخه واخلي، لکه چې په دې زمانه کې يې پلرونه، اولياء او خپلوان مهر د ځان حق بولي او د هغې حق تلف کوي، الله تعالی ﷻ مېرونو ته په خطاب کې فرمايي: **﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾** [النساء: ۴] «او د بنځو مهر په ښه زړه (فرض گڼلی) ورکړئ، البته که هغوی يې په خپله خوښه يو څه تاسې ته وبخښي، نو تاسې هغه په خوند سره خوړلای شئ چې حلال او بې ضرره دی.»

د مهر حکم

د خاوند له لوري بنځې ته مهر ورکول واجب دي. په نکاح کې مهر نه رکن او نه هم شرط دی، که چا د مهر له يادولو پرته نکاح وکړه نکاح سمه ده او مهر مثل ورکول واجبيږي.

د مهر اندازه

د مهر کمه اندازه لس شرعي درهمه (چې ۲۹.۷۵ گرامه سپين زر کيږي) ده او ډيره يې حد نلري، په څومره چې سره راضي شول همغومره خپلې بنځې ته ورکولای شي. يو شرعي درهم ۲،۹۷۵ گرامه سره مساوي دي چې ۱۰ درهم په ۲،۹۷۵ ضرب کړای شي ۲۹،۷۵ گرامه وزن کيږي دغه مجموعي وزن د ورځني قيمت پر اساس معلومېږي.

څه شی مهر واقع کيدای شي ؟

هر ارزښت لرونکی معلوم شی چې سپارل يې د سړي په واک کې وي د بنځې مهر کيدای شي، که هغه سره زر، سپين زر، بانک نوټونه او دې ته ورته نور شيان وي، بنځې ته يې په مهر کې ورکولای شي.

کله مهر کامل لازمېږي؟

کله چې مهر کينودل شي، نو په دوو صورتونو کې هغه کامل لازمېږي:

۱. يو چې سړی له خپلې بنځې سره يوځای شي.

۲. او بل چې سړی مړ شي.

د مهر ډولونه

د فقهاوو کرامو په نظر مهر په دوه ډوله دی:

۱- مهر مسمی.

۲- مهر مثل.

۱- مسمی مهر: هغه مهر ته وایي چې په عقد او یا له عقد څخه وروسته د بنځې او خاوند په خوښه وټاکل شي.

۲- مهر مثل: هغه مهر دی چې له دې څخه مخکې د دې واده شوې خور یا تورې اخیستی وي، یعنی د پلار په خپلوانو کې چې د دې هم عصروسیالو څومره مهر اخیستی یا ورته ټاکل شوی وي مهر مثل بلل کېږي.

د مهر مثل د وجوب حالات

په لاندې حالاتو کې مهر مثل واجبېږي.

۱- کله چې په نکاح کې د مهر ذکر نه وي شوی.

۲- کله چې داسې شی مهر ټاکل شوی وي چې هغه شرعاً مال نه وي لکه شراب.

۳- کله چې بنځې او خاوند په عدم مهر باندې اتفاق کړی وي.

د لږ مهر مستحب والی

مخکې مو وویل د مهر زیاته اندازه حد نه لري، په څومره چې د جانبینو موافقه راغله هومره ورکولای شي، دا یو مادي رمز دی چې د بنځې د عزت لپاره ورکول کېږي، همدا شان د بنځو تر منځ هم د صفاتو او درجاتو له مخې توپيرونه وي، خو اسراف کول جواز نه لري او دا مستحب ده چې کم مهر کېښودل شي، رسول الله ﷺ په مهر کې آساني کول د برکت سبب بللی دی فرمایي: «خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ»^(۱) "ښه مهر هغه دی چې کم او آسانه وي". او فرمایي: «أَعْظَمُ النِّسَاءِ بَرَكَتُهُ أَيْسَرُهُنَّ مَوْئِدَةً»^(۲) "هغه بنځې ډیرې برکتې وي چې د واده لگښت یې کم وي.

عام مصلحت هم د مهر د کم والي غوښتنه کوي، په هغه کې هم زوجینو او هم ټولني ته ډیرې ښیګڼې دي. ډیرې داسې بنځې شته چې د مهر د زیات والي په سبب په کورونو کې ناستې دي او ډیر داسې ځوانان شته چې له همدې امله واده نه شي کولای او د بنځې او نر د واده په مخ کې دغه ستونزې کله کله ددې لامل ګرځي چې منکراتو او ناروا کارونو ته مخه کړي.

۱ - سنن بیهقی.

۲ - مسند احمد.

د شریعت روح دا غوښتنه کوي چې باید واده آسانه شي او ټول هغه موانع لکه د مهر زیاتوالی له منځه ولاړ شي، ترڅو ځوانانو ته د واده کولو لار برابره شي.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکې په دريو ډلو ووېشي، خو په خپل منځ کې د مهر د مشروعیت، حکمت، مهر د ښځې حق دی که د ولي او د مهر د ډولونو او د وجوب په حالاتو سره ځانونه پوه کړي.

۱. مهر څه ته وايي؟
۲. د مهر د مشروعیت دلیل څه دی؟
۳. په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت څه دی؟
۴. آیا مهر د ښځې خپل حق دی؟
۵. د مهر حکم څه دی؟
۶. د مهر اندازه باید څومره وي؟
۷. څه شی مهر واقع کېدای شي؟
۸. د مهر ډولونه کوم دي؟
۹. مهر مثل کله واجبيږي؟

څلور دېرشم لوست

وليمه

لکه چې په مخکې درسونو کې مو ولوستل اسلامي شريعت نکاح رواکړې ده، نو د هغې د اعلانولو لپاره يې وليمه سنت کړې، په دې لوست کې په وليمه غږېږو.

د وليمې تعريف

په لغت کې: وليمه له ولمه څخه اخيستل شوې چې د يوه شي يو ځای کيدلو او بشپړيدلو ته وايي.

په شريعت کې: هغو خوږو ته وايي چې د واده لپاره برابر شي.

د نکاح د وليمې حکمت

د وليمې د مشروعيت حکمت دا دی چې له يوه پلوه دوستان په خوښۍ کې راگله او د الله ﷻ ددې ستر نعمت شکر اداء شي او له بل پلوه ټول خلک په نکاح خبر شي، تر څو د روا نکاح او ناروا او پټو يارانو تر منځ بيلتون راشي.

د وليمې حکم

وليمه سنت مؤکد ده، ځکه رسول الله ﷺ عبد الرحمن بن عوف ته چې کله يې واده وکړ وفرمايل: «**أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ**»^(۱) "د واده ډوډۍ ورکړه ولو که يو پسه وي هم".

د وليمې دعوت منل

د وليمې دعوت منل سنت دي، مسلمان ته پکار دي چې گډون پکې وکړي، په خپل گډون سره خپل مسلمان ورور ته خوښي وروبښي او که ورنه شي گنهگار پري، په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «**وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ**»^(۲)

"څوک چې بلنه ونه مني، نو د الله او د هغه د رسول نا فرماني يې وکړه.

«**إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَلِيمَةٍ غَرَسٍ فَلْيُجِبْ**»^(۳) "څوک چې د واده خوږې ته وبلل شي، نو پکار ده چې هغه بلنه ومنې او گډون دې پکې وکړي".

۱ - صحيح البخاری.

۲ - صحيح مسلم.

۳ - صحيح مسلم.

هغه ولیمه چې منکرات پکې وي

که د ولیمې په مجلس کې منکرات او ناروا کارونه (لکه ناروا سازونه، گډا او نڅاوې ترسره کیدل) وي بیا د دعوت قبول پکار نه دي، ځکه د دعوت قبول او په کې گډون کول پداسې حال کې سنت دي چې په هغې کې منکرات نه وي. که چیرې له منکراتو او ناروا کارونو څخه خبر نه وي او گډون پکې وکړ، نو که یې د هغو مخه نیولای شوی مخه دې ونیسي او گډون دې وکړي او که یې مخه نشوای نیولای بیا دې په دسترخوان ورسره نه کيني.

دواده او ولیمې په وخت کې باید دا لاندې څینې آداب رعایت شي:

۱. له اسراف څخه دې ډډه وشي، ځکه مال د الله تعالی نعمت دی باید په مناسب ځای کې ولگول شي، د تفاخر، ریا او لویي ښکاره کولو لپاره د مال لگول د گناه لامل جوړیږي.

۲. په واده کې د نامحرمو نارینه او ښځینه وو ترمنځ اختلاط او گډوډ کیدل ناروا دي، اسلامي حجاب ته پاملرنه په هر وخت کې لازمه ده، که پاملرنه ونشي، کیدای شي چې ډول ډول فسادونه رامنځ ته شي.

۳. واده د خوښۍ ځای دی، خو دا خوښي باید په ناروا چارو سره ونه لمانځل شي.

۴. ولیمې ته که مالداره خلک غوښتل کیږي، باک نه لري، خو فقیران هم باید له خوراک څخه بې برخې نه شي. په یوه حدیث کې چې له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی رسول الله ﷺ فرمایي

«سُرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُدْعَى لَهَا الْأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ»^(۱) "په خوړو کې بد خواړه د هغې ولیمې دي چې بډای او مالداره خلک ورته غوښتل کیږي او فقیران پرېښودل کیږي".

۵. په مسجد کې د نکاح تړل سنت دي په دې هکله رسول الله ﷺ فرمایي: «أَعْلِنُوا هَذَا التَّكَاحَ وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ»^(۲)

تاسو دغه نکاح په ښکاره ډول او په مساجدو کې تر سره کړئ.

۱ - صحيح البخاري

۲ - السنن الكبرى للبيهقي.

فعالیت

زده کوونکې دې په خپل منځ کې وڅېړي چې ددوی په سیمو کې دودیزه ولیمه څومره له شریعت سره برابره ده؟

۱. ولیمه تعریف کړئ.
۲. د نکاح د ولیمې حکمت بیان کړئ.
۳. د ولیمې حکم څه دی؟
۴. آیا د ولیمې دعوت منل پکار دي او که وي ولې؟
۵. آیا هغې ولیمې ته چې منکرات پکې وي ورتگ پکار دی؟
۶. د ولیمې په وخت کې کوم آداب پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ودونو د هغه دودونو په هکله چې د شریعت سره مخالف دي، یوه مقاله ولیکي چې د پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

د ښځې او خاوند حقوق

اسلامي شريعت د واده په ترسره كيدلو د ښځې او د هغې د خاوند ترمنځ ځينې حقوق او واجبات ټاكلي دي چې د هغو په پام كې نيول لازمي دي چې په دې لوست كې وړاندې كيري.

د ښځې حقوق په خاوند باندې

ښځه په خاوند باندې دا لاندې حقوق لري:

۱- مهر ورکول: کله چې د نکاح عقد تر سره شو په خاوند باندې مهر لازمېږي، الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾** [النساء: ۴] "او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض کيلي) ورکړئ."

۲- نفقه: چې کله ښځه د سړي په نکاح کې راشي، نو په خاوند دا حق لري چې د هغې نفقه برابره کړي. نفقه خوراک، جامې او د اوسیدو ځای ته وايي، الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَضَارُّوهُنَّ لِيُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ﴾** [الطلاق: ۶] "هغو ته (دعدت په زمانه کې) په هماغه ځای کې استوگنه ورکړئ چېرته چې تاسې اوسېږئ، هر راز ځای چې تاسې ته میسر وي او د هغو د تنگولو لپاره هغوی مه ځوروی، نو چې له طلاقه وروسته په عدت کې ورباندې نفقه لازمه ده، د نکاح په حالت کې په طریقه اولی ورباندې لازمه ده، ځکه ښځه د خاوند د اړتیاوو لپاره خپل ژوند ځانگړی کړی دی، نو نفقه یې هم ورباندې لازمېږي.

الله تعالی فرمايي: **﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾** [الطلاق: ۷] «شتمن دې له خپلې شتمنۍ سره سمه نفقه ورکړي او چاته چې روزي کمه ورکړه شوې وي هغه دې له هماغه مال څخه لگښت وکړي چې الله ﷻ هغه ته ورکړی دی، الله ﷻ چې چاته څومره څه ورکړي دي له هغې نه په زیاتو هغه نه مکلفوي، لیرې نده چې الله له تنگلاسی نه وروسته پراخي هم ورپه برخه کړي».

او د نفقې اندازه د کفایت او د خاوند د مالي قدرت او توان مطابق ده چې اسراف پکې نشته.

د هغې ښځې نفقه چې کار کوي

اسلام ښځه په دې نه ده مکلفه کړې چې کار وکړي، ځکه هغه د نفقې په پیدا کولو مکلفه نه ده، بلکې د هغې نفقه په بل چا ده، که لور وي پلار یې په نفقه مکلف دی، که خور وي ورور یې په نفقه مکلف دی چې وس یې ولري، که مور وي، نو اولادونه یې په نفقه مکلف دي چې د نفقې وس ولري او که ښځه وي نو خاوند یې په نفقه مکلف دی، خو سره له دې هم اسلام ښځې ته کار کول روا کړي دي، خو په لاندې شرطونو مقید:

أ- که واده شوې ښځه وي د مېړه لخوا به ورته د کار کولو اجازه شوې وي.

ب- له پردیو نارینه وو سره به یې اختلاط او خلوت نه راځي.

ج- کار به د ښځیتوب له طبیعت سره برابر وي، لکه خیاطي، تعلیم، ډاکټري او دې ته ورته، دولت او ټولنه مکلف ده خو ښځې په شاقه کارونو ونه گماري.

نو داسې کارونه ورته جواز نه لري چې هغه د سړیو له سخت طبیعت سره مناسب وي، ترڅو یې له هغو سره مشابهت را نشي.

او هغه مال چې ښځه یې پیدا کوي هغه د هغې مال دی، یوازې همدا یې د تصرف حق لري، مېړه او نور حق نه لري چې هغه ددې له رضا پرته یې ورڅخه واخلي.

۳- احسان او په نیکی سره ژوند کول: ښځه له سړي سره د الله تعالی امانت دی، دده په سترگو دده کورته راغلې ده، نو په خاوند واجب ده چې له خپلې ښځې سره ښه سلوک او ښه چلند وکړي، ترڅو په محبت او ښکمرغی سره گډ ژوند تېر کړي، الله تعالی ﷻ فرمایي: **﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾**

[النساء: ۱۹]

«له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښیږي، نو کېدای شي چې ستاسې به یو شی نه خوښیږي، خو الله ﷻ به په هغه کې ډېرې ښېگڼې ایښي وي.»

په یوه حدیث شریف کې رسول الله ﷺ فرمایي:

«أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ»^(۱) "د کامل ایمان څښتن هغه دی

چې اخلاق یې ښه وي او ښه تاسو کې هغه دی چې له خپل اهل سره ښه وي".

د حسن معاشرت ځينې موارد په لاندې ډول دي:

• سړی دې دښځې په خطا گانو باندې صبر کوي، په حديث کې راځي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «لَا يَفْرُكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ»^(۱) "مؤمن سړی دې له خپلې مؤمنې ښځې څخه بد نه وړي، کينه دې نه ورسره کوي، که يې دهغې کوم خوی خوښ نه وي بل به يې ورڅخه خوښ شي".

• د ښځې په نفقې کې دې وسعت کوي او د سوغاتونو په وړاندې کولو دې يې کله کله نازوي، په حديث کې راځي چې سوغات د زړه کينه له منځه وړي.

• له خپلې ښځې سره دې خوش طبعي او خوش کلامي کوي، د احاديثو له مخې دا ثابته ده چې رسول الله ﷺ به له خپلو مېرمنو مطهراتو سره خوش طبعي کوله.

• خپلې ښځې ته د ديني امورو وړښودل، ترڅو ښځې له ضروري مسايلو څخه خبرې شي او د هغو په رڼا کې د ژوند چارې په شرعي توگه پر مخ بوځي، الله تعالی ﷻ فرمايي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ۶]

"اې مؤمنانو! خپل ځانونه او خپل اولاد او کورنۍ له هغه اور نه وژغورئ چې د هغه د سون مواد به انسانان او تيرې وي".

• د کور په کارونو کې دې ورسره مرسته کوي، له عايشې رضی الله عنها څخه روايت راغلی چې نبي کریم ﷺ به د کور په کارونو کې ورسره مرسته کوله.^(۲)

• د شريعت د لارښوونو مطابق د ښځو تر منځ عدالت کول، که يې له يوې څخه زياتې ښځې درلودې.

که سړی موجه عذر ونه لري، نو تر څلور مياشتې زيات دې له خپلې ښځې څخه نه جلا کېږي، حضرت عمر رضي الله عنه يوه شپه په مدينه منوره کې د حالاتو دڅارنې لپاره گرځېده، چې ديوې ښځې غږ يې واوريد، د کومې چې مېړه جهاد ته تللی و، ښځې يې د مېړه د فراق له کبله شعرونه ويل او شکايت يې کاوه.

نو حضرت عمر رضي الله عنه له خپلې لور بي بي حفصې رضي الله عنها څخه پوښتنه وکړه چې يوه ښځه څومره صبر کولای شي؟ هغې مبارکې ورته وويل: څلور مياشتې، نو حضرت عمر رضي الله عنه خپلو لښکرو ته امر وکړ چې له څلورو مياشتو څخه زيات دې له کوره نه لېرې کېږي او که تر څلورو مياشتو زياته موده مضره نه وای، نو الله تعالی به په ايلاء کې د ښځې او خاوند تر منځ جلا والی روا نه گرځاوه.

۱ - صحيح مسلم.

۲ - صحيح البخاري.

د امام مالک رحمہ اللہ او امام احمد رحمہ اللہ په وړاندې په څلورو میاشتو کې باید سړی کور والاته راشي. دا راتگ هلته لازم دی چې په سفر کې عذر ونه لري، نو که عذر ولري لکه دعلم زده کړه، جهاد، فرضي حج او یا د رزق پیدا کول، نو بیایې راتگ لازمي نه دی.

فعالیت

زده کوونکې دې دا واضح کړي چې ددوی په سیمو کې د ښځو خاوندان له خپلو ښځو سره تر کومې کچې حسن معاشرت مراعاتوي؟

۱. لاندې حقوق چې ښځه یې په خاوند لري په تفصیل بیان کړئ:
  - أ- ښځې ته مهر ورکول.
  - ب- ښځې ته نفقه برابرول.
  - ت- له ښځې سره احسان او نیکی کول.
- ۲- نفقه برابرول د سړي مکلفیت دی، خو که ښځه کار کول وغواړي کولای یې شي که څنگه؟
- ۳- که ښځه څه وگټي خاوند یې له نفقې خلاصیدای شي؟
- ۴- په حسن معاشرت کې کومې خبرې شامليري؟

کورنۍ دنده

د ښځې د حقوقو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د خاوند حقوق په ښځې باندې

خاوند په خپلې ښځې باندې دا لاندې حقونه لري

۱ - د خاوند تابعداري: اسلام په ښځې باندې دمپړه اطاعت په هغو چارو کې چې شريعت رواکړي او گناه په کې نه وي واجب گرځولی دی. ځکه کورنۍ د انساني ټولنې يوه برخه ده او د وگړو مجموعه چې په هره سطحه وي، لکه ښوونځی، دفتر، کارخانه، شرکت او حکومت يو مشر او سرپرست ته اړتيا لري، نو سړی چې له يوه پلوه له جسمي او ذهني پياوړتيا څخه برخمن دی او له بل لوري د ژوند په عملي ډگر کې تل په تمرين او تجربو کې قرار لري، د الله تعالی له لوري د کورنۍ مشر ټاکل شوی. همدا راز نارينه د کورنۍ تمويل کوونکی دی. د ټولو د نفقې بار دده په اوږو پروت دی، ځکه بايد ښځه او اولادونه د هغه اطاعت وکړي. الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾** [النساء: ۳۴] «نارينه پر ښځو واکمن، اداره چيان دي، له دې امله چې الله ﷻ د هغو ځينو (نارينه وو) ته پر ځينو نورو (ښځو) لوړتيا وربښلې ده او له دې کبله چې نارينه خپل مالونه لگوي».

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: **«إِذَا صَلَّتْ الْمَرْأَةُ حَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ»** ^(۱)

" کومه ښځه چې خپل پنځه لمونځونه په خپل وخت اداء کړي، د روژې د مياشتې فرض روژه ونيسي، خپل د شرم ځای وساتي (له زنا څخه ځان وژغوري) او د خپل خاوند اطاعت وکړي، نو دې ته به وويل شي: له هرې دروازې د جنت چې غواړې جنت ته ور داخله شه".

په يوه بل حديث کې حضرت عايشې رضی الله عنها له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې په ښځو باندې تر ټولو زيات حق کوم خلک لري؟ دوی ﷺ وفرمايل: دهغې مېړه، بيا يې پوښتنه وکړه: کوم خلک په نارينه ډير حقدار دي، وېې فرمايل: د هغه مور. ^(۲)

۱ - مسند أحمد.

۲ - السنن الكبرى للنسائي - (۸ / ۲۵۴) - فتح الباري - ابن حجر - (۱۰ / ۴۰۲).

۲- په کور کې پاتې کیدل او بې ضرورته د خاوند له اجازې پرته له کور څخه نه وتل: خاوند په ښځې باندې دا حق لري چې دده له اجازې پرته له کور څخه بهر ولاړه نه شي، تر څو هغه د کور کار او د اولادونو تربیې ته فارغه او په فتنو کې له لویدلو څخه محفوظه وي، الله تعالی ﷺ فرمایي: **﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾** "په خپلو کورونو کې مېشتې اوسئ او د تېرو جاهلي دورو غوندې سینگار کړې بې ستره مه گرځئ".

د سړيو سرپرستي دا معنا نه لري چې دوی به استبداد کوي، بلکې په گډو چارو کې به مشوره کيږي، د هر نظر خاوند به په کور کې پوښتل کيږي، له تصميم نيولو وروسته به ټول د کور د مشر اطاعت کوي.

۳- د خاوند د عزت، کور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه

خاوند په خپلې مېرمنې باندې دا حق لري چې دده د کور، مال او اولادونو ساتنه او پالنه وکړي، نبي کریم ﷺ فرمایي: **(ښځه د خاوند د کور او اولادونو پالونکې او مسؤله ده)**^(۱)

او الله تعالی ﷺ د صالحو ښځو په هکله فرمایي: **﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾** [النساء: ۳۴] "نو کومې ښځې چې صالحې دي هغوی د فرمان مننې خوی لري او د نارینه وو په غياب کې د الله ﷺ تر ساتنې او څارنې لاندې د هغو د حقوقو ساتنه کوي".

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمایي: **«المرأة الصالحة، إذا نظر إليها سرته، وإذا أمرها أطاعتها، وإذا غاب عنها حفظته»**^(۲) "نېکه ښځه هغه ده چې کله (بې خاوند) ورته وگوري خوښ يې کړي چې امر ورته وکړي ويې مني او چې ورڅخه پناه شي، نو (په هر څه کې) دده ساتنه کوي".

په ښځه د دیانت له مخې دا لازمه ده چې په ځان اعتماد ولري، د کور کار په خپله وکړي او د دې کوشنې وکړي چې خادمه ځان ته ونه نیسي، ځکه په کور کې ددې له خاوند او اولادونو سره د خادمې یوځای اوسېدل کله کله د مصیبتونو سبب گرځي، رسول کریم ﷺ د خپلې لور فاطمې بي بي او د هغې د خاوند حضرت علي کرم الله وجهه

۱ - صحیح مسلم.

۲ - سنن أبي داود.

تر منځ د کار وېش داسې وکړ چې فاطمي رضی الله عنها ته یې وفرمایل: ته به د کور دننه کار او حضرت علي کرم الله وجهه به د کور د باندې کارونه کوي.^(۱)

۴- د سړي لپاره زینت کول: د مېړه په ښځه دا حق دی چې ښځه یې، په ښایسته او ښه بڼه چې دده د خوښۍ سبب شي ورته ښکاره شي، تر څو د دوی ترمنځ مینه پیدا شي. رسول کریم ﷺ فرمایي: «الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِهَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ، إِنْ نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتُهُ، وَإِنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ، وَإِنْ غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهَا»^(۲). "دنيا متاع (ناچیزه شی) ده چې ګټه ورڅخه اخیستل کيږي او د دنیا ښه متاع او ښه شی صالحه او ښکه ښځه ده چې سړی ورته وګوري خوشحاله شي او چې ورته امر وکړي، نو اطاعت یې کوي او چې کله ورڅخه چیرته ولاړ شي، نو د خپل ځان او دده د مال ساتنه کوي".

د ښځې او خاوند ګډ حقوق

۱- دواړه به له یو بل سره په نیکی کې ژوند کوي، یعنې ښه او خوښ ژوند به تېروي، الله ﷻ فرمایي: «وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ» [النساء: ۱۹]

ژباړه: له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ.

او فرمایي: «وَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ» [البقرة: ۲۲۸] "د ښځو لپاره هم په معروفه توګه هماغسې حقوق دي لکه څنګه چې د نارینه وو پر هغو حقوق دي".

۲- چې څه شرعي مانع لکه حیض، نفاس او مرض نه وي د بشري طبیعت د غوښتنې مطابق له یو بل څخه مشروع خوند او ګټه اخیستل.

۳- د کور دننه کارونه کول، د ماشومانو پالل، یو له بل سره مرسته کول او یو بل ته په نیکی او تقوی نصیحت کول، الله ﷻ فرمایي: «وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ» [المائدة: ۲]

ژباړه: کوم کارونه چې د نیکی او خدای پالنې دي په هغو کې له ټولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې د ګناه او تېري وي په هغو کې د چا ملاتړ مه کوئ.

۴- د وراثت حق: زوجینو ته شرعاً د وراثت حق ثابت دی، کله چې یو له دوی څخه مړ شي بل ورڅخه میراث وړي.

۱ - مشکاة المصابیح.

۲ - سنن ابن ماجه.

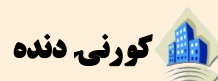
فعالیت

زده کوونکې دې په دريو ډلو ووېشل شي او په خپلو منځونو کې دې په لاندې موضوعاتو بحث وکړي:

۱. په ښځه تر کومه حده د خاوند تابعداري لازمه ده او دليل يې څه دی؟
۲. په حديث کې د نيکې ښځې صفت څه ښودل شوی دی؟
۳. د ښځې او خاوند گډ حقوق کوم دي؟

۱. هغه کومې چارې دي چې ښځه به پکې د خپل خاوند اطاعت کوي؟
۲. آیا ښځه پرته له اړتيا او د خاوند له اجازې پرته له کوره د باندې وتلاي شي؟
۳. آیا خاوند په ښځې دا حق لري چې د هغه دکور، مال او اولادونو ساتنه او پالنه وکړي؟
۴. آیا خاوند په ښځې دا حق لري چې د هغه لپاره زينت وکړي؟
۵. د ښځې او خاوند گډ حقوق کوم دي؟

د خاوند د حقوقو په هکله يوه مقاله له دلايلو سره وليکئ.

حجاب

اسلام د فطرت دین دی او په خپلو احکامو او لارښوونو کې یې د انسان جسمي او روحي سلامتیا ته پاملرنه کړې، جامې او پرده یو له هغو موضوعاتو څخه ده چې اسلامي شریعت ورته پام اړولی. اسلامي شریعت نارینه او ښځینه مسلمانانو ته په ټولو حالتونو کې په ځانگړي ډول بهر ته د وتلو او عامو ځایونو ته د ورتگ په وخت کې په پردې کولو او د حیاء په ساتلو امر کړی.

لکه څنگه چې نارینه نشي کولای د عورت د پټولو پرته یا هم د حیاء او عفت څخه مخالف په کالیو په عامو ځایونو کې څرگند شي، ښځې هم مکلفي دي چې له کور څخه د وتلو، په عامو ځایونو کې د څرگندېدو او د نامحرمو خلکو سره د مخامخ کیدو په مهال شرعي حجاب او پرده مراعت کړي.

دحجاب تعریف

حجاب په لغت کې: ستر او پټوالي ته وايي.

په شریعت کې: دې ته وايي چې ښځه خپل عورت پټ کړي، د خپل نظر حفاظت وکړي، له نارینه وو سره له بې ځایه اختلاط او له پردیو سره له خلوت څخه ځان وساتي.

د حجاب حکم

قران کریم او نبوي سنت د حجاب په هکله ځانگړې لارښوونې لري: الله تعالی فرمایي:

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ٣١]

” او اې پیغمبره! مؤمنو ښځو ته هم ووايه چې خپل نظرونه ښکته ساتي او د خپلو شرمځایونو ساتنه کوي او خپل بڼایست او سینگار دې نه ښکاره کوي، مگر هغه چې ښکاره وي (مخ او دلاسونو او پښو پنځې) او پر خپلو سینو دې خپل پروني واچوي او خپل سینگار دې نه ښکاره کوي هېچاته، خو خپلو مپرونو ته، پلرونو ته، دمپرونو پلرونو ته، زامنو ته، دمپرونو زامنو

(بنزیانو) ته، وروڼو ته، ورېرونو ته، خوربونو ته، خپلو اصيلو ښځو ته، خپلو مریانو ته، خپل هغه لاس لاندې نارینه وو ته چې شهوت والا نه وي او هغو ماشومانو ته چې لاتر اوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره آشنا شوي نه وي او هغوی دې خپلې پښې دومره په زوره نه وهي چې دهغوی پټ کړی سینگار خلکو ته څرگند شي او اې مؤمنانو! تاسې ټول په گډه سره الله ﷻ ته توبه وباسئ، ښایي چې بری درپه برخه شي"

بل ځای فرمائي

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيسِهِنَّ ذَلِكَ آذَنٌ أَنْ يُعْرِفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ [الأحزاب: ٥٩]

{اې پیغمبره! خپلو مېرمنو او لوڼو او د مؤمنانو ښځوته ووايه چې پر خپل ځان باندې د خپلو ټکریو پلوونه خواره کړي. دا ډېر مناسب کار دی، ترڅو چې هغوی وپېژندلی شي او ونه ځورول شي او الله تعالی غفور او رحیم دی}.

د سنت نبوي دلیل:

حضرت عایشه رضي الله عنها وايي چې: «لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي الْفَجْرَ، فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءً مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ، مُتَلَفِعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ، مِنْ الْعَلَسِ»^(١)

"د سهار په لمانځه کې به له رسول الله ﷺ سره مؤمنو ښځو هم گډون کاوه، په داسې ډول چې په خپلو حجابونو کې به سر تر پایه پټې وې، بیا به بېرته کورونو ته ستنیدلې، د جامې د پټ والي او د سهار د اول وخت د تیارې له امله به چا نه پېژندلې چې نارینه دي که ښځینه".

په یوه بل حدیث شریف کې رسول الله ﷺ بي بي اسماء رضي الله عنها ته چې باريکې جامې یې اغوستې وي وفرمایل: «يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ»^(٢).

"اې اسماء! ښځه چې حیض ته ورسېږي (بالغه شي) هغې ته پکار نه دي چې د بدن کومه برخه یې ښکاره شي، له دې او له دې څخه پرته، مخ او دواړو لاسونو ته یې اشاره وکړه".

١ - صحيح البخارى.

٢ - سنن الكبرى للبيهقي.

له پورته قرآني او نبوي لارښوونو څخه په ډاگه څرگنديږي چې حجاب ته پاملرنه د هرې مسلمانې ښځې لازمي دنده ده، همدغه راز په سپړيو واجب ده چې پرديو ښځو ته له ضرورت پرته ونه گوري او د تهمت له ځايونو څخه ليرې وگرځي.

د حجاب د مشروعيت حکمت

د محمدي شريعت د اخلاقو له مکارمو څخه يو هم حياء ده، رسول الله ﷺ هغه د ايمان جز او يوه برخه بللې ده او هغه حياء چې شرعاً او عرفاً يې په کولو امر شوی دی هغه داده چې ښځه بايد دداسې اخلاقو خاونده وي چې هغه يې له فتنو او د شک له ځايونو څخه ليرې وساتي، په دې خبره کې کوم شک نشته چې د حجاب مراعاتول او د محجب لباس اغوستل هغه اخلاق او گانه ده چې د بې حيا خلکو له تېري او نورو فتنو څخه يې خوندي ساتي، نو حجاب د ښځې مصونيت دی نه محروميت.

د حجاب مراعاتول يوازې په مېړه او ښځه پورې د جنسي اړيکو او د هغو د مقدماتو محدودولو لاره ده او د ټولني له نفسياتي سلامتۍ سره ډيره مرسته کوي، د مېړه او ښځې تر منځ د بشپړ صميميت د پيدا کيدلو سبب کيږي او يو د بل په وړاندې د ارزښت د لوړيدو باعث جوړيږي.

د حجاب رعايت په ښځو باندې لازم کړای شوی دی، نه په سپرو باندې، دا پدې خاطر چې ښځه نظر په بدني جوړښت سره تل د سپري مرغوبه او د مينې د غوښتلو مورد ده. په ښځه کې همدا فطري زړه رابښکون او کشش ددې سبب کيږي، ترڅو سپری د ښځې طلب کوونکی او غوښتونکی شي، ددې علمي او فطري حقيقت په نظر کې نيولو سره، اسلام د واقعي او فطري دين په حيث ښځې په دې مکلفې کړې دي چې خپل بدنونه د پردو نامحرمو سپرو څخه پټ کړي، ترڅو د ناپاکو نظرونو مخ څخه محفوظې او امن کې وي، له همدې امله حجاب د ښځو په حق کې يو درناوی او عزت دی نه تبعيض او محدوديت.

د حجاب د احکامو شرحه

د شرم د ځايونو د ساتنې امر

الله تعالی ﷻ ښځو ته د خپلو شرم ځايونو د ساتنې امر کړی دی، حجاب او ځان پټول د هغو د ساتنې وسيله گرځي، ځکه د عورت لوڅول ددې سبب کېږي چې سپري ورته وگوري په هغو کې فکر وکړي او خوند ورڅخه واخلي، بالاخره له دې لارې انسان زنا

او فحشاء ته لار پیدا کوي. رسول الله ﷺ فرمایي: "سترگې هم زنا کوي او د هغو زنا کتل دي، تر دې چې فرمایي: "او فرج بیا یا د هغو تصدیق او یا تکذیب کوي".
په تېر شویو آیتونو کې سړي په دې مامور شوي دي چې خپلې سترگې ښکته، ځان له فواحشو لیرې وساتي او ښځې هم د سړیو په شان همداسې مامورې دي.
د سترگو ښکته ساتل

نر او ښځې ته لومړنی امر د سترگو د ښکته ساتلو شوی دی او له ښکته ساتلو څخه مقصد د زنا له مقدماتو څخه د سترگو ساتل دي چې په احادیثو کې یې بیان راغلی دی، لکه چې د ښځو له لوري سړو ته کتل ښځو ته د فتنې لامل دی، همدا شان د سړیو له لوري ښځو ته کتل او د هغو له جمال څخه خوند اخیستل د سړیو لپاره د فتنې او فساد منبع ده، نو د شریعت حکم دا دی چې که نظر تصادفي وي هغه گناه نه لري، خو د دویم ځل او خوند لپاره کتل منعه دي.

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي: «څوک چې د ښځو محاسنو او ښایست ته گوري، الله تعالی به د قیامت په ورځ د هغه په سترگو کې سرب واچوي»^(۱)

نو اسلامي شریعت د جمال او ښایست ذوق محوه کول نه غواړي، بلکې غواړي چې سړی دې ځان ته یوه ښځه غوره کړي چې خوبه یې وي هغه په نکاح کړي او هغه د توجه او ذوق مرکز وگرځوي او د هغې له ښایست څخه دې خوند واخلي، او له نورو خواوو څخه دې ځانونه وساتي چې د خپلې ښځې په ځای په بل لوري وانه وړي او په فحشا او نارواوو کې ونه لوړي.

د زینت له ښکاره کولو څخه منعه

د سترگو د ښکته ساتلو حکم هم نارینه وو او هم ښځو ته شوی دی، خو اجنبي ته د ښکاره ښکاره کول ښځې ته حرام گرځول شوي دي، ځکه د ښځې بدن پرته له مخ او لاسونو ټول عورت دی چې پردیو سړیو ته یې ښکاره کول جواز نه لري.

هغه زینت چې ښکاره کولای شي

هغه زینت چې ښکاره کولای یې شي، هغه په معین چوکاټ کې دی چې هغه د جامو، لاسونو، مخ، سترگو رنځو، نکریزو، زیوراتو لکه د لاس د گوتو زینت دی او ددې زینت

ښکارول هغو کسانو ته جواز لري چې له هغو سره يې نکاح د ابد لپاره حرامه وي، او يا هغه ماشومان او لاس لاندې چې له جنسي مسايلو سره مينه نه لري.^(۱)

له نوموړو سړو پرته هېڅوک ددې حق نه لري چې د ښځې زينت ته وگوري، حتی ښځو ته د دې ممانعت دی چې د تگ په وخت کې خپلې پښې په داسې زور سره ووهي چې د هغوی د زيوراتو غبر څرگند شي او د خلکو د پاملرنې سبب شي لکه چې مو وويل د زينت ښکاره کول په يوه محدود او کوچني چوکاټ کې دي او هغه دا دی چې له ارادې پرته ښکاره شي.

ښځه خپل ظاهري زينت خپلو هم جنسو ښځو ته ښکاره کولای شي، خو که ښځه ناپېژندل شوې وي او يا د بد شهرت خاونده او يا شک منه وي هغو ته هم د ذکر شوي زينت ښکاره کول پکار نه دي چې د روايتونو له مخې د فتنې سبب کيږي.

د عورت پټوالی

د عورت پټول که هغه په لمانځه کې وي او که له لمانځه څخه بهر وي له ديني فرايضو څخه دي، حتی که هېڅوک هم نه وي بايد چې عورت يې پټ وي، په يوه حديث کې يوه صحابي له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې يا رسول الله که مور يوازې يو څه به کوو؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: الله تعالى تر ټولو ددې حق دار دی چې خلک ورڅخه حيا وکړي.^(۲)

د عورت پټولو مسايل

۱. د ښځو او سړيو يو بل ته يې ضرورته بيا بيا کتل جواز نه لري، بلکې يوازې لومړی کتل روا دي، خو که ضرورت و لکه د گواهي په وخت کې، يا د مرض ځای ته د ډاکتر کتل روا دي.

۲. نا محرمو سړيو ته د ښځې له مخ، لاسونو او پښو څخه پرته ټول بدن عورت دی.

۱ - تفسير ابن کثير.

۲ - سنن الترمذی.

۳. محرمو سړيو ته يې له نامه تر ځنگنو، خيټه او شا عورت دی. يعنې مخ، سر او وېښتانو ته يې کتل جواز لري. د مخ، سر، سينې (گرېوان) لينگو، مټو او وېښتانو ته د نارينه محارمو کتل، ځکه جواز لري چې دغه ځايونه د گانډو د څړولو ځايونه دي.^(۱)
  ۴. سړی د خپلې بڼې ټول بدن ته کتلاى شي او هم يې مسه کول ورته جواز لري.
  ۵. يوه بڼځه د بلې بڼې له عورت څخه پرته ټول بدن ته کتلاى شي او له نامه تر زنگنونو(خيټه او شاهم پکې شامل دي) عورت دی چې کتل ورته جواز نه لري. خو ډاکتره بڼځه د بڼځي فرج ته د ضرورت له مخې کتلاى شي.
  ۶. د سړيو عورت د بڼځو او نارينه وو په حق کې له نامه څخه تر ځنگنونو پورې دی.
  ۷. د بڼځو لپاره د چسپو جامو کارول چې د بدن لوړ او ټيټ ځايونه يې ورڅخه څرگند شي جواز نه لري، که څه هم لمونځ ورسره کېږي، ځکه حجاب ته پاملرنه په پراخو جامو سره کېږي.
- بايد په پام کې ولرو چې د اسلام مبارک دين د پردې حکمونه د ټولنې د سلامتيا او خونديتوب لپاره ايښي او موخه يې له هر ډول اخلاقي او ټولنيزو مفاسدو مخنيوی او د يوې پاکې او سالمې ټولنې رامنځ ته کول دي، د بڼځو له خوا د پردې مراعاتول، د سړو له خوا په جامو او ناسته ولاړه کې د حياء او ټولنيزو ادابو مراعاتول هېڅکله په انسانانو کې د محدوديت او بنديز لگولو په معنا نه وي.
- دا حکمونه نه يوازې دا چې د ټولنې د پرمختگ مخه نه نيسي، بلکې د ټولنې د روحي او جسمي آرامۍ او ډاډ لامل کېږي او د ټولنې ودې او پرمختگ ته لاره هواروي.

۱. حجاب تعريف کړئ.
۲. حجاب مراعاتول څه حکم لري؟
۳. د حجاب د مشروعيت حکمت څه دی؟
۴. د حجاب په احکامو کې کومې خبرې ضروري دي؟
۵. بڼځه کوم زينت ښکاره کولای شي؟

^۱ _ الاختيار لتعليل المختار

د ښځې او مېړه د ستونزو د حل لارې

د انساني طبیعت له مخې کله کله د ښځې او خاوند تر منځ ستونزې او غلط فهمي پيدا کېږي، اسلام د هغو د حل لارې مور ته ښودلې دي.

د ښځمرغه مسلمانې کورنۍ اصلي انځور

د اسلام دين له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې په خپلو منځونو کې ښه چلند وکړي او دې ته يې هڅوي چې يو په بل ښې لورينې ولري او خاص ډول ښځه او خاوند يې متقابل احترام او خلوص ته هڅولي دي. يو بل ته د زيان نه رسولو حکم کوي، سړي ته له ټولو نژدې شخص د هغه ښځه او ښځې ته تر ټولو نژدې کس د هغې خاوند دی، نو ددې لپاره چې دوی په ښځمرغۍ کې ژوند تېر کړي، يو بل ته نه يوازې داچې د ستونزو لامل نه شي، بلکې د يو بل لپاره سربښندنه او تېريدنه وکړي، نو ځکه د اسلام شريعت ښځې او خاوند دواړو ته ځانگړې لارښوونې کړي، مېړه ته امر دی (وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ)^۱ په ښه توگه ژوند ورسره وکړئ. په حديث کې راغلي: د الله ﷻ په نزد په تاسو کې ډير ښه هغه څوک دی چې خپلې کورنۍ ته ډير ښه وي او زه په تاسو ټولو کې خپلې کورنۍ ته غوره يم.^(۲)

له عايشې رضی الله عنها څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ له جهاد څخه علاوه په هيچا هم گذار ندی کړی او نه يې څوک وهلي دي.

همدا راز ښځو ته د اطاعت امر شوی، په حديث شريف کې راغلي که له الله تعالی څخه پرته بل چاته سجده کيدلای، نو ښځې به خاوندانو ته په سجده کولو مامورې شوې وای.^(۳)

دا ټول د ښيرازه گډ ژوند لپاره دي، ځکه چې ښځمرغي په مينه، محبت، زړه سوي او اطاعت کې ده، په تاوتریخوالي او سختۍ کې بدمرغي پرته ده او د کورنۍ د ړنگيدو سبب جوړېږي.

خو څرننگه چې د طبيعي او محيطي لاملونو له کبله، کله نا کله په ځينو کورنيو کې دا غوره اصلي حالت بدلون مومي او په کورنيو اړيکو کې ستونزې راولاړېږي، نو اسلامي شريعت ددې غير مطلوب حالت لپاره هم د حل لارې وړاندې کړي چې په لاندې توگه بيانېږي:

^۱ سورة النساء آيت: ۱۹.

^۲ - شرح صحيح البخاری.

^۳ - سنن أبي داود.

د ښځې او خاوند تر مینځ د ستونزو د حل لارې

که چیرې په ازدواجي ژوند کې ستونزې پیدا شي او ښځه په ناحقه ډول نافرمانې او سرغړونې کوي نو شریعت د هغو د حل لاره ښکاره ښودلې ده چې په نصیحت، ځای جلا کولو پیلېږي او بیا په طلاق پای ته رسېږي. الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَاللَّائِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرَبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا

عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا﴾ [النساء: ۳۴] " او تاسې چې د کومو ښځو له سر غړونې

څخه اندېښمن یاست: هغوی پوه کړئ، د خوب ځایونه ورڅخه جلا کړئ او ویسې وهئ، (آسانه وهل، داسې سخت وهل نه چې په بدن اثر پریري یا یې څه مات شي)، نو که هغوی ستاسې فرمان بردارې شي، نو هغو ته د لاس غځونې له پاره بیخایه پلمې مه جوړوئ، یقیناً الله تعالی ډیر لوړ او لوی ذات دی.

د حل ددغو لارو د روا کیدلو یواځینې مقصد د کورنۍ دساتنې هڅه ده، دا دنفوسو او د حالاتو د اصلاح لپاره یو وقایوي عمل دی، نه داچې زړونه له فساد، بغض او کینې څخه ډک کړي.

د میره او ښځې د کورنۍ مینځگرتوب

که له ذکر شویو لارو د ښځې او میره تر مینځ ستونزې حل او محبت پیدا شو، خو ښه او که نه نو بیا اسلام ددې امر کوي چې د دواړو خپلوان دې مداخله وکړي، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا﴾

[النساء: ۳۵] " او که تاسې د میره او مېرمنې د اړیکو د خرابیدو په باب اندېښمن یاست؛ نو یو منځگړی د میره له خپلوانو څخه او یو د مېرمنې له خپلوانو څخه وټاکئ، که هغوی دواړه روغه جوړه کول وغواړي نو الله به د هغو دواړو تر مینځ د توافق لاره برابره کړي."

او په دې کې شک نشته چې ددغو دواړو اړخونو له مینځگړو څخه خیرخواه او د ښه نیت او ارادې لرونکي کسان غوره کول، له هغو مهمو اسبابو څخه دي چې دواړه لوري په خپل ورسپارل شوي کار کې بریالیتوب ته رسولای شي، چې هغه د اختلاف او ستونزو د اسبابو لیرې کول او د زوجیت د ژوندانه بیرته راگرځول دي.

د حل وروستی لاره

که دا ټولې هڅې ناکامې شوې او د اصلاحي کوششونو څخه هم ناامیدي راغله، نو بیا د ستونزو د لیرې کولو لپاره طلاق یواځینې لاره پاتې کېږي چې اسلام روا کړې ده، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۳۰]

{خو که مېره او ښځه يو له بله بېل هم شي، نو الله به په خپل پراخ قدرت سره هر يو بل ته له محتاجي نه بې نيازه کړي. د الله ﷻ د لورينې لمن ډېره ارته ده او هغه د حکمت خاوند دی}.

په دې آيت کې مېره او ښځې دواړو ته وروسته له دې چې له لوی نعمت (زوجيت) څخه چې الله تعالی ﷻ ورپه برخه کړی و محروم شول تسليت او ډاډگيرنه ورکړل شوې ده.

﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَبَسْنَ أَجْلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ [البقرة: ۲۳۱] «او کله چې تاسې ښځو ته طلاق ورکړئ او د هغو عدت په پوره کېدو شي، نو يا يې په ښه توگه وساتئ يا يې په ښه شان رخصت کړئ محض د رېرولو لپاره يې مه ايساروئ چې دا به تېری زياتي وي او څوک چې دا کار وکړي هغه به په حقيقت کې خپله پر خپل ځان ظلم وکړي».

که ستونزې د سړي له خوا وي

که چيرې ښځه وويني چې مېره يې رغبت ورسره نه لري، مخ ورڅخه اړوي او ستونزې ورته پيدا کوي، په دې صورت کې ښځې ته په کار دي چې د ستونزو په سبب ځان پوه کړي او د هغو د ليرې کولو او علاج لپاره هڅه وکړي، نو که چيرې دا ستونزه په دې حل كېده چې د سړي د خوښۍ لپاره ښځه له خپلو ځينو حقوقو څخه ورتېره شي، دا ښه کار دی چې د تاوتریخوالي د ډېرېدو مخه ورباندې ونيسي، الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾** [النساء: ۱۲۸] «کله چې کومه ښځه د خپل مېره له ناوړه چلند يا مخ اړونې څخه په وېره کې وي، نو هېڅ باک نشته، که مېره او مېرمن (د څه حقوقو پر کمولو زياتولو) په خپلو مينځو کې روغه جوړه وکړي. روغه جوړه په هر حال ډېره ښه ده».

او که مېره د ښځې په حق کې ظلم کوي، نفقه نه ورکوي، يا بې دينه وي، ناوړه او ناروا اخلاق لري، اسلام ښځې ته دا حق ورکړی چې قاضي ته مراجعه وکړي او د خلعي غوښتنه ورڅخه وکړي. الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿وَلَا يَجُلْ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِمَا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ حَفِظْتُمُ أَلَّا يَقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾** [البقرة: ۲۲۹]

"او تاسو (مېرونو) ته روا نه دي چې له هغه څه څخه چې دوی ته مو ورکړي (مهر) ورڅخه واخلي، مگر که دواړه د الله ﷻ پرحدودو په دريدو کې اندېښمن وي په داسې حال کې که ښځه د ځان د خلاصونې لپاره (مېره ته) څه ورکړي، نو په دوی دواړو څه گناه نشته".

د طلاق اختیار خاوند سره دی

الله تعالی ﷻ د طلاق اختیار یوازې د نارینه په لاس کې ورکړی او په دې کې ډېر حکمتونه دي چې ځینو ته یې په لاندې ډول اشاره کېږي:

۱. سړی تر ښځې په خپلو عواطفو او احساساتو زیات کنټرول او واکمني لري، نو که د طلاق اختیار ښځې ته ورکړ شي، نو ډیرې به په یوه معمولي ستونزه د طلاق خواته مخه کېږي.
۲. نارینه د واده په مهال مهرونه اداء کوي، نور مصارف هم دوی کوي او ښځې په واده کې مصارف نه لري، بلکې مهرونه لاس ته راوړي، نو سړي د نکاح په قطع کولو کې سنجول شوی قدم پورته کوي او په آسانه طلاق نه ورکوي.
۳. د اسلام شریعت د طلاق د کمیدلو پلوی دی او له همدې کبله یې په حلالو چارو کې تر ټولو ناوړه کار شمېرلی، خو د نا چاری په صورت کې یې یوازې سړیو ته د هغه د کارولو حق ورکړی، که ښځو ته یې هم دا حق ورکړی وای، نو بیا به د طلاق ورکولو پدیده ډېره پېښیده او کورنۍ به د ړنگېدو له تهدید سره زیاته لاس او گریوان وه.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکي په دريو ډلو وويشي چې په لاندې موضوعاتو باندې یو له بل سره خبرې اترې کړي:

۱. د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې کومې دي؟
۲. که ستونزې د سړي له خوا وي، څه کول پکار دي؟
۳. د طلاق اختیار خاوند ته ولې ورکړ شوی دی؟

۱. د ښکمرغې مسلماني کورنۍ انځور بیان کړئ.
۲. د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې څه دي؟
۳. د ښځې او خاوند د ستونزو د حل وروستنی لاره کومه ده؟
۴. که ستونزې د سړي له خوا وي، نو حل څه دی؟
۵. د طلاق اختیار خاوند ته ورکړ شوی دی، په دې کې څه حکمتونه دي؟

کورنۍ دنده

د مسلماني کورنۍ اصلي انځور څه دی؟ په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

طلاق

د الله ﷻ په وړاندې په حلالو کې ناخوښ حلال طلاق دی او شریعت د مېړه او ښځې تر منځ د ستونزو د وروستي حل په توګه روا کړی دی.

د طلاق تعریف

طلاق په لغت کې: د قید لېرې کولو ته وايي

په اصطلاح کې: په ځانګړو الفاظو سره د نکاح د قید لېرې کولو او پای ته رسولو ته طلاق ویل کېږي.

د طلاق د مشروعیت حکمت

طلاق له هغو حلالو شیانو څخه دی چې الله تعالی ﷻ ته خوښ نه دی، لیکن دا د هغې مریضې کورنۍ علاج دی چې نورې ټولې دواوې یې کارولې وي او یوازې همدغه دوا ورته پاتې وي، د طلاق مثال داسې طبیب او ډاکتر ته ورته دی چې په بدن کې د خراب شوي غړي پرېکېدو ته اړ کېږي، تر څو نور بدن ته سرایت ونه کړي.

کله چې د مېړه او ښځې حالت دې حد ته ورسېږي چې کرکه او کینه د مینې او محبت ځای ونیسي، د ژوند پر مخ بیول ورته ګران او ناشوني شي، نو بیا غوره دا ده چې په خوشحالی سره بیل شي او د خپلې خوښې نوی ژوند پیل کړي، د کرکې له شتون سره سره د زوجینو یو ځای اوسېدل او د طلاق لاره بندول لکه په کفري ټولنو کې چې معمول دي، ددې باعث ګرځي چې ناروغي د کورنۍ نورو غړو ته سرایت وکړي، طبیعتونه یې فاسد او له کینو څخه ډکېږي، انساني پاک احساسات یې بدلون پیدا کوي، د ماشوم ژوند بیا د مور پلار له داسې ګډ ژوند څخه چې هغه له اختلافه او نفرتونو ډک وي په جلا والي کې ډیر ښه او یا کم ضرره وي، له کرکجنو او متخاصمو والدينو سره به څنګه ماشوم صالحه تربیه تر لاسه کړي؟ او له کومه به د ماشوم د مینې، شفقت او مهربانۍ عاطفې ته ځواب وویل شي، په داسې حال کې چې هغه ورته په دې عمر کې ډیره اړتیا لري. ناروغه کورنۍ د ټولني د فساد سبب جوړېږي، نو هغه سړی به څه کوي چې له خپلې ښځې نه یې کرکه وي بې له دې چې ځان ته به بله ملګرې پیدا کوي او د شهوت غریزه به ورباندې سپروي، ښځه به بیا خامخا دې ته ورته کار کوي او په دې ډول

به د همدې کورنۍ ناروغي د ټولنې نورو وگړو ته سرايت کوي او ټولنه به په فساد اخته کيږي، نو ددې قاعدې له مخې چې: له دوو زيانونو څخه کم او خفيف زيان غوره کيږي، اسلام طلاق روا کړی دی.

اسلام صبر او زغم ته ترغيب ورکوي

اسلام د ستونزو با وجود هم مېړه او ښځه دواړه دې ته هڅولي دي چې له صبر او زغم څخه کار واخلي، نارينه يې هڅولي چې د ښځو په طباعو دې صبر وکړي او د زوجيت دا ژمنه دې نه ماتوي، الله تعالی ﷻ فرمايي:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء:

[۱۹

«له هغو (خپلو ښځو) سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښيږئ، نو کېدای شي چې تاسې به یو شی نه خوښوئ، خو الله ﷻ به په هغه کې ډېرې ښېگڼې ایښي وي.»

همدا شان اسلام ښځه هم دې ته ترغيب کړې چې له مېړه سره په ژوند کولو کې د صبر او زغم څخه کار واخلي، په آسانۍ دې داسې حالات نه جوړوي چې د کورنۍ جوړښت ته يې زيان ورسېږي، په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي:

«أَيُّ امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ» "کومه ښځه چې بې موجهه له مېړه څخه طلاق غواړي، نو په هغې د جنت بوی حرام دی."

د طلاق حکم

په طلاق کې اصل منعه او نه کول دي، خو د اړتيا لپاره روا شوی دی چې له امله يې د ښځې او مېړه تر منځ بېلتون راځي.

د طلاق شرطونه

په طلاق کې مهم شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. طلاق ورکوونکی به زوج وي، يعنې په صحيح نکاح به دښځې خاوند وي.
۲. طلاق ورکوونکی به بالغ وي، نو د هلك طلاق نه واقع کيږي.
۳. طلاق ورکوونکی به عاقل وي، نو د لېوني طلاق نه صحيح کيږي.

۴. طلاق به په داسې الفاظو ورکوي چې صراحتاً يا کنایتاً ورباندې دلالت وکړي
۵. د کنایې الفاظو په صورت کې به سړی د طلاق نیت لري.

فعالیت

زده کوونکي دې ووايي چې ددوی په سیمو کې سړي خپلو ښځو ته کوم الفاظ استعمالوي چې له ورايه د طلاق معنا ورکوي؟

۱. طلاق تعريف کړئ.
۲. د طلاق د مشروعیت حکمت بیان کړئ.
۳. اسلام مېړه صبر او زغم ته رابولي دلیل یې بیان کړئ.
۴. د طلاق حکم څه دی؟
۵. د طلاق شرطونه بیان کړئ.

د طلاق ډولونه

له ابراهيم النخعي رحمه الله څخه روايت شوی دی چې صحابه کرامو به د سنت مطابق دا غوره گڼل چې بنځې ته له يوه څخه زيات طلاق ورنه کړي (په يو ځل بايد درې طلاقه ورنکړل شي) يو طلاق به يې ورکاوه او عدت به يې تېريده.

د طلاق ډولونه

طلاق په مختلفو اعتبارونو وېشل شوی چې په لاندې توگه بيانېږي:

طلاق د لفظ له مخې: طلاق د صيغې او لفظ له مخې په دوه ډوله دی: صريح او کنايه.
۱. **صريح:** هغه لفظ دی چې د طلاق مراد ورڅخه په واضح ډول معلومېږي، په عرف او رواج کې هغه په طلاق دلالت کوي، لکه چې بنځې ته ووايي: ته طلاقه، يا ته په ما حرامه يې. د صريح طلاق حکم: د صريح لفظ په ويلو سره يې له نيت کولو طلاق واقع کېږي، نو که بنځې ته وويل شي چې ته طلاقه يې او بيا دعوه وکړي چې مطلب مې طلاق نه و، دده دغې دعوي ته اعتبار نه ورکول کېږي.

۲- **کنايه:** په طلاق ورکولو کې داسې لفظونو ته وايي چې هم د طلاق او هم د بل شي معنا ولري، خو خلک يې د صريح طلاق په معنا نه پېژني، لکه چې ووايي: له خپلې پلارگنۍ سره دې يو ځای شه، يا له کوره ووځه.

د کنايې طلاق حکم: د کنايې لفظ په ويلو سره طلاق هلته واقع کېږي چې نيت يې د طلاق وي او که يې نيت د طلاق نه وي طلاق نه واقع کېږي.

طلاق د بدعت او سنت له مخې: د سنت او بدعت له مخې طلاق په دوه ډوله دی: سني او بدعي.

۱. **سني طلاق:** سني هغه طلاق دی چې د سنت موافق وي او هغه داسې چې سړی خپله بنځه د ريښتيني عذر د لرلو په اساس په يوه طلاق په داسې طهر کې طلاقه کړي چې ورسره يو ځای شوی نه وي او حامله هم نه وي، له يوه طلاق اچولو وروسته يې پرېږدي چې عدت يې تېر شي او ورڅخه بيله شي دا غوره لاره ده. خو که د سړي د جلا کيدو قصد د دلایلو پر بنسټ پوخ وي د دې لپاره چې خپله او د بنځې طمعه قطعې کړي او په يوه طهر کې يو په بل طهر کې دويم او په دريم طهر کې دريم طلاق ورواچوي، دا هم سني طلاق دی.

۲. بدعي طلاق: هغه طلاق دی چې د سنت طریقی خلاف ورکړ شي هغه داسې چې خاوند خپلې مېرمنې ته په یو ځل دوه یا درې طلاقه، یا د حیض او یا دحمل په دوران کې ورته طلاق ورکړي یا په داسې طهر کې طلاق ورکړي چې په هغه کې یې جماع کړې وي، دا طلاق واقع کیږي، خو ورکونکی یې گنهار دی. دریم - د رجعت او بینونت له مخې طلاق په درې ډوله دی:

۱. رجعي طلاق: هغه دی چې زوج له طلاق څخه وروسته ددې واک او اختیار ولري چې خپله مېرمن راوگرځوي بې له دې چې نوي عقد ته اړتیا پیدا شي، د هغې خوښه وي او یا یې نه وي. دا د لومړی او دویم طلاق له ورکولو وروسته، خو په دې شرط چې د عدت وخت یې لا پاتې وي او که یې د عدت وخت تېر شو، بیا رجعي طلاق په بائن بدلېږي او د مېرمنې خاوند له نوې عقد پرته د هغې د راگرځیدو واک نه لري.

۲. باین طلاق: هغه طلاق ته وایي چې په کتابي الفاظو لویدلی وي، لکه چې ورته ووايي ته نوره جلا کړای شوې یې، کورته دې ولاړه شه، یا له کوره ووزه او داسې نور، خو په دې شرط چې د طلاق نیت ولري، په دې صورت کې یو باین طلاق واقع کیږي زوج کولای شي په نوي عقد او مهر طلاقه کړې ښځه بېرته په نکاح کړي.^(۱)

۳. مغلظ طلاق: هغه طلاق ته وایي چې په درې طلاقه سره خپله مېرمن طلاقه کړي، په دې صورت کې خاوند نه شي کولای چې طلاقه کړې مېرمن ځان ته راوگرځوي، خو هلته یې په نکاح کولای شي چې دا مېرمن له بل چا سره په صحیحې نکاح سره واده وکړي، هغه ورسره یو ځای شي، بیایې یا طلاقه کړي او یا ورڅخه مړ شي او عدت یې هم تېر شي، نو ده ته په دې صورت کې روا ده چې نوې نکاح ورسره وکړي.

فعالیت: زده کوونکې دې په خپلو منځو کې د طلاق ډولونه روښانه کړي.

۱. طلاق د لفظ له مخې په څو ډوله دی؟ بیان یې کړئ.
۲. طلاق د بدعت او سنت له مخې په څو ډوله دی؟ شرحه یې کړئ.
۳. د طلاق ډولونه د رجعت او بینونت له مخې په څو ډوله کړئ.

د تفریق ډولونه (۱)

له طلاق څخه علاوه د ښځې او خاوند تر منځ د خلع، لعان، ایلاء، اوظهار په ذریعه هم بیلتون را منځ ته کېږي، غواړو په دې لوست کې په همدې موضوعاتو خبرې وکړو.
۱. خلع

کله کله د مېرمنې او خاوند تر منځ ژوند تریخ او ستونزمن شي، مېرمن کولای شي د څه مال په عوض کې خپل خاوند په خلع کولو قانع او ځان ورڅخه جلا کړي.

د خلع تعریف

خلع په لغت کې: لېرې کولو ته وايي.

د فقهاوو په اصطلاح کې: له ښځې څخه د هغې د مال په عوض کې د خلع په لفظ سره د نکاح د واک ختمولو ته ویل کیږي^(۱)

د خلع مشروعیت

کله کله د طبیعي، اخلاقي، دیني او صحي سببونو له امله د مېرمن او خاوند ترمنځ ژوند ستونزمن شي چې په نتیجه کې مېرمن، نور نه غواړي چې د خپل خاوند سره ژوند وکړي. د همدې اړتیا له مخې اسلامي شریعت خلع روا کړې، خو د مال په عوض کې وکړای شي ځان له دې حرج او تکلیف څخه خلاص کړي، تر څو د الله ﷻ د حدودو څخه د تېري او د خاوند د اطاعت په مخالفت کې ونه لوېږي.

د خلع مشروعیت دلیل

الله تعالیٰ ﷻ فرمایي: ﴿فَإِنْ حَفْنُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقرة: ۲۲۹]

"نو که تاسې ته دا وېره وي چې هغوی دواړه به د الله ﷻ پر حدودو ټینګ پاتې نشي، نو د هغو دواړو په منځ کې ددې خبرې باک نشته چې مېرمن خپل مېړه ته یو څه بدل ورکړي (او ځان ورڅخه بېل کړي)."

نبوي حدیث: له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې د حضرت ثابت بن قیس الانصاري رضي الله عنه مېرمن (جميلة بنت أبي بن سلول) رسول الله ﷺ ته راغله ویي ویل: ای د الله رسوله! زه د ثابت بن قیس په دین او اخلاقو نیوکه نه لرم، خو نه غواړم

۱ - العناية شرح الهداية - (۵ / ۴۶۵).

چې د تريخ ژوند له امله په ناروا کار او د کفر په اسبابو کې ولویرم، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: (ته غواړې چې خپل باغ بېرته ورکړې) هغې وويل: هو، نو ده ته يې باغ بېرته ورکړه او رسول الله ﷺ ثابت رضی الله عنه ته د منلو امر وکړ، نو يې پرېښوده.^(۱)

د خلع حکم

د خلع په تر سره کیدلو باین طلاق واقع کیږي او په ښځې د ټاکلي مال ورکول لازمیږي.

د خلع او طلاق تر منځ توپیر

طلاق د سړي له لوري ورکول کیږي او خلع د مېرمنې له خوا د یوه څه مال په ورکولو غوښتل کیږي. کله چې د دواړو اړخونو موافقه راغله، خلع تر سره کیږي او په ښځې باندې د ټاکلي مال ورکول لازمیږي.

بې سببه د خلع د غوښتنې کراهیت

له کوم موجه سبب څخه پرته د خلع غوښتنه مکروه کار دی، په یوه حدیث کې له رسول الله ﷺ څخه روایت شوی چې فرمایي: «أَيُّ امْرَأَةٍ اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا مِنْ غَيْرِ بَأْسٍ لَمْ تَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ»^(۲) "هره ښځه چې له اړتیا پرته له خاوند سره خلع وکړي د جنت بوی به یې تر سپر مو نه شي".

او په بل حدیث کې فرمایي: «أَيُّ امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا طَلًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ»^(۳) "هره ښځه چې له شدیدې اړتیا پرته له خاوند څخه د طلاق غوښتنه وکړي په هغې د جنت بوی حرام دی.

د خلع احکام

• که چیرې جفا، نافرمانی او بده کړنه د خاوند له خوا وي، نو سړي ته دا مکروه ده چې له مېرمنې څخه بدل واخلي، خو که نافرمانی د مېرمنې له خوا وي بیا د خلع په مقابل کې د عوض او مال اخیستل روا دي.

• هر هغه شی چې مهر او د نکاح بدل جوړېدلای شي، هغه د خلع عوض او بدل هم کېدای شي.

۱ - السنن الکبری للبيهقي.

۲ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

۳ - السنن الکبری للبيهقي.

• خلع د زوج له موافقي پرته صحت نه پيدا کوي، ځکه طلاق ورکول د سړي حق دی، نو که خاوند يې ونه مني خلع نه واقع کيږي.

۲- لعان

د لعان تعريف

لعان په لغت کې: له لعن څخه اخيستل شوی چې لېرې کولو ته وايي. په شرعي اصطلاح کې: د مېرمنې او خاوند تر منځ له لعن او غضب سره شهادت ورکولو ته وايي چې د زنا د شهادت په څېر د څلورو شاهدانو ځای نيسي، سړی په دې ډول شاهدي ورکولو سره د قذف له حد څخه خلاصیږي او قسمونه يې د څلورو شاهدانو حکم پيدا کوي او بڼه په دې ډول شاهدي ورکولو سره د زنا حد له ځان څخه دفع کوي او له حد څخه ژغورل کيږي.

د لعان مشروعیت

د لعان مشروعیت په قرآن کریم ثابت دی، الله تعالی ﷻ فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿۹﴾ وَالْحَامِسَةَ أَنْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿۱۰﴾ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿۱۱﴾ وَالْحَامِسَةَ أَنْ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ [النور: ۹-۱۱]

«او کوم کسان چې پر خپلو مېرمنو باندې تور لگوي او له هغو سره په خپله د هغو له خپل ځان نه پرته نور شاهدان نه وي، نو له هغو نه د يوه تن شاهدي (دا ده چې هغه) څلور ځله په الله ﷻ باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي چې هغه (په خپل تور ويلو کې) ريښتونی دی او پنځم ځل ووايي چې پر هغه باندې دې د الله ﷻ لعنت وي که هغه (په خپل تور ويلو کې) دروغجن وي او له بڼې نه د سزا مخنيوی په دی ډول سره کېدای شي چې هغه څلور ځله په الله ﷻ باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي چې دغه سړی (په خپل تور ويلو کې) دروغجن دی او په پنځم ځل کې ووايي چې پر هغې باندې دې د الله ﷻ غضب وي که هغه (په خپل تور ويلو کې) ريښتونی وي.»
له ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ د انصارو د يوه سړي او دده د بڼې تر منځ لعان تر سره کړ او دوی يې سره جلا کړل.^(۱)

د لعان د مشروعیت حکمت

لعان ددې لپاره روا شوی دی چې د تور لگولو په صورت کې سړيو ته د خپل حريم څخه د دفاع وروستی لاره جوړه شي، څو سړی وکولای شي دنورو شاهدانو د نه شتون

په صورت کې د وروستی وسیلې په توګه له خپلو مؤکدو گواهیو څخه کار واخلي او مېرمنې ته دده د حریم د پایمالولو سزا ورکړي. خو څرنگه چې د اسلامي شریعت بنسټ په عدل ایښودل شوی، بنځې ته هم له ځان څخه ددفاع او د خاوند د تور د لیرې کولو حق ورکړ شوی، خو په خپلو مؤکدو گواهیو دا عذاب او پیغور له ځان څخه لیرې کړي.

د لعان کیفیت

کله چې خاوند خپله مېرمن په زنا تورنه کړي او یا د هغې د ماشوم له نسب څخه منکر شي (چې دا هم د صریح زنا کولو په معنا ده) او په دې خبره کوم ښکاره دلیل هم ونه لري، بنځه دده تور ونه مني او د قذف د حد د اقامت غوښتنه وکړي، نو قاضي به د دوی تر منځ د لعان پرېکړه کوي او دواړه به هغه مخصوص الفاظ چې قرآن کریم د لعان لپاره ټاکلي د قاضي په وړاندې وايي، له دې څخه وروسته قاضي بنځه او خاوند سره جلا کوي چې بیا دا مېرمن په دې سړي باندې حرامیږي.

د لعان حکم

د لعان د شاهدۍ په ویلو د مېرمن او خاوند تر منځ جلا کیدل واجبیږي، قاضي به د دوی د جلا والي حکم کوي، په دې سره باین طلاق واقع کیږي او له مېرمنې سره جماع او د جماع دواعي حرام ګرځي، که څه هم سره جلا شوي لا هم نه وي.

۱. خلع تعریف کړئ.
۲. د خلع د مشروعیت حکمت څه دی؟
۳. د خلع د مشروعیت دلیل څه دی؟
۴. د خلع حکم څه دی؟
۵. آیا د خلع او طلاق توپیر شته؟
۶. بې سببه د خلع کول څه حکم لري؟
۷. لعان تعریف کړئ.
۸. د لعان د مشروعیت حکمت او دلیل روښانه کړئ.
۹. د لعان کیفیت څه دی؟ بیان یې کړئ.
۱۰. د لعان حکم وښیئ.

دوه څلويښتم لوست

د تفریق پاتې ډولونه (۲)

۳- ایلاء

ایلاء په لغت کې: قسم ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې: په تاکید سره داسې قسم کولو ته وايي چې خپلې منکوچې ته به تر څلورو میاشتو یا له هغه زیات وخت پورې نه ورنژدې کېږي (جماع به ورسره نه کوي).

د ایلاء کفارہ:

کله چې خاوند د څلورو میاشتو څخه مخکې خپلې مېرمنې ته رجوع وکړي کفارہ پرې لازمیږي، دغه کفارہ د قسم کفارہ ده.

د ایلاء مشروعیت

د ایلاء مشروعیت د الله تعالی ﷻ په دې قول ثابت دی: **﴿لِّلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِن فَاءُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ وَإِن عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾** [البقرة: ۲۲۶ - ۲۲۷]

”کوم خلک چې له خپلو مېرمنو سره د نا اړوندۍ لوړې کوي، هغوی ته څلور میاشتې وخت دی، که یې ورته رجوع وکړه، نو الله بښونکی او رحیم دی او که هغوی د طلاق هوډ کړی وي، نو ودې پوهیږي چې الله ﷻ هر څه اوري او په هر څه پوهیږي.“

په حنفي مذهب کې ایلا مکروه تحریمي ده؟

د جاهلیت په زمانه کې به عربو د خپلو ښځو د ځورولو لپاره د اکار کاوه چې تر یوه کاله یا له یوه کاله څخه زیات هغه به خپلو ښځو ته نه ورنژدې کیدل، اسلامي شریعت ایلاء داسې قسم وگرځاوه چې په څلورو میاشتو کې باید پای ته ورسېږي، قسم کوونکی په دې کې مخیر دی چې قسم مات کړي او خپلې مېرمنې ته رجوع کوي او یا په قسم وفا

کوي او ښځه له ځان څخه بيلوي، نو که يې بېرته رجوع وکړه د قسم کفار به ورکوي او که نه نو مېرمن يې ورباندې د وخت په پوره کېدو سره په باين طلاق طلاقيري.

د ايلاء حکم

که چيرې څلور مياشتې تېرې شي، نو مېرمنې يې په باين طلاق ورباندې طلاقيري، که يې خپلې مېرمنې ته رجوع وکړه او قسم يې مات کړ، نو د قسم کفار به ورکوي.

۴-ظهار

د **ظهار تعريف**: د خاوند لخوا د خپلې مېرمنې تشبیه کولو ته وايي، له داسې مېرمنې سره چې هغه په ده د ابد لپاره محرمه وي، لکه چې ورته ووايي ته په ما لکه زما مور داسې يې، يا ته په ما لکه زما د مور د شا په څېر يې.

د ظهار حکم

ظهار ناروا او حرام کار دی او ظهار کونکی ورباندې گناهگاري، الله تعالی ﷻ فرمايي: **﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِمَّنِ نَسَأْتُهُمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ﴾** [المجادلة: ۲] "له تاسې نه چې کوم کسان له خپلو ښځونه ظهار کوي (مور ورته وايي)، د دوی مېرمنې د دوی ميندې نه دي، د هغو ميندې، خو همغه دي چې هغوی يې زېږولي دي. دوی يوه ډيره ناوړه او درواغ خبره کوي او حقيقت دادی چې الله ﷻ ډېر معافي کونکی او ښونکی دی."

د ظهار حکم

د ظهار په ترسره کولو خاوند ته له ښځې سره جماع او يا د جماع مقدمات لکه مسه کول ښکلول تر هغو حرامېري، خو چې کفار ورنکړي.

د ظهار کفار

د کفارې په نيت د يوې رقبې (غلام) آزادول او که يې نه درلوده بيا، نو ددوو پرله پسې مياشتو روژه نيول دي او که د روژو د نيولو قدرت نه و، بيا شپيتو مسکينانو ته په مړه

گڤهه خواړه ور کول، يا د خوړو قيمت ور کول دي چې سهار او بېگا ورباندې ځان مور کړای شي. الله تعالى فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۳۰﴾ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ مَسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَلِكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[المجادلة: ۲ - ۳]

"کوم کسان چې له خپلو مېرمنو نه ظاهر وکړي بيا له خپلې هغې خبرې نه راواوري چې کړې يې وه، نو مخکې له دې نه چې دواړه يوبل ته لاس ور وړي، يو غلام آزادول به وي، پدې (کفارې) سره تاسې ته نصيحت کيږي او تاسې چې څه کوئ الله ﷻ ترېنه ښه خبر دی او څوک چې غلام ونه مومي هغه دې دوه مياشتې پرله پسې روژه ونيسي. مخکې له دې نه چې دواړه يوبل ته لاس وروړي او څوک چې په دې هم قادر نه وي هغه دې شپيتو مسکينانو ته خواړه ورکړي د (کفارې) دغه حکم د دې لپاره درکول کيږي چې تاسې پر الله ﷻ او د هغه پر پيغمبر ﷺ ايمان راوړئ. دا د الله ﷻ ټاکلي حدود دي او دکافرانو لپاره دردناکه سزا ده."

۱. ايلاء لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
۲. د ايلاء د مشروعيت دليل څه دی؟
۳. د ايلاء حکم بيان کړئ.
۴. ظاهر تعريف کړئ.
۵. د ظاهر حکم له دليل سره بيان کړئ.
۶. د ظاهر کفار څه ده؟ تفصيل ورکړئ.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**